

Dynamo International
Rue de l'Etoile, 22
1180 Brussel
E-mail : dynamo-int@travail-de-rue.net
Website : www.dynamoweb.be

BV jong
Postbus 194
6200 AD Maastricht
E-mail : bestuur@jongerenwerker.nl
Website : www.jongerenwerker.nl

Internationaal Handboek over de Methodologie van het Straathoekwerk

Dit document werd opgesteld door:

- The International Network of Social Street workers

Ondersteund door:

- Het PROGRESS programma, Europese Commissie
- De Belgische Directie-Generaal Ontwikkelingssamenwerking

In het Nederlands Vertaald door:

- Jeroen van Swaaij, Pen and Sword, Rotterdam

Nederlandse Inleiding en eindredactie:

- Henk Geelen, bestuur BV jong

Maastricht, december 2009

Nederlandse inleiding

Dit internationale handboek over “social street work” kan gelezen worden als een naslagwerk, met een variëteit aan onderwerpen, voorbeelden uit heel de wereld en theoretische onderbouwing. Centraal staat de methodiek van het (ambulante jongerenwerk en het) straathoekwerk, met bijzondere aandacht voor de grondhouding van de werker ten aanzien van zijn doelgroep. Over heel de wereld blijkt die methodiek en de ethiek daaronder dezelfde kenmerken te vertonen, hoewel doelgroepen, maatschappelijke situaties en structuren ontzettend verschillen. In dit handboek wordt aan dat laatste nauwelijks aandacht besteed. Dat maakt deze publicatie lezenswaardig voor alle collega’s en geïnteresseerden, “all over the world”.

Kennismaking

Oktober 2008: ik neem voor de eerste keer deel aan een bijeenkomst van de Pilot Groep van het “International network of social street work” nabij Lissabon. En ben verbaasd, stil. Met zo’n dertig vertegenwoordigers van nationale netwerken, de meeste in ontwikkeling, tref ik een collectief van sterke persoonlijkheden die staan voor hun zaak. Internationale solidariteit, gebaseerd op een uitgesproken intentie om overal de Rechten van het Kind (en die van volwassenen) te realiseren door daarvoor de inzet van straathoekwerk te stimuleren en het vak te versterken. Een relatief kleine schrijversgroep legt de laatste hand aan de eindredactie van dit handboek, de pilotgroep zet de koers van het netwerk voor de komende jaren uit en bespreekt de formele kant van de organisatie. Ze beslist ook dat de Beroepsvereniging Jongerenwerkers (BV Jong; NAPYN: National Association of Professional Youthworkers in the Netherlands) zich mag aansluiten, op basis van de informatie die ik leverde.

De BV Jong sloot zich bij deze grassroot beweging aan om voeling te krijgen met ontwikkelingen elders, om de in Nederland vergeten aandacht voor de methodiek van het straathoek weer nieuw leven in te blazen. Dynamo International coördineert en ondersteunt de activiteiten van het netwerk en stimuleert de ontwikkeling daarvan op nationaal niveau. Waar in Nederland het jongerenwerk nog redelijk is georganiseerd, en ook straathoekwerkers elkaar kunnen opzoeken, is dat in de verschillende aangesloten landen lang niet altijd het geval. De West Europese landen verschillen hemelsbreed van landen in het Zuiden en Oosten. In veel situaties wordt het werk van de grond af aan opgebouwd, door vrijwilligers, door een enkele betaalde kracht (vaak betaald uit fondsen of ontwikkelingsgelden). Waar we in het welvarende Westen ook armoede en sociale uitsluiting kennen, stellen straathoekwerkers in ander delen van de wereld zich tot doel kinderen van de hongersdood te redden, uit de kinderprostitutie te halen, ze voor een eerste keer onderwijs aan te bieden. De methodieken die ze gebruiken blijven niettemin dezelfde.

De BV Jong heeft geen bijdrage meer kunnen leveren aan het handboek, daarvoor sloten we te laat aan. Voor een volgende productie, een internationaal handboek over “Opleiding en training” zal dat wel het geval zijn, althans, dat is ons voornemen.

Vertaling

Jeroen van Swaaij, professioneel vertaler (Pen and Sword Translation Services, Rotterdam), maar ook voormalig jongerenwerker, heeft er naar eigen zeggen, veel plezier maar ook relatief veel werk aan gehad om dit document uit het Engels te vertalen in het Nederlands.

Dat komt in de eerste plaats omdat het Engelstalige handboek voor het grootste gedeelte vertaald is uit het Franstalige exemplaar. Dat komt de helderheid van het Engelstalige handboek niet ten goede. Ook andersom, maar in mindere mate, is dat het geval. In de twee oorspronkelijke versies is duidelijk te herkennen welke tekstgedeeltes door “native speakers” zijn geschreven en welke niet. Ook de schrijfstijlen van hoofdstukken en paragrafen verschillen duidelijk van elkaar, omdat er diverse auteurs hebben bijgedragen aan de coproductie. Zie voor de twee originele handboeken www.street-work.net.

Op de tweede plaats is de oorspronkelijke tekst, en dus ook deze vertaling, voor Nederlandse begrippen soms erg “wollig”, abstract en beschouwend van aard. Niet zelden worden uitspraken herhaald. Dat heeft vooral te maken met het feit dat het internationale netwerk dominant Franstalig is (in tegenstelling tot het dominant Duitstalige ISMO). Het initiatief tot de oprichting is genomen door Dynamo, een Franstalige straathoekwerkorganisatie in Brussel).

Op de derde plaats tenslotte is merkbaar dat de verschillende bijdragen geleverd zijn door werkers die erg van elkaar verschillen (achtergrond, opleiding, ervaring) en in zeer verschillende situaties werken

(doelgroep, maatschappelijke situatie, institutionele omstandigheden). Recht doen aan die verschillende bijdragen, ook in deze vertaling, zonder de leesbaarheid aan te tasten, was geen gemakkelijke opgave.

Het internationale netwerk heeft de netwerkvertegenwoordigers uit anderstalige landen nadrukkelijk verzocht om de vertalingen zo letterlijk mogelijk uit te voeren, juist om recht te doen aan de diversiteit van de verschillende bijdragen. Juist om daardoor de onderlinge solidariteit te uiten. In een tiental Europese landen is daaraan gevolg gegeven: het handboek verschijnt daarom in meerdere talen in dezelfde, gevarieerde schrijfstijl. We hopen dat de lezer dit uitgangspunt respecteert.

Nederland

In 2002, ook het jaar dat het Landelijk Platform Straathoekwerk werd opgeheven, verscheen de laatste landelijke publicatie “Straathoekwerk” (red. Ide Kelderman, uitgave Stichting Streetcornerwork Amsterdam, Mets & Schilt, Amsterdam, 2002). Dat boek kent eenzelfde opzet: van-onder-op geschreven, met veel nadruk op kernpunten van de methodiek en op de grondhouding (30 bladzijden), met interviews van straathoekwerkers en een aantal case-beschrijvingen (60 bladzijden). Het tekent ook de straathoekwerker in Nederland: vanuit een collectief, recht uit zijn hart, direct uit de praktijk.

In deze vertaling is steeds “straathoekwerk” gebruikt waar in de tekst street work of varianten daarop voorkomen. In een aparte paragraaf (3.1.2) wordt beschreven welke verschillende termen er in verscheidene landen worden gebruikt, mede afhankelijk van doelgroepen, situaties, structuren en geschiedenis.

Voor Nederland kan naast straathoekwerk veelal ook randgroepjongerenwerk en ambulante jongerenwerk gelezen worden. Recent landelijk onderzoek naar verschijningsvormen van de omschreven methodiek is er nauwelijks gedaan. Waar de BV Jong (haar actieve leden) vanaf 2003 een rol heeft gespeeld in de publicaties Jongerenwerk, stand van zaken en perspectief (Noorda e.a., 2006) en Jongerenwerker (Movisie, 2008) is het straathoekwerk beschreven als een specifiek onderdeel van jongerenwerk, aansluitend op ambulante jongerenwerk. Dat betekent overigens niet dat de verschijningsvormen binnen deze sector in Nederland overal hetzelfde zijn: in tegendeel. Op veel plaatsen is het straathoekwerk wegbezuinigd of uitgestorven, maakt het waar het nog bestaat deel uit van brede welzijnsinstellingen, kent het kleine zelfstandige organisaties of zijn straathoekwerkers direct in dienst van een gemeente.

De methodiek en naam wordt ook gebruikt door instellingen die vanuit andere beleidssectoren en financieringstromen werken, bijvoorbeeld vanuit de jeugdzorg en jeugdhulpverlening, geestelijke gezondheidszorg, verslavingszorg, justitie/politie, dak- en thuislozenzorg en illegale prostitutiebestrijding. Nieuwe namen dienen zich ook aan: Jeugd Interventie Teams en Straatcoaches zijn voorbeelden. Veelal zijn zij meer gericht op zorg/hulpverlening en repressie/overlastbestrijding. Nader onderzoek daarna zou zeer welkom zijn, ook om in het buitenland te verduidelijken wat er in Nederland op dit gebied gebeurt.

De laatste jaren is het ambulante jongerenwerk sterk in opkomst, ook af te leiden uit recentere publicaties, trainingen, etc. Het lijkt er wel eens op dat die werkwijze en doelgroep, die naar mijn idee dicht tegen die van het straathoekwerk aanstaat, haar plaats heeft ingenomen, en dat de probleemgroep waar het straathoekwerk zich prioritair op richt, overgelaten wordt aan zorginstellingen (en politie). Dit handboek is zowel voor ambulante werkers als voor straathoekwerkers, waar ze ook vandaan komen, van nut. Het beschrijft de ethiek, de cycli van werken, het belang van het aanwezig zijn op straat, contact leggen en bovenal vertrouwensrelaties aangaan met jongeren die zich hebben afgekeerd van bestaande voorzieningen. Om ze terug op weg te helpen, om met hen samen een verdere levensloop te beginnen.

Ik hoop dat dit handboek ambulante jongerenwerkers en straathoekwerkers en andere betrokkenen in Nederland stimuleert om zichzelf (weer) te organiseren, om het vak door te ontwikkelen, om de aandacht voor de doelgroep en armoede en sociale uitsluiting nadrukkelijker aan de orde te stellen.

Dat kan ook door over de grenzen te kijken: letterlijk en figuurlijk. Het nieuwe Europese Jeugdbeleid wil het jongerenwerk nadrukkelijker op de kaart zetten, omdat we “een generatie aan het verliezen zijn”.

Dat kan ook door nader onderzoek te doen naar de “State-of-the-art of streetwork in the Netherlands”. Wat dat betreft blijven we achter op tal van andere landen in de wereld.

Henk Geelen, BV Jong,
Maastricht, december 2009.

Dankwoord:

Wij willen alle mensen bedanken die hebben meegewerkt aan het opstellen en schrijven van dit handboek, in het bijzonder de leden¹ van het *international network of social street work*, die de uitdaging zijn aangegaan dit werk te realiseren in internationale bijeenkomsten en via hun nationale netwerken met betrokken en ervaren personen en groepen². Hun goede adviezen en getuigenissen uit het veld hebben dit document verrijkt.

Groepswerk:

Schrijversgroep: Annie Fontaine (Québec), Malin Andersson (Zweden), Tran Quoc-Duy (Vietnam), Jon Etxeberria (Spanje), Edwin de Boevé (België), Juan Martin (Mexico), Sébastien Kabw Mukanz-Diyamby (D.R.C), Maïta Giraldi (Frankrijk).

Lezersgroep: Luis Helder Santos (Portugal), Moussa Sow (Senegal), Per Arne Skjeggstad (Noorwegen), Graeme Tiffany (Ver. Koninkrijk), Bernard Heckel (Frankrijk), Henning Pedersen (Noorwegen)

Coördinatie: Maïta Giraldi Dynamo International
Edwin de Boevé, Dynamo International

Dit handboek is opgedragen aan Humberto Duran Campoamor, voormalig coördinator van het Mexicaanse netwerk en professor aan de Faculteit Psychologie van de Autonome Universiteit van Etat de Morelos (UAEM), Cuernavaca, Mexico, die ons tot ons verdriet ontvallen is op 27 juni 2008.

---

¹ Bijlage 1: Leden van het international network of street workers

² De collega's van GPAS, Pessac, de vertalers en de correctoren...

Inhoudsopgave

Voorwoord

Inleiding

1. Straathoekwerk, een internationale benadering

- 1.1 Basisprincipes van het straathoekwerk
- 1.2 Doelstellingen van het straathoekwerk
- 1.3 Voorkomen is beter dan genezen!
- 1.4 De relatie met het individu: de persoon boven de symptomen
- 1.5 Straathoekwerk, educatie van buitenaf

2. Werkwijzen, methodes en instrumenten van het straathoekwerk

- 2.1 De stadia
- 2.2 Beginnen bij het begin: waar en wanneer straathoekwerk uitvoeren?
  - 2.2.1 *Totstandbrenging van investering in gebieden en tempo van de straat*
  - 2.2.2 *Cycli en tempo van straathoekwerk*
  - 2.2.3 *Rondhangen: één van de belangrijkste vaardigheden van straathoekwerkers*
  - 2.2.4 *Bekend zijn in het veld, het verstevigen van contacten*
- 2.3 De gezichten van straathoekwerk
  - 2.3.1 *Individuele ondersteuning*
  - 2.3.2 *Groepsacties*
  - 2.3.3 *Gemeenschapsacties*
  - 2.3.4 *Verschillende ideeën over straathoekwerk*
  - 2.3.5 *mentaliteit en houding*
- 2.4 Management van straathoekwerk
- 2.5 Evaluatie van straathoekwerk

3. Contexten en uitdagingen van het straathoekwerk

- 3.1 Een veelzijdige werkwijze
  - 3.1.1 *Vele verschillende invloeden*
  - 3.1.2 *Eén beroep, verschillende namen*
  - 3.1.3 *Verschillende mensen*
  - 3.1.4 *Verschillende sociale omstandigheden*
- 3.2 De facetten van sociale uitsluiting
  - 3.2.1 *Leven op straat: een opkomend sociaal verschijnsel in het licht van sociale uitsluiting*
  - 3.2.2 *Wat doen we met de mensen die niet van de straat af willen?*
  - 3.2.3 *Middelengebruik als oorzaak van het begin van uitsluiting en de ontzegging van rechten*
  - 3.2.4 *Criminalisering en onderdrukking*

3.3 De uitdagingen aan het adres van de houding van het straathoekwerk

3.3.1 *Straathoekwerk, een sociale reactie op een sociaal probleem*

3.3.2 *De straathoekwerker: een bevoorrechte getuige*

Conclusie

Epiloog door Jean Blairon

Bijlagen

Literatuurlijst

Voorwoord

Straathoekwerkers kunnen mensen in moeilijke omstandigheden het vermogen (terug) geven om hun eigen leven in handen te nemen en op weg te gaan verbeterd welzijn, met inzet van waarden als gerechtigheid, gelijkheid, menselijke waardigheid en solidariteit.

Door hun nabijheid en integratie in de leefwerelden van deze kwetsbare mensen, blijven de straathoekwerkers de eerste schakel in de keten van ondersteuning en overheidssteun.

Als Staatssecretaris voor de Strijd tegen Armoede heb ik veel voorrechten die vergelijkbaar zijn met die van straathoekwerkers, omdat we veelzijdige problemen te lijf gaan die raken aan fundamentele mensenrechten: huisvesting, werkgelegenheid, overheidssteun, gezondheid...

Straathoekwerk betekent bovenal het aanspreken van het individu als mens en het rekening houden met diens eigen verhaal: of het nu gaat om schoolverlaters, dakloze mensen, illegale immigranten, of anderen die lijden onder sociale uitsluiting.

Straathoekwerk betekent het doorlopend aanpassen van de eigen manieren van werken en evalueren. Soms betekent dat jezelf tevreden stellen met acties zonder toekomstperspectief. Maar het draait op de eerste plaats om het delen van belevenissen van over de hele wereld...

Ik ben daarom zeer verheugd over de publicatie van dit werk, dat de belofte in zich draagt een praktisch trainingsinstrument voor straathoekwerkers te zijn.

Staat u mij toe hier mijn welgemeende steun te herhalen en u aan te moedigen bij uw werk.

Jean-Marc Delizée
Staatssecretaris voor de Strijd tegen Armoede

STEDEN WAAR IEDEREEN MAG ZIJN.

De tuiniers van een andere toekomst voor de mensheid.

Denken: denken over de wereld en haar toekomst, denken over jezelf terwijl je aan anderen denkt - en terwijl je dat doet, vertel je de wereld, het verhaal, de dromen en plannen – dit is van levensbelang voor elk mens, elke familie, sociale groep, samenleving, bedrijfstak, elke Staat... Het staat aan de basis van ons vermogen om de samenleving te veranderen.

Zo is er ook een beroep – zijn er beroepen- van de straat, net zoals er de straat is, *een* straat, *allerlei* straten... om over te vertellen. De straten waarin we leven, maar ook de straten waar we nooit komen omdat ze ons vreemd zijn en ver van ons verwijderd.

Er zijn straten zonder kinderen, zonder mensen, straten die woestenijen zijn geworden, als dorre woestijnvlaktes. Er zijn straten vol geweld; nare, dode, doodlopende straten, waar de mensen lijden. Er zijn ook levendige, vredige, 'prachtige' straten, waar *levenslust* de toon zet. Het beroep van de *straathoekwerkers* bestaat om van de straten waarop ze 'werken' wegen te maken naar een andere toekomst voor mensen en voor de samenleving. Uiteindelijk zijn het de bewoners van die straten die hun straten kunnen transformeren en nieuwe wegen kunnen inslaan. Straathoekwerkers zijn maar een klein groepje binnen deze tuiniers van de toekomst; hoveniers van een andere toekomst voor de bevolking van de Aarde.

Om deze redenen bestaan de instrumenten van de straathoekwerker in wezen uit luisteren, respect hebben, participeren en samenwerken. Ze coachen niet door hun denkbeelden, visie, doelstellingen en methodes op te dringen aan mensen die aan de coaching deelnemen; van buitenaf, van bovenaf, of langs mensen heen, maar juist door ervaringen te delen en die gezamenlijk te bekijken en te interpreteren. De 'lessen' die uit deze ervaringen worden geleerd vormen samen een aanzet voor actie waarvoor iedereen verantwoordelijk is en moet zijn.

De in dit boek verzamelde ervaringen onderstrepen het delen van identiteit en solidariteit. Wij zijn zeker geen 'burgers' tegen een achtergrond van standaardisering en homogenisering van mensen. Als dat zo zou zijn, bestaan er slechts 'individuen' die kunnen worden gereproduceerd, geformaliseerd en gestandaardiseerd. In dezelfde strekking betekent solidariteit (van het Latijnse *in solido*) niet het medelijden en de liefdadigheid van de rijke 'haves' tegenover de 'have-nots', maar eerder de *verantwoordelijkheid* van iedereen voor de leden van hun gemeenschap en tussen gemeenschappen, ten opzichte van andere gemeenschappen die deze planeet bevolken, in het raamwerk van regels rond 'samenleven': gebaseerd op ieders recht op leven en op een veilig bestaan.

De afgelopen jaren zijn het verval en de verwoesting van steden – op alle niveaus – en van de wereld als geheel duidelijk merkbaar geworden. Het VN-Habitat programma heeft voorspeld dat in 2025/30 meer dan 2,4 miljard mensen in sloppenwijken zullen leven, met andere woorden: op plaatsen waar de rijken hun hond niet eens zouden laten leven. We kunnen ook verwachten dat het aantal werklozen in het komende decennium de twee miljard zal overstijgen. Jongeren, vrouwen en kinderen zullen vooral het slachtoffer worden van deze onacceptabele toekomst.

Straathoekwerkers staan voor een enorme taak. We mogen hopen dat uiteindelijk over twintig, dertig, of veertig jaar hun vak radicaal veranderd is omdat we ze niet langer nodig hebben, wanneer we eindelijk de processen rond de algemene verarming, uitsluiting en geweld onder mensen in onze samenlevingen hebben uitgeroeid. Als gevolg daarvan zouden we geen overheidssteun meer nodig hebben, maar alleen nog sociale zekerheid. Het zou overbodig moeten zijn om de verstotenen te hoeven voorzien van steun en liefde, om in plaats daarvan de onderlinge solidariteit te bevorderen en te versterken. Het klinkt afgezaagd maar het is terecht om te stellen dat het huidige curatieve handelen, hoe belangrijk het ook is, plaats moet gaan maken voor preventie en het verwezenlijken van rechten, van alle rechten, voor iedereen en zo snel mogelijk.

Is het dan slechts een kwestie van voor de dag komen met de uiterlijke schijn van goede bedoelingen, van retoriek? Nee. De geschiedenis leert ons dat werkelijke vernieuwing binnen een samenleving (cultureel, politiek, sociaal, economisch en technologisch...) bergen kan verzetten, als men begint van onderaf, bij de wortels van structuren, waarbij doelen bereikt kunnen worden die tot dan toe voor onmogelijk werden gehouden. We weten dat wat wij zien als het onmogelijke, in feite bestaat uit het gebied dat is opgetekend en opgelegd door de dominante groepen van de samenleving. De '*verboden stad*' is een potentieel leefgebied dat door de overheersende krachten binnen oligarchieën onmogelijk en ontoegankelijk is gemaakt en wordt gehouden voor de onderdanen waarover zij heersen. Dit is wat vandaag de dag en ook in Europa wordt gedaan door de burgemeesters van grote steden en onze regeringen: het verjagen van de armen uit onze stedelijke centra en ze vervolgens 'verzamelen' als vuilnis, in buitenwijken die de afgelopen eeuw zijn uitgegroeid tot '*banningsoorden*'. Toch is in een democratie de stad een vrije en open ruimte, waar mensen samen leven. Het doel is een rechtvaardige behandeling voor iedereen. De 21ste eeuw moet de eeuw worden waarin de 'stad waar iedereen mag zijn' werkelijkheid wordt, door werkelijk invulling te geven aan de 'kosmopolitische stad', een plek waar de mensheid leeft binnen de 'Res Publica'...

Ricardo Petrella

Doctor in de Politieke en Sociale Wetenschappen,
Oprichter en Secretaris-generaal van de
Internationale Commissie voor het Wereldwatercontract

Inleiding

Sinds de eerste bijeenkomsten in 2000 en 2002 hebben de betrokkenen³ bij het internationale netwerk van straathoekwerkers zich bezig gehouden met het uitwisselen van gedachten over de methodologie van hun werkwijzen. In navolging van de productie van het trainingshandboek “Social street work and communication with the media”⁴ in 2005 hebben de leden van het netwerk daarom besloten om een internationaal groepsproject op te zetten rond de methodologie van het straathoekwerk⁵.

Dit is geen kleine uitdaging. Een handboek als dit wordt ontworpen als praktisch trainingsinstrument dat straathoekwerkers in staat stelt hun eigen werkwijze in het veld te verbeteren. Het beoogt echter ook een politiek instrument te zijn dat bijdraagt aan verbeterde her- en erkenning van deze werksoort en aan een beter begrip van de situaties die straathoekwerkers tegenkomen en de mensen waar ze op straat mee in aanraking komen, zo’n beetje overal ter wereld.

Bovenal moet dit instrument trouw blijven aan lokale bijzonderheden en diversiteit⁶. Specifieker gezegd komt dit neer op de waardering van een **“bepaalde manier van denken”** die karakteristiek is voor het handelen van straathoekwerkers in een internationale context, waarbij een gezonde en veilige instrumentele benadering wordt nagestreefd. De discussie over het wereldwijde handelen van straathoekwerkers betekent een onderzoek naar de hoofdlijnen waarlangs onze samenlevingen zich ontwikkelen.

De totstandkoming van dit handboek benadrukt de gehechtheid van straathoekwerkers aan **sterke ethische waarden**, die bestaan uit respect en tolerantie voor de meest gemarginaliseerde groepen mensen.

Prioriteit geven aan een sociale en educatieve aanwezigheid in leefgebieden betekent niet alleen maar kiezen voor één van de beschikbare methodologische opties uit een breed aanbod. Het getuigt van een concrete wens **‘belanghebbende’** te zijn en het is een blijk van **engagement** ten overstaan van de oorzaken van uitsluiting en misbruik. Het is zaak om **zo gemakkelijk mogelijk toegankelijk** te zijn voor mensen in moeilijke situaties. Aan de andere kant betekent het veilig stellen van het respect voor en de bescherming van het individu, zoals bepaald in de Verklaring van de Rechten van de Mens⁷ en het Verdrag inzake de Rechten van het Kind⁸.

Hoewel we werken in zeer verschillende omgevingen, ver van elkaar vandaan, met verschillende mensen en omstandigheden, merken we zodra we over dit unieke beroep nadenken dat straathoekwerkers in feite overal vergelijkbare problemen en uitdagingen tegenkomen: zowel op lokaal als op internationaal niveau.

Gelukkig bestaat er geen universeel theoretisch raamwerk voor de methodologie van het straathoekwerk. Dat zou te simplistisch zijn en te respectloos ten opzichte van de creativiteit en diversiteit van bestaande werkwijzen. Om die reden moeten de punten die in dit handboek zijn uiteengezet niet worden gezien als een standaard of “pasklaar” model, maar eerder als een hulpstuk voor de lezer in het veld, ongeacht locatie, land, of realiteit, **bij het uitvinden en opnieuw uitvinden van de eigen manier van werken**.

Dit door straathoekwerkers geschreven handboek biedt een afspiegeling en een overzicht van de uiteenlopende werkelijkheden de wereld te bieden heeft. Dit handboek kan een basis zijn voor de ontwikkeling van verdere publicaties over meer specifieke en diverse onderwerpen, zoals de verschillende mensen op straat, minderheden, verslaving, enzovoort.

Het trainen van straathoekwerkers zal trouwens het onderwerp zijn van onze volgende uitgave binnen het internationale netwerk van straathoekwerkers.

---

³ Het gebruik van de mannelijke vorm is bedoeld om de tekst leesbaar te houden en op geen enkele manier discriminerend bedoeld tegen vrouwen, voor wie dit handboek net zo relevant is.

⁴ Editions l’Harmattan, mei 2005 en website http://www.travail-de-rue.net/fr/outils_guides_01_fr_00.htm.

⁵ Zoals wordt uitgelegd in hoofdstuk 3.1.2, wordt er een breed scala van termen gebruikt om de in dit handboek geschetste praktijken te bespreken. Om het de lezer gemakkelijk te maken wordt in deze tekst de term ‘straathoekwerk’ gebruikt.

⁶ Wij wijzen erop dat variaties tussen schrijfstijlen in dit handboek een weerslag zijn van deze diversiteit, omdat het schrijversteam ervoor heeft gekozen om de verschillende uitdrukkingswijzen van de betrokken auteurs te behouden, in plaats van een gestandaardiseerde schrijfstijl te gebruiken.

⁷ Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, uitgeroepen door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties op 10 december 1948.

⁸ Aangenomen door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties op 20 november 1989.

Wat is straathoekwerk? Waarom hebben we straathoekwerk nodig? Wat is het nut ervan? Wie zijn de mensen waar straathoekwerk zich op richt? Waar, Wanneer, Hoe wordt het uitgevoerd en door Wie? Dit handboek probeert op al deze vragen een antwoord te geven.

Het *International Network of Social Street Workers*⁹.

De productie van dit handboek valt onder het scala van activiteiten van het *international network of social street workers*.¹⁰

Opgebouwd uit veldwerkers afkomstig uit ongeveer dertig landen (zowel uit het zuiden als het noorden) zijn de twee belangrijkste werkgebieden van het netwerk:

- Enerzijds activiteiten met als doel het vergroten van de **efficiëntie** en **kwaliteit** van werkwijzes in het veld door middel van **training, uitwisseling van best practice voorbeelden** en het opstellen van **opleidingsinstrumenten**.
- Anderzijds een internationale mobilisatie gericht op **structurele en duurzame antwoorden** op problemen die mensen over de hele wereld op straat tegenkomen.

We hebben het hier over het ontwikkelen van een echte strategie van **internationale solidariteit** tegenover discriminatie en armoede, gebouwd “**met een trotse en sterke verkondiging van een gezamenlijke identiteit**”¹¹ die doorklinkt in het hele *international network of social street workers*.

Het handboek: een groepsproces

Dit handboek is het resultaat van een enorm proces van **uitwisseling van werkwijzen** tussen de deelnemende straathoekwerkers van het internationale netwerk.

Praktisch gezien was de eerste stap een vragenlijst met vier vragen. Deze vragen, die beschikbaar zijn op de website¹², zijn naar alle nationale platforms binnen het netwerk gestuurd.

In sommige gevallen is op lokaal niveau een aantal dagen als groep gewerkt aan het beantwoorden van de vragen en het uitwisselen van werkwijzen.

Bij het beantwoorden van de vragen gingen sommige platforms nog een stap verder door een uitgebreide analyse uit te voeren.

Zo werden rond de dertig landen bij het proces betrokken.

Naast de schriftelijke antwoorden werd tijdens bijeenkomsten ook een aantal verklaringen gegeven als aanvulling op dit bijzonder vruchtbare proces van gegevens verzamelen.

De tweede fase kwam tot stand op basis van twee open seminars, opgezet door de **LUK Federation**¹³ en het **Centre of Competencies**¹⁴ in Noorwegen, eind 2007 en april 2008. Op basis van de ontvangen antwoorden, maar ook met het oog op de beschikbare publicaties over straathoekwerk en de schrijverservaring van een aantal straathoekwerkers, werd door de deelnemers de fundering voor het toekomstige handboek gelegd.

Er werd een inhoudsopgave voorgesteld die de vorming van een schrijversgroep voor een eerste conceptversie mogelijk maakte, en een lezersgroep die het schrijfproces volgde.

Dit concept werd naar de verschillende nationale platforms gestuurd voor correctievoorstellen, die een tweede niveau van uitwisseling vormden.

Het onlangs uitgebrachte handboek over media communicatie was al beknopt ingegaan op het onderwerp van “straathoekwerk als uniek beroep”. Het was dus eigenlijk logisch om dit idee verder uit te werken door middel van een tweede publicatie.

---

⁹ Bijlage 2: Statuten van het *International Network of Social Street Workers*

¹⁰ Website www.street-work.net

¹¹ Uit de stukken van het *international forum of key actors in childhood and street work*, november 2002.

¹² Idem⁵

¹³ Landsforeningen for utekontakter (LUK), Norwegian Federation of Street Workers www.utekontaktene.no

¹⁴ Kompetansesenteret www.rusinfo.no

Hoe kan dit handboek worden gebruikt?

Dit handboek is niet alleen voor straathoekwerkers geschreven. Er zijn vele spelers die er inspiratie uit kunnen putten, of ze nu in het veld opereren of in bestuurlijke rollen, op het gebied van onderwijs, of in de politiek.

Er worden verschillende onderwerpen besproken op zowel methodologisch als praktijkgericht niveau, maar ook op sociaal, cultureel en politiek gebied.

Toch is een waarschuwing op zijn plaats over de grenzen van een dergelijke onderneming. Ondanks het aanzienlijke internationale bereik van dit handboek is het doel niet om het wereldwijde straathoekwerk uitputtend te bespreken.

Situaties in het veld blijven altijd complexer en gevarieerder dan ze in geschreven vorm lijken. Zelfs als dit handboek slaagt in het optimaliseren van efficiënte, transparante en begrijpelijke werkvormen, blijft het belangrijk om dit handboek niet te zien als een uniek en boven alle twijfel verheven naslagwerk.

Dit handboek is een opstapje, een momentopname, en vooral ook een uitnodiging tot nadenken en tot handelen.

“Als we ons sterk maken voor de bescherming van Kinderrechten, waar ook ter wereld, moeten we leren hoe we voorzichtig en verstandig kunnen optrekken, zonder dat we er ooit van uit gaan dat een bepaalde nationale cultuur verder gevorderd is dan een andere en er zo overheen walsen.”

Workshop van straathoekwerkers in Senegal

Tot slot is het van belang om de nederigheid te benadrukken waarmee het internationale netwerk dit reflectiedocument aan het publiek aanbiedt, als continu veranderend werk in uitvoering. We moedigen de lezer ook aan om dit handboek daadwerkelijk als instrument te gebruiken. Dit document hoeft niet rechtlijnig van voor naar achteren gelezen te worden, maar kan op verschillende manieren worden gebruikt. Afhankelijk van eigen interesses en behoeften staat het de lezer vrij om een eigen manier te vinden om het te raadplegen: ofwel door het van begin tot eind te lezen, of door de belangrijke punten aan te stippen waar dat nodig en wenselijk is.

Internationale samenwerking en de wereldwijde strijd tegen armoede en maatschappelijke uitsluiting.

Dit samenwerkingsproces werd mogelijk gemaakt door steun uit verschillende hoeken. In elk land werd het project omarmd door lokale spelers en instellingen. Met name in Noorwegen, maar net zozeer tijdens internationale bijeenkomsten van straathoekwerkers die werden georganiseerd in Thiès (Senegal) in april 2005 door de organisatie **Avenir de l'Enfant**, in Kinshasa (DRC) in april 2006 door het **Street Work Support Committee**, in Mexico City (Mexico) in november 2007 door de organisatie **El Caracol**, en in Lissabon (Portugal) in november 2008 door de **Conversas de Rua Association**.

De **Europese Commissie** en meer in het bijzonder het **Directoraat-generaal voor Werkgelegenheid, Sociale Zaken en Gelijke Kansen** hebben hun steun verleend door middel van het **Progress Programme**¹⁵.

Dit programma heeft als doel om samenwerking en uitwisseling te bevorderen, zowel in specifieke werkgebieden als bij het definiëren van institutionele oplossingen die maatschappelijke inclusie en sociaal veiligheidsbeleid in Europa bevorderen.

Dit bevorderen van wederzijds begrip, goede manieren van werken en beleidsvorming moet leiden tot een betere invoering van **de open methode van coördinatie op het gebied van sociale veiligheid en inclusie**.¹⁶

In dit licht blijven de nationale platforms zich inspinnen voor meedenken en uitwisseling met lokale overheden.

De **Belgische Ontwikkelingssamenwerking**¹⁷ ondersteunt eveneens de internationale dimensie van dit proces, waardoor juist ook ontwikkelingslanden in staat worden gesteld om deel te nemen.

Dat is waarschijnlijk meteen één van de grootste bijdragen van dit handboek, als resultaat van de betrokkenheid van vele spelers, toegewijd aan het leggen van concrete internationale banden van solidariteit.

¹⁵ http://ec.europa.eu/employment_social/progress/index_fr.htm

¹⁶ http://ec.europa.eu/employment_social/progress/soc_prot_fr.htm

¹⁷ <http://www.dgdc.be/>

1. Straathoekwerk, een wereldwijde benadering

Eerder dan een systematische methodologie, worden hier aspecten besproken die voorkomen in de verhalen van straatcoaches uit allerlei landen. Dit omvat de kernpunten die straathoekwerk uniek en tegelijk moeilijk maken, maar die het ook maken tot een belangrijke werkvorm die altijd gaat over aan het front aanwezig zijn, met een constante behoefte aan herziening en zelfevaluatie. Er moet rekening worden gehouden met het feit dat er programma's voor coaching bestaan voor kinderen, voor tieners en voor volwassenen. Sommige programma's ontwikkelen zich in marginale randgebieden, terwijl andere programma's zich op meer centrale en welvarende plekken afspelen. Sommigen richten zich op het bieden van basisbehoeften aan mensen op straat, terwijl anderen zich op relatieopbouw concentreren; alles hangt af van de analyse van de betreffende ruimte en tijdsperiode. Maar in alle gevallen ontwikkelen de handelingen die we hier zullen bespreken zich duidelijk binnen een mengeling van contexten en tradities.¹⁸ Hier willen we de aandacht op richten.

Voordat we een begin maken met de morele aspecten die met straathoekwerk verbonden zijn, willen we graag de waarden en drijfveren toelichten waarop deze handelwijze en de bijbehorende ethiek zijn gebaseerd.

1.1 Basisprincipes van het straathoekwerk

Er bestaat geen echt theoretisch kader voor dit onderwerp, maar we kunnen wel stellen dat maatschappelijke spelers op bepaalde momenten de voorkeur gaven aan een **'extra muros' of extramurale benadering, met een sterke ethische drijfveer van respect en tolerantie voor de meest uitgesloten bevolkingsgroepen.**

Voor deze mensen is de uitdaging om **zo gemakkelijk mogelijk toegankelijk te zijn** voor kinderen, jongeren en volwassenen die onder moeilijke omstandigheden leven en die lijden onder meerdere vormen van uitsluiting.

Door hun nabijheid en integratie in de meest buitengesloten gebieden, **zijn straathoekwerkers de eerste en laatste schakel in de keten van educatie en sociale steun**, waar alle andere middelen hebben gefaald.

Sociaal straathoekwerk geeft de voorkeur aan een benadering van **innovatief dichtbijzijn** waarbij de hoofdrol bij elke actie is weggelegd voor de mensen, vanaf het begin (de vraag) en verder langs het hele traject van ontwikkeling (begeleiding). Deze op vertrouwen gebaseerde relatie die met het individu wordt opgebouwd helpt om de stilte te doorbreken en stelt de persoon in staat om steun te accepteren.

Het achterliggende idee bij sociaal straathoekwerk is niet om mensen "koste wat kost" weg te halen van de straat of uit de omgeving; vooral niet wanneer dat betekent dat iemand vervolgens in een nieuwe sociale context in een hokje wordt geduwd waar hij zich niet op zijn gemak voelt. Wat de context ook is, of het om een kind gaat, een jongere, of een volwassene: de taak van begeleiding houdt in dat er **gevoel van eigenwaarde** wordt geschapen, dat er **persoonlijke vaardigheden** worden opgebouwd, los van de mate van uitsluiting, en dat **deelname aan het maatschappelijke leven** mogelijk wordt.

Door de fundamentele rechten van de mens te respecteren stelt het straathoekwerk zich ten doel om de meest kwetsbare mensen te beschermen en om ze de middelen te geven om zichzelf te beschermen.

"Het institutionaliseren van kinderen in opvangcentra "tegen elke prijs" zonder de benodigde kennis ... heeft tot gevolg dat het kind zich moeizaam aanpast in de opvang. Dit komt voort uit het idee dat "het kind altijd beter af is in een opvangcentrum op straat of in detentie, en dat het kind hier een betere kans geboden wordt."

Soms werkt dit, maar het kind heeft geen vrije keus uitgedrukt door een intern proces van bespiegeling en bewustzijn van de oorzaken. Als dat niet gebeurt is de kans op mislukking groot."

Straathoekwerkers workshop in de Filippijnen

¹⁸ Hier is een waarschuwing voor de lezer op haar plaats over de getuigenissen die in dit handboek als illustratie dienen. Het betreft individuele opmerkingen en sommige gedeelten kunnen tegenstrijdig lijken. Het zijn echter weerslagen van ervaringen, gevoelens, of echte situaties die men is tegengekomen.

“Kinderen uit ontwrichte gezinnen en met name kinderen die zijn weggelopen protesteren tegen een werkelijkheid die ondraaglijk geworden is. Ze proberen een omgeving te ontvluchten waar ze zich genegeerd voelen. De straat is leuk en aardig, maar slechts in het opzicht dat het een manier is om dichterbij anderen te komen. Wanneer mensen zich op straat vestigen wordt deze sociale realiteit in twijfel getrokken en op zijn kop gezet en uiteindelijk leidt dit duidelijk alleen maar tot lijden. In die zin is de straathoekwerker bezig met genezen, terwijl hij de gebroken schakels probeert te repareren.

Maar bij zijn pogingen komt hij regelmatig specifieke gevallen tegen waarin hij zich machteloos voelt. Als weggelopen kinderen opnieuw de fout in gaan, als ze voortdurend afwezig overkomen, wanneer bijna altijd gespannen en gewelddadig gedrag wordt vertoond, kun je jezelf afvragen of hulp van een gespecialiseerd therapeut niet de enige oplossing is.”

Straathoekwerkers workshop in Senegal

Algemene preventie, informele en non-formele educatie, risicobeperking en herstel uit zorg voor sociaal welzijn krijgen de prioriteit.¹⁹ Welzijn betekent niet de afwezigheid van problemen en conflicten, integendeel: het is juist het accepteren daarvan en het vermogen om ze te boven te komen.

“Wat je hoopt is dat sommige jonge mensen die je op straat ontmoet op een dag zullen terugkijken op het verleden en hun jeugd en denken: “Uiteindelijk, als ik alles op een rijtje zet, vind ik dat het allemaal best goed is afgelopen”. Ik geloof niet dat een heel leven kan worden bepaald door ÉÉN enkele factor. Ik denk dat er een veelheid aan elementen is die samen een complex systeem vormen dat uiteindelijk tot een positief resultaat kan leiden. Elke puzzel bestaat uit een heleboel stukjes. Ik hoop dat ik het in mijn werk als straathoekwerker voor elkaar krijg om de capaciteiten van jonge mensen te versterken en dat ik een klein stukje in iemands puzzel kan zijn.”

Straathoekwerkers workshop in Zweden

1.2 Doelstellingen van het straathoekwerk²⁰

De band die straathoekwerkers verbindt met hun publiek komt voort uit een zeer gevoelige balans tussen formele intenties en een informele verschijning

Het onbereikbare bereiken – Het doel van straathoekwerkers is het praten met individuen, groepen kinderen, jongeren, of volwassenen die ondersteuning of hulp nodig hebben maar die onbereikbaar lijken te zijn, of die niet bereikt kunnen worden door bestaande organisaties en instellingen.

Motiveren en begeleiden – Samenwerken met de doelgroep om te helpen bij het maken van keuzes en bij het ondernemen van alternatieve activiteiten (school, werk, hobby's) en waar nodig bij het zoeken van andere vormen van begeleiding of behandeling.

Sociale educatie - Doelgroepen leren om het bestaande zorgsysteem te gebruiken en ervoor te willen zorgen dat de hulpbronnen in het gebied de doelgroep voorzien van de meest geschikte diensten en hulpmiddelen.

Een 'bottom-up' benadering – Het vergemakkelijken van het moeizame proces van aanpassing en het terugdringen van uitsluiting, waar sommige instanties aan bijdragen, ofwel indirect door actie gericht op de omgeving van mensen, of direct door te werken binnen groepen kinderen, jongeren, of volwassenen.

Politiek en sociaal bewustzijn – De straathoekwerker moet de leefomstandigheden van kinderen en jongeren in zich opnemen, om aan te dringen op het uitvoeren van maatregelen die verbetering kunnen brengen. Hij dient op

¹⁹ In Training Guide : Street work and communication with the media. – blz.8 - 2004 -

²⁰ Dit gedeelte is geïnspireerd door het document “Outreach social work aimed at young people” van Børge Erdal, Oslo City, Norway

systematische wijze de politieke autoriteiten ter verantwoording te roepen met betrekking tot de situaties en behoeften van mensen op straat.

De ruimte om te manoeuvreren in dit werkgebied en om de genoemde doelstellingen te bereiken verschillen van land tot land. Deze variatie is afhankelijk van de vraag of straathoekwerkers verbonden zijn aan publieke of private organisaties, plaatselijke groeperingen (seculier of religieus), de mate van erkenning van straathoekwerk en de inbedding ervan in juridische structuren.

Waar mensen echt behoefte aan hebben als ze afkomstig zijn uit ontwrichte gezinnen of moeilijke situaties, wanneer de mechanismes om sociale problemen en hun symptomen het hoofd te bieden geen redelijk alternatief zijn, is **op relatie gebaseerde steun die hen de kans geeft om persoonlijk te groeien, en die tegelijk integratie en participatie in het maatschappelijk leven mogelijk maakt.**

- Het opzoeken van je doelgroep op de tijden en plaatsen waar ze te vinden zijn;
- Deze jonge mensen een volwassen relatie bieden gebaseerd op coaching en hulp, die ze vrijwillig kunnen accepteren, door de tijd heen en met vertrouwen;
- Algemeen begrip van het individu kweken, zonder jezelf te beperken tot symptomen zoals geweld, delinquentie en verslavingen;
- Voorstellen doen voor verschillende acties op zowel individueel als groepsniveau;
- Het opstarten van onderhandelingen tussen doelgroepen en hun omgeving, en tussen verschillende partners en instanties.
- Deze doelstellingen worden gedeeld door straathoekwerkers over de hele wereld.

1.3 Voorkomen is beter dan genezen!

Het concept **preventie** wordt gebruikt in sterk uiteenlopende werkvelden en kan daarom op vele manieren worden geïnterpreteerd, wat vaak tot verwarring leidt.

Preventie van crimineel gedrag door de politie heeft bijvoorbeeld niets te maken met sociaaleducatief preventiewerk op straat. De term ‘preventie’ wordt te vaak gebruikt als ‘zwevende boodschap’ (*floating message*²¹) en wordt aangepast aan allerlei achtergronden. Het is daarom nauwelijks verrassend dat er veel verwarring over bestaat en dat mensen moeite hebben om een juist begrip van het werk van straathoekwerkers te vormen.²²

Ondanks het feit dat er een zekere kaalslag²³ bestaat in de manier waarop sociaal/maatschappelijk werkers zichzelf presenteren, is er toch een vrij duidelijk verband tussen straathoekwerk en preventie, die in het veld tot uitdrukking komt.

Vanuit een sociologisch standpunt²⁴ wordt preventie gestalte gegeven aan de hand van de verschillen tussen drie soorten geweld, omschreven door Pierre Bourdieu. We kunnen hiermee een onderscheid maken tussen:

²¹ Handicap et politique – Emile Servais - Eléments d’analyse sociologique des pratiques d’accompagnement – Bruxelles Equipe Editions 1993 – P. 250

²² Training Guide : Street work and communication with the media. – Street work, a unique but poorly explained profession. – P.11

²³ La prévention, un concept en déperdition. – Editions Luc Pire – Jacqueline Fastrès et Jean Blairon – 2002

²⁴ Méditations pascaliennes – Pierre Bourdieu – Paris, Seuil – 1997 – P. 275 – 276.

- **Structureel geweld**, economisch en/of sociaal, voortkomend uit trends zoals werkeloosheid, armoede, uitbuiting, etc.
- **Microgeweld**, vaak voortkomend uit structureel geweld en dagelijks terugkerend, op een bijna **onzichtbare** manier. Racisme, stigmatisering, huiselijk geweld, schending van rechten, ‘uiterlijke discriminatie’ en afwijzing zijn allemaal vormen die moeilijk te detecteren zijn en daarom vaak onbestraft blijven.

Zulk geweld wordt niet altijd met opzet gepleegd en dit maakt het des te **verraderlijker**. Stigmatisering wordt bijvoorbeeld gewelddadiger en verraderlijker gemaakt door het feit dat mensen geloven dat ze tot “de orde van de dag” behoren. Voor de persoon die hieronder lijdt betekent dit dat vanuit een feitelijk objectieve eigenschap een hele reeks aanvullende ongefundeerde eigenschappen aan hem wordt toegeschreven door de samenleving, wat uiteindelijk leidt tot zijn **ontmenselijking**. Zo wordt het beeld dat de persoon al had uiteindelijk werkelijkheid.

- **Zichtbaar geweld** (delinquentie, vandalisme, agressie...) is vaak een reactie op de eerste twee types van geweld.

“Veel onderzoeksresultaten tonen aan dat er een grote kans bestaat dat mensen die vroeg of intensief in aanraking komen met geweld en uitsluiting (in al hun verschijningsvormen) zelf gewelddadig worden en zichzelf (verslaving aan illegale drugs, zelfmoord) of anderen schade berokkenen.”²⁵

Dit is de wet van de “reproductie van geweld” die straathoekwerkers proberen uit te bannen door bewust dicht bij de problemen te blijven waarmee mensen op straat te maken hebben.

Hieruit blijkt het belang van **preventie in het leefgebied** waar de meest uitgesloten bevolkingsgroepen zich bevinden. Aan het preventiewerk dat straathoekwerkers uitvoeren zijn twee doelstellingen verbonden:

- **Het terugdringen van het algemene niveau van geweld en ongelijkheid**, waarbij de aandacht met name uitgaat naar minder zichtbare vormen van uitsluiting, zoals armoede of stigmatisering.
- **Het voorkomen dat reacties op zulk geweld en zulke uitsluiting ongepast worden**, waarbij de overtreders het doelwit worden; dit zijn vaak jonge mensen in de meest uitgesloten posities.

Dit concept van preventie zet straathoekwerk neer als een permanente informele en/of non-formele educatieve benadering.

Deze educatieve onderneming werkt ook emanciperend:

“Het is zo belangrijk dat tieners ergens anders kunnen leven, op plaatsen waar ze zowel aan de begrenzingen van het gezin kunnen ontsnappen als aan die van het systematisch leren van het discours (school)...”

“...in werkelijkheid is de enige garantie voor het geleidelijk ontstaan van zelfstandigheid in de jongvolwassenheid juist het deelnemen aan het openbare leven binnen kaders die min of meer buiten de invloedssfeer van gezin en school liggen.”²⁶

Preventiewerk snijdt dus alleen hout zolang het de **relatie met het individu** betreft. Dit vormt de kern van de discussie rond het definiëren van de missie van de straathoekwerker.

Zo deelt een aantal straathoekwerkers in België bijvoorbeeld de goed onderbouwde veronderstelling dat jongeren in de problemen de neiging zullen hebben om gemakkelijker en eerder over hun zorgen te praten met een sociaal werker die ze al kennen, die ze gemakkelijk kunnen ontmoeten en waarmee ze al een vertrouwensband hebben opgebouwd. Hierdoor kan soms worden voorkomen dat een relatief onschadelijk probleem uitgroeit tot een groot obstakel waarvoor veel meer intensieve ondersteuning nodig zal zijn.

“Ik ben vaak door jongeren benaderd met de opmerking dat ze twee of drie dagen gelden gestopt zijn naar school te gaan. In bijna alle gevallen vindt een kind in zo’n situatie het moeilijk om iemand te vinden met wie hij of zij erover durft te praten. Meestal durven ze niet terug naar school te gaan, gewoon omdat ze hun afwezigheid niet kunnen verantwoorden. En natuurlijk wordt het steeds moeilijker voor ze om terug naar school te gaan naarmate ze daar langer mee wachten. In zulke situaties kunnen onze interventies bijzonder nuttig en preventief zijn, omdat het natuurlijk

²⁵ La prévention, un concept en déperdition. – Editions Luc Pire – Jacqueline Fastrès et Jean Blairon – 2002

²⁶ Le Ligueur - Mais comment peut on être adolescent ? – Philippe Meirieu – 21 oktober 1992.

eenvoudiger is om ze in een vroeg stadium terug naar school te helpen dan na een lange periode van onterechte afwezigheid. Zonder de mogelijkheid met een straathoekwerker te praten zal een jongere vaak wachten totdat de situatie onhoudbaar is geworden voordat hij of zij er met iemand over praat...

Straathoekwerkers workshop in België

1.4 De relatie met het individu: de persoon in plaats van de symptomen

In het straathoekwerk is de relatie met het individu of de groep individuen *als mensen* fundamenteel. Straathoekwerk stelt zich juist ten doel om iedereen te helpen om te erkennen en erkend te worden als uniek wezen en als richtinggever van hun eigen leven.

Daarom spannen straathoekwerkers zich in om het belang van mensen in ere te herstellen, als tegengewicht voor de druk waaronder individuen en groepen de status van ‘object’ toegeschreven krijgen (symptomen, stigmatisering, statistieken etc.).

“Het is de handeling van het verwerpen, van het zich verzetten, die het individu schept.” “Het is het beperkte vermogen om afstand te scheppen tussen een persoon en diens sociale rol, het gegeven van er niet bij horen en de behoefte om te rebelleren, die ons tot individuen maakt... Het individu wordt gevormd door het vechten tegen de machine en tegelijk door het respecteren van anderen als individuen.”²⁷

Straathoekwerk en de weg die het inslaat willen de doelgroep hun plek als individu (terug) geven, zodat ze op kunnen treden in hun eigen situatie, in hun toekomst, en in hun omgeving. De persoon moet **in staat worden gesteld om de controle over het eigen leven weer in handen te nemen.**

“Straatcoaches hebben een algemeen perspectief, dus waar het om gaat, ongeacht de vraag, is hoe je luistert, hoe je op iets voortbouwt en hoe je het concreet maakt: in de persoon ligt de ware betekenis van de interventie en het is dus ook de persoon zelf die het tempo en het thema aangeeft, en die de stappen zet die nodig zijn om de situatie te veranderen. Onze hulp is alleen maar ondersteuning van de vermogens van mensen om hun werkelijkheid en de wereld te veranderen.”

Straathoekwerkers workshop in Spanje en Baskenland

Toch is het niet genoeg en ligt het niet altijd voor de hand om te stellen dat het individu centraal staat. In sommige gevallen “is het individu vreemd of lastig” en is de socialeducatieve verleiding groot om “het voor de ander op te knappen” en de levensscenario’s van andere mensen vooraf te bepalen. Bovendien kunnen politieke en institutionele omstandigheden een terugkeer voor de persoon onmogelijk maken.

Je kunt regelmatig straathoekwerkers tegenkomen die klem zitten tussen het ene activiteitenprogramma dat op zijn einde loopt, en een ander dat meer “top-down” is opgelegd en dus niet echt een behoefte vertegenwoordigt van de mensen waar het om gaat.

“Sociaal werkers die zichzelf wijden aan dit soort interventies kunnen maar op één uitkomst hopen: jongeren te overtuigen en te verleiden om zichzelf in een bepaald kader in te passen, want onherroepelijk betekent dat ze min of meer passieve consumenten zijn.”²⁸

De relatie die de straatcoach kan bieden vraagt om **zichtbaarheid en betrokkenheid, het delen van ervaringen**, het doen van voorstellen en om bemiddeling... Iets willen creëren is een eerste vereiste voor elke onderneming waar een jongere of volwassene bij betrokken is.

²⁷ Alain Touraine - Critique de la modernité, Paris, Editions Fayard – 1993 – p.318-331

²⁸ Edwin de Boevé & Pierre Van den Bril in “Côté cours – Côté rue” – Analyse des pratiques et politiques de formation à l’ordre du jour. – juni 1995.

“In werkelijkheid zit de moeilijkheid hem in het onderscheid maken tussen het idee van hulp en dat van het geven van advies of assistentie.

We helpen door aandachtig te luisteren.

We helpen door respect te tonen voor de strijd die iemand voert tegen zijn problemen en anderzijds in het her- en erkennen van de successen die hij kan boeken.

We helpen door het tonen van acceptatie en begrip voor gevoelens van de andere persoon, ongeacht hoe vreemd die op ons mogen overkomen, of hoe sterk.

We helpen door een warme en niet-bezitterige relatie te bieden.

We helpen ook door het erkennen en verdedigen van de vermogens van de ander en diens recht om oplossingen te vinden voor problemen in overeenstemming met het eigen waardesysteem, de eigen wensen en de eigen culturele traditie.”

Straathoekwerkers workshop in Senegal

1.5 Straathoekwerk, educatie van buitenaf²⁹

“Door hun directe betrokkenheid bij de sociale omgeving van jongeren zijn straathoekwerkers zowel bevoorrechte getuigen van de specifieke problemen van de jeugd als bemiddelaars die jonge mensen begeleiden bij het bewandelen van hun sociale en existentiële levensweg.³⁰

Voor kinderen en jongeren uit ontworpen thuissituaties wordt de straat een vervangende vorm van socialisatie, ver verwijderd of totaal afgezonderd van de invloedssferen van primaire socialisatie en sociale inclusie zoals het gezin, de school en later ook de werkplek. Deze ruimte is ook voor allerlei volwassenen een woon- of overlevingsgebied³¹. Het is een openbare plek die door iedereen kan worden aangepast aan de eigen situatie en behoeften en een plek die betekenis krijgt in de verwachtingen van de mensen die elkaar daar ontmoeten, vooral in bepaalde levensfasen.

De straat is een plaats die sociaal gezien draait om beweging en de circulatie van mensen en goederen. Zo wordt de straat een broedplaats voor uitwisseling tussen mensen die tot dan toe dachten dat ze daar gevestigd waren voor het leven of om te overleven, terwijl anderen er de sociaaleconomische efficiëntie en de veiligheidsmaatregelen willen maximaliseren. Zo wordt de straat, door vaak gespannen sociale verhoudingen, de inzet van een strijd tussen verschillende manieren van bezitten. Enerzijds is er een beweging in de richting van liberale privatisering van deze openbare ruimte die steeds meer wordt beheerst door een idee van privébezit, en aan de andere kant is er de benadering van gemarginaliseerde socialisatie, waarbij de openbare ruimte wordt gebruikt als privé plek om te bestaan en om een identiteit op te stempelen.

Bij het betreden van dit onderhandelingsveld gaat het de straathoekwerker er vooral om te ontdekken hoe mensen en groepen die zich tegenover de samenleving geplaatst zien de straat overnemen. Betrokken raken bij de plaatsen waar de deals gesloten worden en die behoren straatbewoners of zwerven is één van de belangrijkste uitdagingen voor de straathoekwerker. Terwijl hij zich bewust is van de referentiepunten die de openbare ruimte omringen en die botsen met de levenswijze van mensen die er vanuit een randgroep mee te maken hebben, probeert de straathoekwerker zorgvuldig te begrijpen hoe sommige mensen deze ruimte hebben aangegrepen als hun toevluchtsoord, als doorvoerhaven en als plek om risico's te nemen, als een veeleisende plaats om jezelf uit te drukken; als een plek van geluk en van lijden.

²⁹ Uittreksel uit een tekst door Bernard Monnier, opvoedkundige. Informations sociale N°60.

³⁰ Pector, Jacques (1999) *Le travail de rue et l'action-recherche réflexive. Projet de recherche*. Montréal : Québec.

³¹ Het is belangrijk om hier op te merken dat dit hoofdstuk vooral is gebaseerd op bijdragen van auteurs die met jongeren werken, waardoor de weergave van context en interventies met name op die doelgroep betrekking hebben. We nodigen lezers die vooral met volwassenen werken graag uit om de relevante verbanden te leggen tussen deze tekst en de werkelijkheden van hen die ze begeleiden. Hoofdstuk 3 bevat ook een aantal manieren om deze visie te verbreden.

Binnen deze manier van denken is de straat niet alleen beton, maar is het ook openbare tuinen, pleinen, trottoirs, winkelcentra, meubelboulevards, trappenhuizen, maar ook, of misschien juist op de eerste plaats, een plek van vrienden die elkaar daar ontmoeten. In hun gezelschap zijn mensen zo vaak als dat kan 'beschermd' tegen een wereld die als beangstigend en ontoegankelijk wordt beschouwd, vanuit een houding van apathie of juist zorgwekkend impulsief. Helaas is het zo, onder druk van allerlei factoren, dat vrienden zeldzaam worden of tegenover elkaar komen te staan in de strijd om te overleven (bijv. handel, bedelen), of ze verdwijnen (bijv. om juridische redenen of door overlijden) daar waar ze elkaar anders misschien hadden kunnen helpen...

In deze context, waar het belang van de straathoekwerker ligt bij het doordringen tot en het versterken van sociale banden tussen individuen, gaat wat relaties betreft het aanbod vooraf aan de vraag; een vraag die voor het straathoekwerk van levensbelang is. Hierdoor wordt het ook duidelijk dat de straathoekwerker bij zijn werk in eerste instantie gevoelig moet zijn voor de cultuur en levenswijze van de mensen waarmee hij op straat contact maakt.

Toenadering gebeurt op een plek waar jongeren in wezen de dienst uitmaken en waar de sociale coach geaccepteerd moet worden als volwassene die een relatie kan opbouwen. **Een observatieperiode** geeft de kans om de buurt beter te begrijpen, net als de aanwezige instellingen, de manier waarop het spontaan door jongeren is overgenomen, de tijden waarop het rustig of druk is, de tijdstippen waarop groepen samenkomen of uit elkaar gaan; de sociale coach leert de plaatsen en de tijdstippen kennen waarop hij gemakkelijker geaccepteerd wordt. Deze kennis wordt aangevuld met informatie van andere personen of instanties, maar **veldobservatie** blijft essentieel. De zichtbaarheid naar jongeren toe zal langzaam maar zeker toenemen, zodat ze niet het gevoel krijgen dat de aanwezigheid van een volwassene gevaarlijk of vreemd is, waardoor uitwisseling en een relatie de ruimte krijgen.

Het vrijwillig gebruik maken van de relatie en het educatieve gezelschap die de coach biedt wordt gebouwd op de vrijheid die aan een jongere wordt geboden. Zo kan hij zichzelf ontdekken door het **vertrouwen dat hij de sociale coach geeft**.

Gaandeweg zal de straatcoach een **algemeen begrip en bewustzijn van de persoonlijkheid van de jongere** ontwikkelen, gericht op de vermogens en sterke kanten van die persoon in plaats van op een complexe achtergrond van mislukkingen en problemen.

De gedeelde ervaringen en het "samen doen" kunnen allerlei vormen aannemen, van de meest spontane en informele situaties, individueel of in groepen, tot aan de meest georganiseerde activiteit.

Deze gedeelde momenten hebben twee doelen:

- **Een zichtbaar doel:** een doel bereiken of een specifieke behoefte vervullen: een hobby, een sport, een baan, een slaapplek, een avondje uit, papierwerk, het verkrijgen van bepaalde rechten...
- **Een verborgen doel:** beginnen te bouwen en te leven met betekenisvolle relaties die een jongere helpen om waarden kaders te ontdekken en eigen te maken, en ook dat wat fundamenteel verboden is, om hun zelfbeeld te veranderen, om verandering van gedrag en prestaties te bevorderen en om te experimenteren met sociale relaties.

Waarom straathoekwerk?

- De wens om groepen te ondersteunen die de reputatie hebben asociaal te zijn, door **het bieden van een helpende hand** en een **puur educatieve benadering**.

Straathoekwerk, voor wie?

- Straathoekwerk richt zich op individuen:
  - Groepen kinderen, jongeren en volwassenen die bepaalde hulp of ondersteuning nodig hebben
  - Die zich ver buiten de invloed van primaire socialisatie en sociale inclusie bevinden, of hiervan zijn uitgesloten
  - Die leiden onder het uiteenvallen van hun samenleving; materieel, symbolisch, of wat relaties betreft, omdat ze actief normen verwerpen of erdoor verworpen worden

- Die buiten bereik zijn (of niet bereikt kunnen worden door bestaande organisaties en instanties).

Wat de moeilijkheid ook is, het educatieve proces berust op de hulpbronnen van zulke individuen.

Straathoekwerk is een **middel, geen doel**.

- Het is een **sociaaleducatieve activiteit die wordt uitgevoerd binnen een langetermijnperspectief** beginnend bij de behoeftes, de vragen en het streven van doelgroepen, die erop is gericht om **hun vermogens te vergroten en ze in staat te stellen om hun leven in eigen handen te nemen en op te bouwen**.
- Deze relatie van coaching heeft **het vertrouwen van de gemeenschap en respect voor de integriteit en eigen wil** nodig. Contact met straathoekwerkers moet altijd **vrijwillig** zijn.
- Naast het bijdragen aan persoonlijke ontwikkeling werkt de straathoekwerker aan het terugdringen van schade door te werken met **mensen (jong en oud) die blootstaan aan allerlei vormen van uitsluiting, marginalisering en sociaal verval**.

2. Werkwijzen, methodes en instrumenten van straathoekwerk

Met de gedachte in het achterhoofd dat straathoekwerk **geen van tevoren bepaald model** is dat alleen maar hoeft te worden toegepast, moeten we de ingrediënten vinden die straathoekwerkers in het veld in staat stellen om **hun eigen werkwijzen uit te vinden en te blijven vernieuwen**.

2.1 De stadia

Er zijn veel overeenkomsten tussen alle voorbeelden die we uit een groot aantal landen ontvingen. We kunnen daarmee een volgorde van werkstadia onderscheiden zoals die karakteristiek is voor een methodologie. Voordat we nadenken over het centrale thema dat door veel straathoekwerkers wereldwijd wordt gebruikt om hun werkwijzen uit te voeren, moeten we de non-lineaire aard van dit proces benadrukken. Hoewel de manier van weergeven van de stadia op zich logisch overkomt, zal de lezer begrijpen dat ze in elkaar passen door overlapping en dat ze het meest zinnig zijn als ze in een circulaire onderlinge samenhang worden gebruikt.

Na deze waarschuwing is het nuttig om de belangrijke stadia bij het opzetten van het straathoekwerk aan te geven. Hierdoor wordt bij het opstarten van de interventie de mate van integratie van werkers in de omgeving de drijvende kracht achter ondersteuning van groepen en individuen. De tijd en energie die aan de eerste stadia worden besteed zijn dus een investering voor de volgende stadia. Regelmatig cyclisch terugkeren naar deze stadia maakt het mogelijk om de werkwijze steeds opnieuw te verankeren.

- De **eerste stap** bestaat uit het **bestuderen van de omgeving**, zowel **theoretisch** (historische, sociale en culturele context) als **praktisch** (het ontmoeten van mensen uit de buurt).
- De **tweede stap** vereist **aanwezigheid** in het werkgebied dat aan de jongeren behoort: het “inkaderen” of de “buurtronde”. Het vergt **directe observatie** zonder meteen in te grijpen. Dit stadium maakt het mogelijk om de cultuur van het gebied in je op te nemen en om plekken in kaart te brengen om nader te onderzoeken. Dit moet regelmatig gebeuren om een bekend gezicht te worden voor de doelgroep, en om te worden gezien als natuurlijk onderdeel van de omgeving.

De vraag kan zich voordoen: “Maar hoe identificeer je de jongeren?”

Het team had de taak gekregen om bij aankomst in het stadscentrum specifiek plekken te lokaliseren/ in kaart te brengen. Ze moesten een plek geven aan de gezichten, de ‘looks’, de ‘karakters’, de figuren die ze regelmatig of af en toe zouden tegenkomen, meestal op drukbezochte plekken: in de tuinen, voor de winkels, op het treinstation, enzovoort...

Nadat deze eerste plaatsbepaling voltooid was, ging het team goed letten op jongeren of groepen die in contact stonden met deze eerste groep mensen. Doordat de jongeren steeds van

plaats wisselden moest het team hun visuele geheugen continu trainen en zorgvuldig uitbreiden. Deze beroepshouding kan alleen ontstaan door regelmatige en veelvuldige rondes, een sterk team om dingen door te geven en het delen van de verzamelde observaties.

Uittreksel uit « Etat des lieux Centre ville » codase France³²

- De **derde stap** is de stap van **identificeren**: hierbij is het nodig dat je vertelt wie je bent en waarom je er bent. Dit voorbijgaande moment is een kans voor de straathoekwerker om een begin te maken met het opzetten van zijn rol, door te onderhandelen over de plaats die hij zal innemen tussen de mensen in de buurt.

“De dag ervoor had Blaise beloofd dat hij om zes uur ’s avonds thuis zou zijn. Ik wachtte tot tien uur voordat ik ging controleren, maar tot mijn grote verbazing was hij er niet. Ik ging terug naar de marktplaats waar ik zijn vrienden aantrof. Ik bleef een tijdje bij ze staan kletsen en spelen en het duurde een hele tijd voordat ze uiteindelijk besloten om me de schuilplaats te laten zien waar hij sliep... in een goed verborgen hoek achter de openbare toiletten op het station, waar niemand ooit naar hem gezocht zou hebben.”

Straathoekwerkers workshop in Togo

- De **vierde stap** bestaat uit het opbouwen van een relatie met de doelgroep; er moet contact worden gelegd met mensen en er wordt gezelschap en begeleiding geboden.

We maakten uitstapjes overdag en ook ’s nachts. De observatiefase had ons al geleerd dat de kinderen die op straat leven dat doen onder vreselijke omstandigheden. Ze kunnen zichzelf nauwelijks voeden, staan bloot aan ernstige bedreigingen, beledigingen en onderdrukking door de omwonenden.

Ze zijn indrukwekkend, erg flink en hebben hun eigen levenscode. Begroetingen worden bijvoorbeeld met de vuist uitgevoerd, hun taal is erg anders, en de tekens die ze gebruiken zijn onconventioneel. Nu staan we voor de uitdaging om hun vertrouwen te winnen.

Straathoekwerkers workshop in Burkina Faso

Het proces verloopt geleidelijk, vanaf het eerste contact met een persoon tot aan het uitwisselen van min of meer vertrouwelijke ideeën, in een beweging van verdacht zijn naar een relatie gebaseerd op vertrouwen.

Als de straathoekwerker eenmaal goed bekend is binnen de gemeenschap, verlopen de contacten soepeler en kan hij gemakkelijker op jongeren af stappen. Maar in veel gevallen zal de straathoekwerker afwachten totdat hij een bepaalde ‘drempel’ bereikt voordat hij actie begint te ondernemen: dit kan een bepaalde vorm van feedback zijn uit de gemeenschap of een enkele persoon die het begin van een op vertrouwen gebaseerde relatie inseint.

- **De vijfde stap is de stap van ondersteuning en interventie.** Dit kan plaatsvinden door een plek aan te wijzen voor interactie met jongeren die kan uitgroeien tot een plek voor het ontwikkelen van activiteiten (wat weer helpt bij het ontmoeten van andere jongeren), of het kan beperkt blijven tot individuele contacten. Het kan ook geleidelijk uitgroeien tot grotere groeps- of gemeenschapsactiviteiten, waarbij sprake kan zijn van onderhandelen tussen mensen die geholpen werden en andere mensen in het gebied (winkeliers, lokale overheid, etc.).

³² www.codase.org of preventionspecialisee@codase.org

De straathoekwerk teams bieden informele educatieve coaching aan de kinderen van Kathmandu die op straat leven en werken. De kinderen die onze straathoekwerkers ontmoeten krijgen de kans om mee te doen aan lessen over socialisatie en educatieve activiteiten; spelletjes, sport, basisscholing, algemene cultuur, bewustzijnsvergroting rond de risico's van het straatleven, gezondheid, AIDS, drugs, basishygiëne en gezondheidszorg.

In elk gebied zijn er 'permanente' kinderen die door de straathoekwerkers herkend worden en met wie ze zo sterk mogelijke banden willen aangaan. Sommigen van hen blijven de voorkeur geven aan een leven op straat, omdat ze op een bepaalde manier de smaak van de vrijheid die daar bestaat waarderen. Voor deze kinderen organiseren de werkers sessies voor bewustzijnsvergroting met professioneel advies.

Een andere belangrijke taak van de mobiele teams is het verbeteren van relaties met handelaars, huisbazen, de politie en andere organisaties die straatkinderen helpen. We willen dat ze betrokken raken bij onze activiteiten en ze helpen te begrijpen dat straatkinderen onderdeel van de samenleving zijn.

De politie is voorgelicht over de levens van straatkinderen zodat hun relatie met deze kinderen zich kan verbeteren. De teams hangen ook posters op van vermiste kinderen bij de verschillende politiediensten. De relaties met lokale winkeliers en schroothandelbazen worden steeds beter. Velen van hen kennen nu de kinderen die om hen heen leven en ze behandelen ze met respect. Aan de andere kant respecteren de kinderen de handelaars en de schroothandelbazen en hun eigendommen."

Straathoekwerkers workshop in Nepal

Zoals in het begin al werd aangegeven zijn deze stappen niet statisch of lineair, maar kunnen ze elkaar overlappen en continu worden vernieuwd.

Een essentieel element is dat de passieve en actieve aanwezigheid van de straathoekwerker hem in staat stelt om **"als gegeven te worden erkend"**, wat inhoudt dat hij in wezen een soort herkenningspunt of referentiepunt wordt voor personen die hulp nodig hebben. Deze stappen vormen een cirkel, omdat de straathoekwerker steeds opnieuw moet beginnen op hetzelfde pad, omdat hij ergens anders heengaat, andere jongeren ontmoet en nieuwe vormen van dynamiek ontdekt. Maar bij iedere stap vindt een kwalitatieve sprong plaats, zelfs als de straathoekwerker nooit perfect inzicht verkrijgt in een specifieke situatie, een gemeenschap en in de oplossingen die hij zou moeten voorstellen.³³

Sommige mensen benadrukken dat er nog een extra stap moet worden toegevoegd aan wat hier al werd omschreven, namelijk de **afsluiting** en **duurzaamheid** van de acties in het veld. Juist door het belang van de banden die met mensen zijn gelegd en de rol die een straathoekwerker in die periode heeft vervuld, vinden veel mensen het belangrijk dat hij de tijd neemt om de relaties af te sluiten, voordat hij een bepaalde klus of sector verlaat. Deze procedure draagt deels bij aan het voorkomen van nieuw sociaal verval, wat vaak een probleem is voor mensen die de hulp van de straathoekwerker niet nodig hebben, terwijl het ook de introductie van een nieuwe werker in het gebied kan vergemakkelijken. Als de middelen er zijn moedigen veel mensen de oude straathoekwerker daarom aan om de tijd te nemen om de nieuwe werker voor te stellen, om zo de continuïteit in het gebied te waarborgen. Dit **sponsorings**stelsel is van groot belang. Naast directe verbanden tussen de nieuwe straathoekwerker en diens toekomstige doelgroep zijn het vooral de overdracht van de vertrouwensband en de overdracht van het symbolische en culturele kapitaal die plaatsvinden door deze begeleiding. Dit sponsoren kan een aantal maanden duren als dat nodig is.

2.2 *Beginnen bij het begin: waar en wanneer straathoekwerk uitvoeren?*

Voordat er ook maar iets wordt opgestart is het nuttig om gebruik te maken van de ervaring van eerdere straathoekwerkers, of om tenminste de omstandigheden te leren kennen om de reacties in het gebied te kunnen begrijpen.

³³ Le travail de rue en Communauté française de Belgique. Nature et enjeux. Christine Schaut & Luc Van Campenhout, FRB, 1994

“Dave heeft het idee dat het goede werk dat zijn voorgangers hebben gedaan zijn opname in de buurt heeft bespoedigd. Desondanks hebben zijn collega's hem in het begin een tijdje in zijn eentje rond laten wandelen, omdat ze weten hoe nuttig het is om tijd te besteden aan het observeren van je omgeving. In die periode zie je een hoop dingen, maar word je ook veel gezien. Deze integratieperiode geeft een “mond-op-mond” proces de gelegenheid om in de buurt op gang te komen.”

Straathoekwerkers workshop in Québec

Uiteraard kunnen institutionele factoren betekenen dat je meestal weinig handelingsvrijheid hebt tijdens het veldwerk.

Het is noodzakelijk om in gesprek te gaan met de lokale overheid om de behoeften en wensen van de doelgroep duidelijk te maken.

Zulke behoeften en wensen blijken vaak veel reëler en gemakkelijker haalbaar dan werd gedacht.

Lokale overheden doen zichzelf tekort door straathoekwerkers tegen te werken. De politiek is vaak de grootste bondgenoot van het straathoekwerk bij het vinden van structurele en duurzame oplossingen.

Ongeacht het kader waarbinnen een instelling straathoekwerk inzet is het belangrijk dat er voldoende gewicht wordt gegeven aan de **relatie met het individu**, het **vermogen om mensen tot iets in staat te stellen** en om daarbij **gerespecteerd te worden**.

Aan de andere kant is het ook essentieel om de straathoekwerker een duidelijk deontologisch (*deontologie: de leer der plichten*) kader mee te geven voor diens werk, dat de **principes van vertrouwelijkheid** eerbiedigt, vooral door het respecteren van het **beroepsgeheim**.

Het doorgeven van en verspreiden van informatie aan derden kan het in de straathoekwerker gestelde **vertrouwen** ernstig beschadigen, waaraan hij zo lang heeft gewerkt om het op te bouwen.

2.2.1 Investeren in het gebied en het tempo van de straat

Straathoekwerk is actief door **geografisch dicht bij** de doelgroep te zijn en heeft een sterk extramuraal of ambulante karakter. De werker gaat naar de mensen toe en het omarmt hun eigen manieren van leven, in plaats van hen te dwingen zich aan te passen aan de gang van zaken van een instelling.

De straathoekwerker volgt het pad van de mensen die hij wil ontmoeten, waarbij hij zich ontwikkelt in dezelfde omgeving en probeert een plek te vinden en een rol om op die plek te spelen. In dit delen van tijd en ruimte draait het straathoekwerk om een geleidelijk en ongedwongen proces van mee laten doen.

“Tijdens haar werk als straathoekwerker in Villeroy begon Stephanie op verschillende tijdstippen de metro en scholen te bezoeken. Villeroy is een overgangsgebied tussen het Ext park en St Michel en jongeren bewegen veel heen en weer tussen deze twee buurten.

Hoewel ze op dat moment al ‘toegang’ tot haar doelgroep had, nam ze de tijd om rond te wandelen en te lezen in het park zodat mensen haar vaak zouden zien en zich zouden afvragen waarom ze daar was.”

Straathoekwerkers workshop in Québec

Elk “straatgebied” heeft andere eigenschappen en vraagt om een op maat gesneden manier van “infiltreren”. Een park waar jonge prostituees rondlopen lijkt niet op een buurt met “gevaarlijke” straten waar je je onveilig voelt, of een tot laat geopende bar waar jongeren de nacht doorbrengen op de grond of op smerige banken. Ingrijpen in dat soort omgevingen vraagt om respect voor de daar geldende gedragscodes.

“Als ik in een nieuwe omgeving wil infiltreren bereid ik mezelf geestelijk en fysiek voor, door aan mijn gedrag en mentale toestand te werken. Ik probeer de stress die ik voel onder controle te houden. Voordat ik het veld in ga besteed ik aandacht aan hoe ik mezelf kleeft. Ik probeer elk aspect van hoe ik eruit zie na te gaan, zodat ik geen al te grote kloof schep tussen mezelf en de jongeren.”

Straathoekwerkers workshop in Vietnam

Van de stranden van het ene land tot de winkelcentra van het andere, van bars tot aan de woningen van jongeren. Van markten tot hutjes in het bos, van treinstations tot nauwe steegjes, van getto's tot stadscentra; straathoekwerkers zijn actief op ongelooflijk uiteenlopende plaatsen, afhankelijk van de plaats waar ze werken en de doelgroep waar ze zich op richten.

In de tijd die in het begin wordt besteed aan niets doen met anderen behalve ze te observeren, kan het gevoel van ondoelmatigheid in de integratiefase omslaan in een gespannen gevoel: we voelen ons schuldig omdat we betaald worden voor bijna niets doen, we voelen de behoefte om iets te doen, om met resultaten te komen zodat we het gevoel krijgen dat we grip hebben op het proces waar we in zitten. De methodologie van het straathoekwerk kost tijd, veel tijd: tijd om het gebied te leren kennen, de mensen, de aangename en onaangename plekken, de sluiproutes – dit is cruciaal voor de straathoekwerker om zichzelf voor te kunnen bereiden op de omgeving en om zijn plan van aanpak op te zetten en daarmee het potentieel van de mensen en de bronnen van het gebied zo goed mogelijk in te zetten. Kennis over de omgeving komt altijd van pas, als we de tijd nemen om lang genoeg op één plek te blijven.

Integreren in het beoogde werkgebied gaat niet alleen om geografische integratie, maar ook om **culturele aanpassing** aan de codes, de taal, de waarden, de dynamiek, de conflicten, etc. De straathoekwerker moet in staat zijn om oordeelvrij te zijn, wat niet verward moet worden met een gebrek aan beoordelingsvermogen.

“In Afrika bijvoorbeeld gaan de eer en de waardigheid van de familie vóór het welzijn van het kind. Als je dit begrijpt kun je een balans vinden tussen de noodzaak om de rechten van het kind te beschermen en het bedenken van manieren iets te bereiken zonder op iemands tenen te gaan staan. Bovendien is in Afrika, net als op andere plekken, de familie niet alleen onderdeel van het probleem, maar ook van de oplossing. Hierbinnen moeten we nieuwe gespreksruimte scheppen, zodat het geweld dat doorklinkt in harde woorden zijn lelijke kop niet opsteekt...”

Straathoekwerkers workshop in Senegal

Deze aanpassing draait niet om **nabootsen**, maar eerder om het tegendeel. We kunnen niet genoeg benadrukken hoe belangrijk het is dat straathoekwerkers tegelijk **solidariteit met** en **verschil ten opzichte van** de mensen die ze ontmoeten laten zien. Te veel jonge werkers proberen in de straat te integreren door simpelweg de gebruiken, gewoontes en gedragspatronen van de doelgroep na te gaan doen.

Het is essentieel dat je **blijft wie je bent**. Door obstakels onder ogen te zien kun je veel van elkaar leren.

Dit ‘dichtbij zijn’ gaat niet alleen over het observeren van wat er gebeurt in de omgeving, maar ook het rekening houden met de achtergronden van de situatie en de culturele, sociale, politieke en economische context waarbinnen zulke gebeurtenissen zich afspelen.

“Wanneer we het hebben over verschillende culturen, hebben we het niet alleen over verschillende oorspronkelijke culturen, maar ook over straatculturen, jongerenculturen en stadsculturen die ontstaan in steden en buitenwijken. Het straathoekwerk moet deze mensen beschouwen als cultuurscheppers en met ze in gesprek raken door ze te erkennen voor wat ze zijn.”

Straathoekwerkers workshop in Spanje en Baskenland

Dit bewustzijn van de evolutie van een gebied, met zijn verleden en toekomst, is cruciaal voor het ontwikkelen van een strategie voor een aanpak die is geworteld in kijken naar mensen en hun cultuur, in plaats van het opleggen van een aanpak gebaseerd op regels van buitenaf.

“Ik werk met kinderen die betrokken zijn bij de legers en milities in de Democratische Republiek Kongo. Bij mijn sociaal-culturele activiteiten gebruik ik de methode van vrije keuze, door iedere kindsoldaat te vragen een lied uit het eigen dorp te zingen en een paar dansspasjes te laten zien. We maken ook tekeningen.

Met deze activiteiten geven kinderen ons een traditionele kijk op hun dorpen. Met deze informatie proberen we vervolgens de families van de voormalige strijders te vinden, die zijn gedemobiliseerd voor gezinshereniging.”

Straathoekwerkers workshop in de Democratische Republiek Kongo

Door de eigen identiteit en ‘anders-zijn’ (hun bagage en verschil ten opzichte van de rest) te bewaren, moet de straathoekwerker vervolgens **het gebied leren kennen om de eigen plek en rol te bepalen**. Door er veel tijd door te brengen deelt hij in de dagelijkse worstelingen en raakt hij betrokken bij bepaalde gewoontes. Op die manier bouwt hij een schat aan gedeelde ervaringen op, maar ook gezamenlijke banden, waarmee hij projecten kan opzetten en samen wegen naar de toekomst kan inslaan.

“Nadat ik mezelf lange had laten zien en had uitgelegd dat ik een coach ben, wat mijn mandaat en institutioneel kader was en het kader voor de relatie, had geluisterd en gevraagd naar verhalen, de lege plekken en de minachting had gevoeld, en nadat ik onopgemerkt had rondgelopen, nadat ik een groep had durven benaderen; na dit langdurige proces van het fysiek en emotioneel leren kennen van het gebied, kwamen de eerste vragen. Mensen nemen me apart of wachten tot ik langsloop om me te benaderen.”

Straathoekwerkers workshop in Spanje en Baskenland

“Wij zijn ervan overtuigd dat het delen van de alledaagse werkelijkheid met jongeren belangrijk is bij onze integratie in het gebied. Meedoen met dagelijkse bezigheden, in goede of slechte tijden, bij de worsteling van een jongere of de groep eromheen, is onderdeel van onze werkwijze.

Het feit dat we dingen met ze meemaken zoals het eten van ‘een maaltijd van etensresten’, met ze voetballen, meedoen aan een groepsdiscussie... smeedt een emotionele band van solidariteit en vertrouwen. Zulke momenten geven ons de kans om een deel van hun gedachten te begrijpen, hun gevoelens van rebellie of weerstand.

Deze ervaringen leiden onze intuïtie en helpen ons om reacties te vinden die passen bij de omgeving, toegespitst op deze jongeren.”

Straathoekwerkers workshop in Vietnam

2.2.2 Cycli en tempo van straathoekwerk

Omgaan met ruimte en tijd in het straathoekwerk is een kwestie van constant balanceren tussen stabiliteit en de plotselinge veranderingen die zich voordoen in de tijdsplanning en levensstijl van de mensen in de doelomgevingen. We moeten ons aanpassen als we een dynamische rol willen spelen.

Het rooster van een straathoekwerker³⁴ is moeilijk te voorspellen en moet continu worden aangepast. De straathoekwerker moet op bepaalde tijden op een bepaald aantal plaatsen zijn en dus heeft hij een regelmatige tijdsplanning nodig. Maar tegelijkertijd betekent zijn strategische aanwezigheid bij bepaalde speciale gebeurtenissen of de flexibiliteit van zijn acties in bepaalde situaties dat hij zijn plannen regelmatig moet uitbreiden of herzien. De volgende voorbeelden illustreren deze ‘werkelijkheid van alledag’ vrij duidelijk, net als ‘de uitzonderingen’.

”Een werkweek bestaat meestal uit 25-30 uur straathoekwerk, de weekends inbegrepen, omdat er op die dagen veel meer kinderen zijn. Elke dag werken twee teams (elk team heeft twee leden, één die Grieks spreekt en één die Albanees spreekt) in verschillende gebieden. De teams proberen zo lang mogelijk en op wisselende tijden onderweg te zijn om het verschijnsel van kinderuitbuiting zowel overdag als ’s nachts te kunnen observeren. Een belangrijk detail is dat we op verschillende tijden ook andere leeftijdsgroepen zien, waarbij de jongere kinderen overdag bedelen en spullen verkopen en oudere kinderen ’s avonds werken door bloemen te verkopen of muziek te maken bij de nachtclubs en restaurants. Voor de kinderen die we met hun familie zien proberen we een vast aanspreekpunt te zijn. Daarom gaat een groep professionele straathoekwerkers en vrijwilligers, naast de twee dagelijks werkende teams, naar de drukst bezochte plaatsen om activiteiten op te zetten waarbij ze schilderen en knutselen met de kinderen. Onder de slogan “spelen op straat” proberen we dichterbij de kinderen die op straat werken of bedelen te komen en tegelijkertijd informeren we het bredere publiek over het verschijnsel en onze activiteiten.

Straathoekwerkers workshop in Griekenland

Een standaard doordeweekse dag (winter)

10:00 Vergadering bij de uitkeringsinstantie voor gehandicapten. De jongere was er niet. Ik heb een bericht ingesproken op zijn voicemail.

11:00 Bij de <Pic-Nic > tearoom: groep van vier jongeren. Eén van hen gaat over vier maanden trouwen en is op zoek naar informatie over hoe hij sociaal werker kan worden. Voordat hij kan beginnen moet hij zijn taakstraf in Jette afmaken.

Een oudere man komt bij ons zitten. Hij is sociaal werker en werkt in het centrum waar ik meer contact mee wil opbouwen, dus we wisselen informatie uit. De jongere die ik om 10:00 zou ontmoeten belt om zich te verontschuldigen en we spreken opnieuw af.

Lunch: E-mail verstuurd over een kunstproject in de wijk Brunfaut.

14:00 Tearoom aan de rue Brunfaut. Ik schrijf een brief aan een jongen in de gevangenis. Een jongere komt naast me zitten: “Da’s een tijdje geleden, hoe gaat het met je...” de gemeente is aan het bouwen op hun sportveld en hij wil weten wat ze hierna gaan doen. We gaan naar het stadhuis om de plannen te bekijken. Ik krijg een telefoontje van een jongen die bewijs nodig heeft van zijn deelname aan een coachingsprogramma.

De plannen op het stadhuis. Blijkbaar was die plaats al 7 jaar geleden ontwikkeld. Eerst was er een parkeerplaats en een basketbalveld. Nu gaan ze een raadskantoor bouwen en het veldje moet weg.

³⁴ In het onderstaande hoofdstuk over management zullen we dit onderwerp nader bespreken.

Etang noir: ik ontmoet een jongere die twee jaar geleden een ongeluk op het werk heeft gehad. Hij zit in een proces om een 25% arbeidsongeschiktheidsuitkering te krijgen. We gaan samen op zoek naar een internetcafé voor informatie. Daar ontmoeten we nog twee jongeren.

De jongen die eerder belde komt langs om zijn certificaat op te halen.

Straathoekwerkers workshop in België

Gary, 13 jaar oud, hoort bij een bende uit het hart van het belangrijkste plein van de stad, misschien wel van de hele 'Champs de Mars' regio. Hij was één van de meest regelmatige bezoekers van onze instelling en kwam elke morgen meedoen met onze activiteiten speciaal voor kinderen in het Popular Education Centre. Nadat hij drie dagen niet was komen opdagen zonder bericht, gingen we zijn bende opzoeken zoals we dat normaal doen, om uit te zoeken wat er was gebeurd..

10:15 Ik kwam aan bij het kartel en zag Gary in zijn eentje met een verbrijzelde linkervoet, hij stonk vreselijk. Een andere jongen uit zijn bende had er een betonblok op gegooid na een "weddenschap". Deze "weddenschap" is onderdeel van een wild en wreed spel dat "slaapoorlog" heet. Bij het spelen van dat spel mag je niet in slaap vallen; als je dat wel doet loop je het risico om tot van alles gedwongen te worden en allerlei dingen te moeten ondergaan, soms zelfs met de dood tot gevolg.

10:30 Ik ben met Gary en een andere jongen uit de bende naar het ziekenhuis van de Universiteit van Haïti gegaan met een taxi die ons wilde meenemen.

10:30 We arriveren bij de eerste hulp van het ziekenhuis.

14:00 Nadat al het personeel vertrokken is kunnen we eindelijk een arts spreken.

15:00 Na hem te hebben gesmeekt wil de arts uiteindelijk een recept voorschrijven. Na alles te hebben gekocht breng ik het naar Gary toe. Hij vraagt me om te wachten.

16:30 Terwijl we wachten tot de arts terugkomt laat ik Gary en de andere jongen achter bij de ingang van de spreekkamer.

16:55 Ik ben terug en de jongens zijn weg. Ik ga terug naar de bende maar daar vind ik ze niet.

De volgende dag, 7:00 's morgens. Terug bij de bende tref ik Gary aan. Ik breng hem weer naar het ziekenhuis, deze keer met alle medicijnen op zak.

10:00 Een dokter zorgt voor Gary.

Ik heb anderhalve week lang Gary opgezocht om hem zijn medicijnen te brengen. NU zijn we blij dat Gary nog leeft, met allebei zijn voeten en in topvorm.

Straathoekwerkers workshop in Haïti

Om niet het contact te verliezen met wat er in het veld gebeurt en niet op te branden, moet de straathoekwerker de uren die hij in het veld doorbrengt goed in de gaten houden.

- De straathoekwerker moet constant zijn route en werktijden herzien om verschillende mensen te ontmoeten en de veranderingen in hun levenswijze bij te houden.
  - Plannen van momenten (seizoenen, dag, nacht... regelmatig en gevarieerd wat betreft route en tijden)
  - Kiezen van plaatsen (sociaaleducatieve voorzieningen, winkelcentra, straten, openbare tuinen, lobbies, kelders, bars...)

- Observatie en Analyse hulpmiddelen (schriftelijk werk, synthese, gezamenlijk denken...)
- Kwaliteit van de informatie van het team en de contacten met verschillende partners.
- Ook moet hij, terwijl hij rondloopt en ziet waar zijn doelgroep zich ophoudt, strategieën vinden om de mensen te bereiken die geïsoleerd zijn en niet op die plekken komen.

Toch hebben we gemerkt dat naarmate de tijd vordert, na een paar jaar, steeds minder tijd op straat wordt doorgebracht. Dit komt doordat men tijdens de voortgang van het werk wordt overspoeld door vragen en geplande vergaderingen, waardoor het steeds moeilijker wordt om op straat beschikbaar te zijn.

- We moeten een **balans vinden tussen onze verplichtingen en een permanente aanwezigheid op straat: sommige dagen in onze agenda moeten we vrijhouden voor de STRAAT.**
- **Deze aanwezigheid in het veld is erg belangrijk**, vooral voor het **ontmoeten van tieners die vaak de neiging hebben om straathoekwerkers op straat op te zoeken om met ze te praten als ze daar behoefte aan hebben.**

Wat we moeten **bewaken**:

- **Genoeg tijd op straat om naar mensen te gaan die niet naar jou toe komen** en die het belangrijkste doel van het straathoekwerk zijn.
- **Gericht blijven op de beschikbaarheid van de straathoekwerker (wat een hoofdkenmerk van zijn werk is).**

➔ **In het beste geval is er ruimte voor regelmatige aanwezigheid op straat, met precies aangegeven dagen, plaatsen en tijden om je aan te houden. Exacte plaatsen en tijden helpen de straathoekwerker om te weten waar en wanneer hij bepaalde mensen steeds opnieuw kan aantreffen.**

2.2.3 Rondhangen: één van de belangrijkste vaardigheden van straathoekwerkers

Het soms langdurige proces van opgaan in de omgeving is één van de sleutels tot deze benadering, omdat het je in staat stelt om de opbouw en het tempo van de straten beter te begrijpen en je eraan aan te passen. Een plaats kennen, samen met de functie ervan en het soort relaties dat zich daar ontplooit, is een belangrijk hulpmiddel bij het vinden van je plek in een bepaalde omgeving. Dus de tijd nemen “om niets te doen” is een belangrijk middel in het straathoekwerk om de sfeer te proeven en de straatcodes aan te voelen, terwijl je op subtiele wijze een rol voor jezelf schept zonder de doelgroep lastig te vallen of je mandaat op te hoeven dringen.

“Ik ontmoette een straatjongen, Rocky³⁵ van 8 jaar, die aan het bedelen was op de terrassen van MATONGE, een buurt in het district KALAMU in Kinshasa. Eerst dacht ik dat ik hem nooit met zijn gezin zou kunnen herenigen.

Ik benaderde Rocky door hem een flesje zoete frisdrank en wat eten aan te bieden omdat hij erg veel honger had. Na een paar ontmoetingen begon hij op ernstige toon met me over zijn situatie te praten. Zijn moeder was naar Angola vertrokken toen hij vier was, na de dood van zijn vader. Er was niemand om voor hem te zorgen (school, kleding, voeding...). Voordat hij de straat op was gegaan had hij wel bij zijn opa gewoond.

Nadat ik wat familiegegevens van hem had gekregen, heb ik zijn grootvader een aantal vragen voorgelegd en hij gaf toe dat zijn kleinzoon 13 maanden terug was verdwenen. Eén ontmoeting tussen Rocky en zijn opa was genoeg om de twee gelukkig te herenigen. Vandaag de dag heeft Rocky weer een normaal leven.”

Straathoekwerkers workshop in de Democratische Republiek Kongo

³⁵ Om reden van vertrouwelijkheid zijn de namen van de mensen gefingeerd.

Rondhangen, of gewoon wat rondlopen, is een techniek die door veel straathoekwerkers als waardevol wordt beschouwd bij het zichzelf onderdompelen in het leven van de doelgroep en in hetzelfde tempo als hen gaan leven, waardoor je toegankelijker wordt. Zoals onze Baskische collega's ons herinnerden bij onze ontmoeting in Oslo in 2007, kan het leren van de kunst van "weten hoe je niets doet" een sleutel worden tot het straathoekwerk (zie bijlagen).

"Eén van de trucs om je op je gemak te voelen op de plekken die jongeren bezoeken: kom iets te vroeg en hou jezelf bezig door iets anders te doen (bijvoorbeeld de krant lezen): je leert een boel van straathoekwerk!"

Straathoekwerkers workshop in Québec

Vooraf bij "vooropgezette, pasklare" straathoekwerk programma's moet je goed onthouden dat het niet eenvoudig is om de toekomst te voorspellen. Ten eerste omdat gebeurtenissen behoorlijk willekeurig voorkomen – en er gebeurt veel op straat – en ten tweede omdat een aantal elementen, die nodig zijn om ons werk uit te voeren, zelden voorspelbaar zijn.

In plaats van je handelingen in een model te vangen is het beter om projecten te bedenken terwijl ze zich ontvouwen en terwijl verschillende gebeurtenissen en ontmoetingen zich voordoen. Deze benadering is erg interessant omdat het gelegenheid biedt voor **creativiteit** en **groei**.

In dit stadium is het vermogen om te observeren en te analyseren essentieel.

Niet alles van tevoren plannen betekent niet dat het werk niet op een **passende** en **efficiënte** manier moet plaatsvinden, of dat er geen bereidheid nodig is om **voorbereid** te zijn om te handelen en samen met anderen op te treden.

De **kwaliteit** van het proces is belangrijker dan de zichtbare resultaten; deze benadering vraagt niet minder **aandacht**, **betrokkenheid** of **toewijding** van de straathoekwerker, die open moet staan voor alles waar de situatie toe leidt, ondanks en dankzij zichzelf.

Ze was samen met haar kinderen op straat aan het bedelen en autoruiten aan het wassen. Bij het eerste contact dat we met haar hadden was ze wat terughoudend over praten met "vreemden". Ze vroeg naar ons beroep en naar wat we aan het doen waren. We stelden onszelf voor als leraren die probeerden kinderen bij de school te betrekken. Door met haar te praten en een vriendelijk gesprek aan te knopen en naar haar kinderen te vragen, vooral de jongste (7 maanden oud op dat moment), werd communicatie mogelijk. Na haar meer dan 4 maanden lang op straat tegen te zijn gekomen kon het straathoekwerk team een goede relatie met haar opbouwen en haar en haar kinderen bij al onze activiteiten betrekken. Het is belangrijk om te melden dat niet elk contact dat we met dit gezin hadden ook informatie opleverde. Door een goede luisteraar te zijn werd het team geholpen bij het leggen van een stabiel en duurzaam contact met de bredere doelgroep. In ons geval begon de moeder haar gevoelens over de situatie te beschrijven en haar zorgen over haar kinderen. Ze gaf aan dat ze bereid was elk leven aan te grijpen dat zich niet op straat afspeelde.

Straathoekwerkers workshop in Albanië

2.2.4 Bekend zijn in het veld, het verstevigen van contacten

Bij zijn pogingen om zo toegankelijk en beschikbaar mogelijk te zijn, eindigt de straathoekwerker als onderdeel van het meubilair. Als onderdeel van de sociale werkelijkheid, door verschillende netwerken van relaties met belangrijke spelers in het gebied, 'doorgeefluiken' of 'tussenpersonen', kan de straathoekwerker een gevoel van solidariteit overbrengen en bijdragen aan het sociale welzijn in de buurt, door een basisidee van saamhorigheid te nieuw leven in te blazen.

“Ze werd snel opgenomen omdat ze al een hoop jongeren kende. Ze kwam weer in contact met een aantal jongeren die ze in het Jongeren centrum had ontmoet en hierdoor kon ze in contact komen met bendes.

Zelfs al had ze ‘toegang’ tot haar doelgroep, toch nam ze de tijd om in het park te wandelen en te lezen zodat mensen haar vaker zagen en zich afvroegen waarom ze daar was.

Op scholen had ze tijd doorgebracht met begeleiders en werknemers die verantwoordelijk waren voor buitenschoolse activiteiten om gemakkelijker in contact te kunnen komen met mensen in het veld. Ze heeft ook meegedaan aan een overleg voor de vestiging van een multifunctioneel centrum.”

Straathoekwerkers workshop in Québec

De eerste mensen die we tegenkomen zijn vaak belangrijk voor het netwerken en kunnen ons helpen meer contacten op te bouwen.

In Québec wordt het “Poteau” concept gebruikt voor mensen waarmee de straathoekwerker een sterke band onderhoudt die hem kan helpen bij het integreren in bepaalde omgevingen, om zulke omgevingen beter te begrijpen, of zelfs om hem te helpen bepaalde boodschappen over te brengen in die omgevingen. Verschillende landen kennen verschillende namen voor dit soort mensen: contactpersonen, doorgeefluiken, partners...

“Je moet contact leggen met derden die dezelfde ruimte delen of die dicht bij jongeren op straat staan (bijvoorbeeld de eigenaar van een populair hotel of bar, de plaatselijke sigarettenverkoper, of allerlei groepen die met jongeren in contact staan...)

Vanaf het moment dat de plaatselijke sigarenboer me vertelt dat een jongen vragen ging stellen over mijn aanwezigheid (Wat doet die gast hier? Hij is geen kwaai, vind je ook niet?), weet ik dat er een grote stap is gezet.”

Straathoekwerkers workshop in Vietnam

Om effectief in een sfeer van partnerschap te werken is het nodig dat je duidelijk bent over je missie en dat iedereen begrijpt wat voor werkwijze dat met zich meebrengt.

Je moet nadenken over welk antwoord je geeft als iemand je vraagt: “Wat doe je?”, omdat de vraag zich vaak zal voordoen.

- **Het antwoord verschilt vaak**, vooral in verband met **de leeftijd van degene die de vraag stelt**.
- **Benadruk vertrouwelijkheid** als kernwaarde van het beroep.
- **Leg uit waarom je contact legt met jongeren en volwassenen, leg uit wat voor soort relatie je opbouwt** en geef voorbeelden.
- Wees bereid om **je relatie met de organisatie waar je werkt uit te leggen en je relatie met andere organisaties en instanties**, zoals bijvoorbeeld de politie.

Van straathoekwerkers wordt maar al te vaak verwacht dat ze een verloren gevoel van veiligheid en stabiliteit in de omgeving behouden of terugbrengen. Politici zijn ook geneigd om bepaalde activiteiten met elkaar te verwarren en te denken dat ze onderling uitwisselbaar zijn: soms vragen ze de politie om sociale activiteiten uit te voeren, of ze vragen sociaal of maatschappelijk werkers om de openbare orde te handhaven.

Jongeren en andere mensen in moeilijkheden hebben referentiepunten nodig om een constructieve relatie met de wet en haar handhavers op te kunnen bouwen. De rollen van de politie en de coachingteams moeten duidelijk worden gemaakt en ieders werkwijze moet samenhangen en tegelijk te onderscheiden zijn.

De straatcoach is vaak de enige naar de wet levende professional waarmee jongeren een vrije en stabiele relatie op kunnen bouwen en beleven.

- **Jongeren** onderwerpen straathoekwerkers vaak aan een **test** om hun reacties te bekijken. Hoe moeilijk het ook is, het is aan straathoekwerkers om een manier van doen te vinden die ze neerzet als **geloofwaardige** volwassene en als punt van **referentie**.

“Één van de tests in het park was het bekijken van de reactie van de straathoekwerker op iemand die een mes losjes uit zijn kleding liet steken.”

Straathoekwerkers workshop in Québec

Sociaal straathoekwerk is een sociaaleducatieve werkwijze met mensen die gebukt gaan onder sociale uitsluiting in hun omgeving. Dit betekent dat de straathoekwerker vanaf het eerste moment in een uitdagend netwerk wordt geplaatst, met een aantal problemen, actoren en partners:

- De jongeren en volwassenen die bij de actie betrokken zijn;
- De bewoners van de buurt;
- De professionals die in de sociale sfeer werken;
- Lokale politici

Het team van straathoekwerkers zal zich een plaats moeten verwerven. Dit geeft aan dat er goed moet worden nagedacht over het neerzetten van de kenmerken van dit educatieve en informele werk, waarvan het werk op straat een fundamenteel aspect is. Straathoekwerk wordt vaak omschreven met verschillende termen zoals “educatie in het leefgebied”, “sociale aanwezigheid”, “outreaching werken”...., die niet per se het specifieke karakter ervan overbrengen.

Soms willen overheden en instanties een team van straathoekwerkers als partner aanwijzen voor een bepaalde klus voordat ze ook maar zijn begonnen kennis te maken met de doelgroep. Daarom is het van groot belang om vanaf het begin te onthouden dat de eerste stap in het straathoekwerk juist het leren kennen van met de doelgroep is.

2.3 De gezichten van straathoekwerk

Binnen **non-formele en informele coaching** en **actie gericht op de omgeving** waar kinderen, jongeren en volwassenen wonen, zijn **3 soorten actie** van groot belang:

- **Werken met het individu**
- **Groepsacties**
- **Gemeenschapsacties**

Het is interessant om de gegeven voorbeelden te zien terwijl we weten dat straathoekwerk vaak wordt beleefd als een **proces** met weinig vooropgezette modellen. Het is ook van belang om erop te wijzen dat dit proces zich ontwikkelt door **gebruik te maken van het potentieel** van een gegeven situatie, waarbij in die context de **doelstellingen** een ondergeschikte rol spelen.

Wanneer de methode inderdaad gebaseerd is op het **potentieel** (van een jongere), moet de straathoekwerker ervan afzien om zijn **eigen oplossing** aan te dragen, en in plaats daarvan wachten tot bepaalde elementen bij elkaar komen om uiteindelijk een proces te **begeleiden** dat onvermijdelijk is geworden.

De **context** en de **omgeving** kunnen niet los van deze begeleiding worden gezien; straathoekwerk **berust** op wat mensen dagelijks meemaken. Het **berekenen, begeleiden** en **versterken** van uitkomsten loopt als een rode draad

door het straathoekwerk heen. Dit soort interventie, waarbij wordt uitgegaan van de mogelijkheden die de situatie biedt in plaats van het toepassen van een voorbedachte oplossing uit gewoonte, is gebaseerd op een losse houding, wat iets anders is dan de **instrumentele** manier om dingen te doen. We zullen hier meer over lezen in het gedeelte over evaluatie, waar de lossere houding valt onder het **neigingen**model.

Variërend per doelgroep en de missies waarop het specifieke mandaat van elke straathoekwerker is gebaseerd, gebruiken sommige straathoekwerkers materieel 'lokaas' dat overeenstemt met de cultuur en de behoeften van de doelgroep. Een voedselbon, een hapje eten, een bal of andere sportuitrusting, bioscoopkaartjes, bustickets, een ruimte en apparatuur om een radiozender op te zetten of een muziek of video opname, of zelfs condooms en injectiespuiten zijn allemaal voorbeelden van instrumenten die worden gebruikt om een educatieve relatie op te bouwen met de mensen die ondersteund worden. Deze instrumenten worden alleen maar belangrijker wanneer ze worden gegeven als opstapje voor een meer betekenisvolle relatie, terwijl ze hun effect verliezen als ze het einde van iets vertegenwoordigen.

Ethische code voor straathoekwerkers

- *Het educatieve proces draait om een participerende en gelijkwaardige relatie*
- *De band die met de straatbewoner moet worden opgebouwd moet vertaald worden naar een relatie gebaseerd op een educatieve aanpak.*
- *De bedoeling van onze betrokkenheid moet helder zijn, net als alles wat we voorstellen.*
- *Elke activiteit van een coach is erop gericht om de integriteit van de mensen op straat en de coach zelf te garanderen.*
- *We proberen samenhangend te zijn in wat we zeggen, doen, en denken (wat we zijn en doen).*
- *Het educatieve proces van de persoon die op straat leeft heeft altijd voorrang boven onze persoonlijke belangen.*
- *Als beroepskracht is het belangrijk om te herkennen wat ons emotioneel raakt als we aan het werk zijn.*
- *Na onze professionele activiteit hebben we een luisterend oor nodig om onze eigen zorgen te bespreken, of zaken die het werk bedreigen, uit emotioneel oogpunt.*
- *Ons werk is gebaseerd op een theoretisch en methodologisch kader dat een stevige basis is voor onze acties.*
- *De complexe aard van ons werk betekent dat we doorlopende training nodig hebben*

Straathoekwerkers workshop in Mexico

Als we uitgaan van het algemene idee van interventies die gebruik maken van de hulpbronnen in een gebied, in samenwerking met de middelen die de straathoekwerker investeert, betwijfelen wij of de verschillende niveaus van actie (individueel, groep en gemeenschap) vaak overlappen. Dat gezegd hebbende, kunnen we nu de tijd nemen om deze aanvullende aspecten van interventies beter te begrijpen, door terug te keren naar de definities van de leden van het International Network of Social Street Workers in de trainingshandleiding over mediacommunicatie die in 2005 is opgesteld.

2.3.1 Individuele ondersteuning

“Ondersteuning kan ontstaan als reactie op de verzoeken van de doelgroep. Het kan zich alleen ontwikkelen via een algemene aanpak, en nooit los van de alledaagse werkelijkheid. Deze ondersteuning wordt gezien als een participerende en educatieve aanpak, die het vermogen van de doelgroep wil vergroten en de afhankelijkheid wil verkleinen.

Deze participerende benadering wil aan de doelgroep de complete rol van handelend persoon – subject (terug) geven, zodat ze kunnen handelen naar hun situatie, naar hun toekomst en naar hun omgeving. De interventie is vaak algemeen en veelzijdig. Het varieert van luisteren tot bemiddelen, van overleven tot persoonlijke ontwikkeling. De mogelijkheden en de situaties zijn eindeloos.”

Tijdens “buurtrondes” kan de straathoekwerker worden gevraagd om mensen in verschillende situaties te ondersteunen, zowel op korte of lange termijn en met kleine problemen of grotere moeilijkheden.

De straathoekwerker biedt participerende hulp die vereist dat er respect blijft bestaan voor individuele rechten, vertrouwelijkheid en erkenning van de behoefte aan emancipatie van de persoon.

Luisteren en onderhandelen bij individuele ondersteuning.

Als het contact is gelegd, begint de volgende fase van de relatie: met iemand praten over wat diegene interesseert, over belangrijke en triviale zaken, samen tijd doorbrengen, interesse tonen voor en inschatten van elkaar. Als die fase ingaat beginnen er vragen te komen en kunnen angsten en behoeften benoemd worden.

Via verschillende technieken en instrumenten, beginnen de straathoekwerker en zijn doelgroep vanaf dat punt op dezelfde manier naar de dingen te kijken, waarbij ze beseffen hoe belangrijk het is dat er vragen worden gesteld en dat er een plan van aanpak moet komen. Deze fase kan min of meer gestructureerd zijn, maar het is belangrijk om een plan van aanpak te hebben, om beide partijen te laten weten wat het doel van deze educatieve relatie is.

Het is belangrijk om de situatie overzichtelijk te maken, met de te bereiken doelen en de middelen en tactieken die worden ingezet. Het plan moet ook regelmatig worden herzien samen met de betrokkenen en het team van de straathoekwerker om het proces te evalueren. Op die manier kunnen kleinerende en onproductieve houdingen worden vermeden en wordt de persoon midden in de situatie geplaatst waar hij zelf verandering in kan brengen.

“Moeten we het nog een keer zeggen? De straathoekwerker is vaak gedwongen om lang achter elkaar door te werken: de kwetsbaarheid en complexiteit van de mensen waar hij zorg voor draagt vragen een hoop geduld en een hoop vindingrijkheid.

Het herstellen van eigenwaarde betekent ook je opnieuw aanpassen aan de omgeving. Met andere woorden: je kan zichzelf alleen accepteren als je je geaccepteerd voelt door anderen, als je een plek hebt tussen anderen, en als je niet wordt gestigmatiseerd of afgekeurd.”

Straathoekwerkers workshop in Senegal

Het proces binnen de hulpverleningsrelatie

De straatcoach is beschikbaar staat klaar voor mensen die zijn hulp nodig hebben. Dit werk is behoorlijk intensief omdat het niet eenvoudig is om onderdeel van het landschap uit te maken, barrières tussen jezelf en een vreemde te slechten en het gesprek soepel te laten verlopen. Dat is het belangrijkste moment, omdat daar de relatie wordt gebouwd, iets dat fundamenteel is hoewel het een kwetsbare zaak is: wanneer begin je een draad te ontwarren om wat ruimte te scheppen en naar de andere persoon te kunnen luisteren?

Dit kost veel tijd, omdat in veel gevallen de aanvankelijke vraag de werkelijke vraag verhult. We kunnen materiële hulpvragen tegenkomen (voedsel, onderdak, gezondheidszorg...), vragen rond gebruik van verboden middelen, zoeken naar werk, emotioneel beladen situaties, of de behoefte om met een nieuwe opleiding te beginnen in een versnipperde en kwetsbare familiesituatie... Er zijn evenveel hulpvragen als er soorten mensen zijn.

“De gesprekken vormen een sleutfase bij de ondersteuning. De frequentie van de gesprekken kan variëren aan de hand van de doelstellingen en problemen. De moeilijkheid zit hem in het inschatten van de capaciteiten en de motivatie van de jongere, zodat het tempo van de vooruitgang kan worden gerespecteerd. Dit betekent dat continue aanpassing van de voorstellen en de coachingsreacties nodig is. In feite dient de analyse die we bij het eerste gesprek uitvoeren als basis voor de begeleiding. Waar we vooruitgang boeken komen nieuwe elementen om de hoek kijken, waardoor we gedwongen worden om de hulpverlening aan te passen.

De volgende tekst gaat over de reis van Anis, 18 jaar oud, gedurende zes maanden.

Deze jongere was niet in beeld bij het team, maar zijn gevangenisstraf vanwege vandalisme in het gebied trok de aandacht. Pas toen hij vrijkwam en in een tehuis werd geplaatst kregen we de gelegenheid om hem te ontmoeten.

We kwamen Anis tegen in de buurt. De coördinator van het “Point Information Jeunesse” stelde ons voor. Hij vroeg om hulp, want hij sloep al een maand in een auto omdat zijn moeder hem uit huis had gezet vanwege zijn gewelddadige gedrag.

De eerste ontmoeting vond in de buurt plaats. Het enige wat Anis wilde was dat wij hem zouden helpen bij het vinden van onderdak. Voor hem is het moeilijkste van zijn situatie dat hij zich niet regelmatig kan wassen. We vertellen hem over het Waterpunt (openbare douches) waar hij kan douchen, gratis zijn kleren kan wassen en een postadres kan aanvragen. Het hele netwerk van Grenoble voor daklozen en/of mensen zonder financiële middelen is hem al bekend.

Anis legt uit dat hij een paar keer in de Nachtopvang heeft geslapen, aan de andere kant van de stad, maar dat hij de toegangscriteria te streng vindt. Je moet er om 17:00 zijn om een plek te reserveren en de toegang wordt geweigerd als je onder invloed bent van drank of drugs. Dus op de avonden dat hij 'naar de klote gaat' met zijn kameraden slaapt hij in een auto.

In dit eerste gedeelte van het gesprek worden we door een aantal signalen op het feit gewezen dat deze jongen een groot lijden verbergt: zijn zware en regelmatige gebruik van alcohol, cannabis en zijn slechte lichamelijke verzorging geven zijn toestand aan.

We zijn ook verbaasd dat Anis zijn toestand van dakloosheid accepteert en zichzelf niet als slachtoffer beschouwt. Meestal is het zo dat als we een jongere helpen die uit zijn ouderlijk huis is gezet, slechts een enkeling slapen in de Nachtopvang of speciale plekken voor daklozen zal accepteren. Jezelf identificeren met deze groep is een heftige ervaring.

Nadat we zijn verzoek hebben aangehoord proberen we hem een idee van de werkelijkheid voor te leggen. Het vinden van onderdak kan een aantal dagen of zelfs maanden duren. De huidige situatie maakt het erg moeilijk om tijdelijk onderdak te vinden. Anis zal daarom gebruik moeten maken van zijn eigen netwerk (familie, vrienden).

Hij vertelt ons over de relatie met zijn moeder, waarbij hij erg grove taal gebruikt. De paradox dient zich aan tegen het einde van het gesprek, wanneer we voorstellen dat hij naar een scholingskamp gaat. Hij vraagt ons contact met zijn moeder op te nemen, zodat hij bij haar kan blijven tijdens de drie weken dat hij aan het werk is. Ook al dringen we niet aan op dit onderwerp in onze vragen, we zijn ons ervan bewust dat hier de sleutel tot de problemen van Anis ligt.

Anis heeft nog nooit gewerkt en heeft een laag opleidingsniveau. Hij droomt van een baan als verhuizer. Hij vertelt ons in het kort zijn verhaal en zegt dat hij momenteel nog steeds een opleidingscoach heeft. Hij ziet hem nooit. We vragen zijn toestemming om contact met hem op te nemen om hem in te lichten over de stappen die we samen moeten nemen. Hij gaat akkoord.

Door dit gesprek konden we de situatie van deze jongeman analyseren en de verschillende gebieden waaraan gewerkt moest worden in kaart brengen:

- Eerste gebied: Onderdak, voedsel, persoonlijke hygiëne*
- Tweede gebied: Zijn lijden (het incident, de relatie met zijn moeder) en zijn gevoel van eigenwaarde*
- Derde gebied: De gevolgen van zijn lijden (zijn alcohol- en cannabisgebruik, zijn gewelddadige en delinquente gedrag)"*

Uittreksel uit jaarverslag 2007 van het team uit Eybens, Frankrijk

Dit is ondersteuning gebaseerd op een methodologie die rekening houdt met de veelheid aan achtergronden en onderwerpen en de verschillende nuances die er zijn. Hoe meer problemen je doelgroep heeft, des te belangrijker zal de relatiefactor door de tijd heen zijn.

De straathoekwerker begeleidt een persoon tot aan het punt waar hij wil gaan, vanuit de wens om een beter resultaat te vinden, tot aan de grenzen van wat mogelijk is, zonder te oordelen of te moraliseren en met nadruk op alleen het individu en zijn vermogen en de mogelijkheden van een gegeven situatie.

“Het is december 2003, twee uur ’s nachts. Michèle verlaat de salon van Laurence, samen met haar trouwe metgezel Fiffille, haar hond. Dan stopt ze voor een andere salon, die behoort aan een dame die Michèle niet kent en die naar haar glimlacht. Michèle gaat de salon binnen om haar te ontmoeten.

Haar werknaam is Isabelle, maar eigenlijk heet ze Denise. Ze is ongeveer vijftig jaar. Het lijkt erop dat ze zwaar heeft gedronken. Ze knopen een gesprek aan, eerst over hun honden en dan over haar, maar haar lot lijkt haar niet te bedroeven.

Ze is al twintig jaar prostituee (sinds haar dertigste). Ze is getrouwd met haar gewelddadige echtgenoot en samen hebben ze een twintigjarige zoon met schizofrenie. Ze praten ongeveer een uur lang, maar ze zullen elkaar nog een aantal maal ontmoeten.

Michèle komt nog veel meer te weten over deze vrouw van wie het niet lijkt alsof het geluk haar toelacht. Haar levensweg lijkt erg zwaar: als kind pleegde haar vader zelfmoord door zich met haar kleine zusje in het water te gooien. Niet lang daarna beroofde haar moeder zichzelf ook van het leven. Sindsdien is ze verzorgd door een aantal verschillende gezinnen en de mensen die haar nabij zijn verdwijnen één voor één.

In 1984 komt haar dochter om het leven bij een tragische gebeurtenis. Ze werd gemarteld en verkracht door een stel, een verschrikkelijk en ondraaglijk verhaal. Het echtpaar dat dit heeft gedaan zal binnenkort vrijkomen (en Isabelle kan dit erg moeilijk verdragen). Ze praat veel over zichzelf tegen Michèle en vertelt haar dat ze het erg moeilijk kan verdragen dat ze nog steeds prostituee is en dat ze niet langer om kan gaan met haar man die haar volledig isoleert (en ook al het geld dat ze verdient inneemt). Ze wil niet meer naar huis. Daarom brengt Michèle haar in contact met een nachtopvang die haar wil ontvangen, maar Isabelle wordt bang en op een nacht loopt ze weg. Ze vindt een schuilplaats bij één van haar klanten, Joseph. Isabelle kent zijn bedoelingen en zijn alcoholprobleem, waardoor ze besluit zijn huis te verlaten. Ze vindt dat de dingen niet goed gaan en vertrekt omdat ze argwaan heeft.

Michèle brengt haar in contact met een andere instelling die een woonruimte voor haar vindt. Isabelle stopt met werken. Ze heeft altijd geleefd van de prostitutie, maar met de hulp van CPAS heeft ze plechtig besloten om te stoppen. Vandaag de dag staat Isabelle op het punt om te scheiden en begint met 50 jaar langzaam van het leven te genieten. Dit verhaal heeft een “happy ending” omdat Denise momenteel een stelletje vormt met Joseph en allebei lijken ze gelukkig en verliefd te zijn.”

Straathoekwerkers workshop in België

2.3.2 Groepsacties

“Groepsacties kunnen deuren openen en een portaal zijn dat door de tijd heen stand houdt als resultaat van algemene acties. Sport- of culturele activiteiten bijvoorbeeld stellen je in staat om je sociaaleducatieve doelstellingen te behalen. Concreet gezien berust straathoekwerk op activiteiten die leiden tot gedeelde ervaringen en vergroot vertrouwen. Je doelgroep zal vaak verrast zijn door de speelse dimensie van straathoekwerk. In werkelijkheid draagt dit onderdeel van straathoekwerk bij aan het creëren van wat we “dubbel lokaas” noemen, één van de meest subtiele aspecten van straathoekwerk. Dit idee hangt samen met de neiging om dingen te doen die we verderop zullen beschrijven.

Aanvankelijk lijkt je interventie door middel van acties en ontmoetingen op straat weinig uit te halen. Toch zal de kwaliteit van dat soort interventies bepalen hoe succesvol je zult zijn bij het oplossen van problemen, wanneer vervolgens sociale problematiek om de hoek komt kijken. Deze benadering is gebaseerd op anticiperen: van tevoren wordt alles op zijn plaats gebracht, zodat je efficiënt kan zijn als het moment zich aandient.”³⁶

³⁶ Uit de trainingshandleiding ‘Social street work and communication with the media.’ Edwin de Boevé & Philippe Gosseries, 2005.

“Voor het opbouwen van contacten met een doelgroep kan het soms nuttig zijn om wat wij noemen “smoesjes voor een ontmoeting” te gebruiken. Voor straathoekwerkers die zich op kinderen of jongeren richten is een prima manier om dat te doen, voor te stellen om allerlei spontane activiteiten op straat te organiseren (capoeira, drummen, jongleren, voetbal...). Het is belangrijk dat je doelgroep het doel van dat soort activiteiten kent, zodat ze begrijpen wat dat inhoudt en waarom jij daar bent: we zijn sociaal werkers; we hebben vaardigheden; tijd beschikbaar en de plicht om geheimen te bewaren; als je een probleem hebt staan we voor je klaar; als niemand een probleem heeft, of als sommigen van jullie problemen hebben maar er niet over willen praten,... dan gaan we een potje voetballen! Voor straathoekwerkers die met volwassenen werken kunnen hele andere voorwendselen worden gebruikt: uitdelen van condooms of injectiespuiten, of het aanbieden van een kop soep of koffie. Sommige smoesjes kunnen behoorlijk verrassend zijn, zoals het voorbeeld van deze straathoekwerker uit Luik die soms naar buurten gaat waar prostituees te vinden zijn. Ze gaat er systematisch heen met haar hond “Fifille” en die hond is vaak een reden om een praatje met iemand aan te knopen.”

Straathoekwerkers workshop in België

“In veel andere delen van de wereld worden door jonge mensen van de straat circusacts opgevoerd. ‘World Circus’, een project dat door Cirque du Soleil is opgezet in Montreal, werkt met activiteiten in verschillende landen. In Québec wordt het ‘World Circus’ project door veel steden verwelkomd, waardoor jongeren de kans krijgen om zelfvertrouwen en vaardigheden op te bouwen en daarnaast deel te nemen aan groepsprojecten die leiden tot sociale erkenning en soms zelfs tot professionele successen.”

Straathoekwerkers workshop in Québec

Het groepspectief:

Deze manier van werken komt vaker voor in Mediterrane en Zuidelijke landen dan in het Noorden. In zulke samenlevingen is het moeilijk om een onderwerp aan te snijden buiten de groep en het leven op straat is er hard. Hierdoor hebben we groepen nodig om individuen te bereiken. Bovendien: als we goed werk leveren met groepen kunnen ze een grote steun zijn voor individuele personen en het preventiewerk van de straathoekwerkers. We onderstrepen hier de doelen van groepen en de tijdsplanning. Daarnaast organiseren we activiteiten voor ontspanning en vrije tijd met jongeren en tieners, of activiteiten die naar werk toe leiden, de cultuur promoten, trainingsworkshops, en initiatieven van organisaties, zoals het bevorderen van gezond leven, etc.

“In Belo Horizonte gebruiken we Capoeira en drummen als manier om dichterbij jongeren te komen en met ze rond te hangen. Op lange termijn heeft deze groepscoördinatie andere educatieve voordelen. Historisch gezien werd Capoeira gebruikt door Afrikaanse slaven om te oefenen in zelfverdediging. Vervolgens werd dit vechten een kunst die jonge mensen in staat stelt zich te emanciperen en soms om een baan te vinden. Voor hen is het ook een kans om vaardigheden terug te vinden die ze hebben verloren, zoals een bepaald niveau van discipline en het respect voor een hiërarchie die is gebaseerd op acrobatische prestaties en het begin van een reis. Bovendien speelt de jonge capoeirista op zijn beurt weer een belangrijke educatieve rol, door een voorbeeld te worden voor de favela waar hij vandaan komt.”

Straathoekwerkers workshop in Brazilië

2.3.3 Gemeenschapsacties

“De straathoekwerker kan zijn interventies niet scheiden van de context waarbinnen hij opereert. Om die reden houdt hij rekening met het totale scala aan mensen uit de omgeving die met hem kunnen samenwerken. Daarom neemt hij deel aan verschillende processen door (en met) de gemeenschap terwijl hij tegelijkertijd zijn individuele status behoudt.

De straathoekwerker is vooral geïnteresseerd in het bewaken en/of voorrang geven aan het ontstaan van sociale solidariteitsnetwerken.

Door zijn handelen integreert de straathoekwerker in de omgeving waar hij werkt. Op die manier zullen uiteindelijk alle betrokkenen de straathoekwerker erkennen als geloofwaardig persoon, die waarschijnlijk zal helpen bij het vervullen van de behoeftes van de gemeenschap en de instrumenten aan zal leveren die ze nodig heeft om te functioneren.

Dankzij de individuele hulp die hij verleent komt de straathoekwerker meervoudige problematiek tegen, die binnen het bereik van het individu en diens privéleven valt. Gemeenschapswerk probeert juist om zulke problemen te ‘reduceren’ tot openbare aangelegenheden.

*Terugkerende problemen die het individu raken moeten worden uitgelegd als maatschappelijke zaken, die werkelijke zorgen van de maatschappij zouden moeten zijn, en op de agenda’s van politici moeten komen.*³⁷

Het gemeenschapsperspectief:

Het gemeenschapsperspectief biedt de mogelijkheid van algemene analyse en het identificeren van problemen die straathoekwerkers steeds opnieuw tegenkomen in bepaalde situaties. Daarnaast maakt dit perspectief het mogelijk dat de mensen die al met straathoekwerkers werken gebruik kunnen maken van wat al is opgezet, en om te maken wat er nog niet is, zodat de rest van de bevolking er ook bij kan.

“In Colomiers in Zuid-Frankrijk heeft één van de aspecten van straathoekwerk te maken met de verschillende woongebieden in de buurt, waarbij verschillende leeftijdsgroepen bij elkaar worden gebracht vanuit de wens om hun sociale en culturele achtergronden te mixen. Het doel: de mensen te vragen om hun passies, hun verlangens, hun wensen te onthullen en ze om te zetten in projectvoorstellen en activiteiten voor de buurt. Ze worden telkens uitgenodigd om het idee/project uit te leggen voor de camera als ze het lastig vinden om het op te schrijven. De vruchten van deze arbeid worden dan getoond tijdens gezamenlijke maaltijden op het centrale plein waar alle bewoners voor worden uitgenodigd, en ze bouwen allemaal mee aan een echte burgeranalyse, gebaseerd op de ideeën en projecten die voorbij komen en de discussie die ze op gang brengen. Daarna worden nieuwe workshops opgestart.”

ACSE Colomiers³⁸

Hier gaan we te werk door doelgroepen zelf tot actie in staat te stellen, door hun eigen deelname en creativiteit en hun gevoel van sociaal nut. De individuele problemen, moeilijkheden en conflicten moeten breder worden uitgedrukt. Tegelijkertijd moet straathoekwerk het werk van lokale verenigingen ondersteunen, zodat mensen gebruik kunnen maken van bestaande kanalen, sociale ondersteuning of de mogelijkheid om deel te nemen aan het stadsleven.

³⁷ Uit de trainingshandleiding ‘Social street work and communication with the media’. Edwin de Boevé & Philippe Gosseries, 2005.

³⁸ www.acse.info

”Als een vertrouwensrelatie wordt opgebouwd tussen een individu en een straathoekwerker, wordt de straathoekwerker vaak gezien als de sleutel bezit voor het oplossen van alle problemen. Ik heb dat zelf ervaren op 12 januari 2007, toen ik 37 kinderen ontmoette uit MALUEKA, een moeilijke buurt in deelgemeente NGALIEMA in KINSHASA. Deze kinderen en sommigen van hun ouders werden samengebracht in het huis van één van de buurtbewoners. Het doel van de bijeenkomst was het bespreken van de opening van een trainingscentrum, bedoeld om kinderen op te leiden tot “vredesboodschappers” in MALUEKA (West-KINSHASA). Tijdens de groepsbijeenkomst stelden de kinderen me vragen over verschillende problemen (school, het gebrek aan elektriciteit in de buurt, het gebrek aan schoolspullen...) en vroegen mij om oplossingen te bedenken. Een aantal moeders vroegen me ook om het werk met de kinderen van MALUEKA te bevorderen bij de overheid en een aantal instituten van de Verenigde Naties, zoals UNICEF. Dit gebeurde ondanks mijn uitleg over de reden dat ik daar was die dag: kinderen coachen om boodschappers van een specifiek programma te worden.

Uiteindelijk vroeg ik mezelf af: Wie ben ik? Een straathoekwerker of de Kerstman?

Straathoekwerkers workshop in de Democratische Republiek Kongo

De veldanalyse van een straathoekwerker is een aanvulling op die van andere partners. Straathoekwerk valt onder de paraplu van bemiddeling, waarbij het uiteindelijk de toegang tot bestaande instanties bevordert voor jonge mensen die met problemen zitten.

De coachingteams op straat moeten er wel voor oppassen niet betrokken te raken bij de verschillende mechanismes die jongeren met problemen uitsluiten. Hun missie is juist het leggen van nieuwe verbindingen tussen de jongeren en hun omgeving en om ze te helpen van die mechanismes te profiteren. De straathoekwerker moet wel vermijden met deze mechanismes geassocieerd te worden.

Aan de andere kant moet de sociaal werker wel zijn specifieke kennis inbrengen met betrekking tot de jongeren die in moeilijkheden zitten en sociale problemen tegen het lijf lopen.

2.3.4 *Verskillende ideeën over straathoekwerk*³⁹

Benaderingswijze	Technische aspecten van straathoekwerk	Politieke aspecten van straathoekwerk	Wisselwerking tussen de verschillende concepten
Visie op de gemeenschap	Straathoekwerk is een benaderingswijze met een doel voor ogen dat wordt bereikt via jongeren, volwassenen en de hele lokale bevolking.	Straathoekwerk ‘verdwijnt’ geleidelijk en gaat over in buurtwerk.	Straathoekwerk is een voorloper van buurtwerk.
Activiteiten	Straathoekwerk maakt het mogelijk om rekening te houden met de wensen van jongeren en activiteiten voor te stellen die aansluiten op hun verwachtingen.	Straathoekwerk helpt om een gevoel van verantwoordelijkheid bij de geholpen mensen te kweken, via het opstarten van projecten die zij geleidelijk aan kunnen overnemen.	Het uitvoeren van activiteiten (zoals ontspanningsactiviteiten) is vaak een voorloper van straatcoaching, maar deze twee passen lang niet altijd binnen één organisatie. In een aantal gevallen zien we ‘specialisatie’ in het één of het ander.
Educatie/coaching	Straathoekwerk is een benadering die voorafgaat aan individuele ondersteuning (sociale ondersteuning en/of therapie).	Straathoekwerk helpt het individu opnieuw uit te laten groeien tot een sociaal handelend wezen, om de sociale basisstructuur weer op te bouwen. Op die manier probeert het straathoekwerk sociale uitsluiting uit te bannen.	Het uitvoeren van activiteiten (zoals ontspanningsactiviteiten) is vaak een voorloper van coaching en meer educatieve acties, in plaats van andersom. Bij sommige mensen is het moeilijk om voorstellen voor activiteiten te doen. Buurtwerk is moeilijk omdat het in de omgeving waarin het wordt uitgevoerd vaak ontbreekt aan collectief bewustzijn. Het zijn omgevingen waaruit iedereen weg wil.

2.3.5 *Mentaliteit en houding*

“Het belangrijkste om over na te denken is niet de aard van de activiteiten of interventies, maar de vertrouwensband. Die is voor een groot deel afhankelijk van de houding die de jongerenwerker tegenover kinderen heeft... Ze hebben aandacht nodig, ze hebben iemand nodig die naar ze luistert voordat hij ze advies geeft, die niet liegt, maar in hun vermogens gelooft en ze waarde geeft, en die geen beloftes doet die hij niet kan waarmaken. Deze regels kunnen min of meer impliciet zijn; ze ontspringen aan het gezonde verstand, maar het zijn toch professionele kwaliteiten die jongerenwerkers zich door ervaring eigen maken.”

Straathoekwerkers workshop in de Filippijnen

³⁹ Le Travail de rue en communauté française, Onderzoeksrapport voor de Roi Baudouin Foundation, Brussel, 1994

Als getuigen achter de schermen van de alledaagse situatie van deze mensen hebben straathoekwerkers het voorrecht om toegang te krijgen tot het intieme sociale leven van mensen. Omdat ze mensen vaker ontmoeten tijdens hun dagelijkse bezigheden dan tijdens formele interventies, kunnen straathoekwerkers een stap verder gaan dan het symptomatisch aflezen van de situatie. Ze kunnen de levensstijl en levensomstandigheden van mensen bekijken, hun dynamiek en hun sociale netwerken, net als de hoogte- en dieptepunten van hun werkelijkheid, op een grondiger manier dan anderen.

Eén van de meest gebruikte werkwijzen van straathoek jongerenwerkers is **actief luisteren**, wat anders dan andere technieken gebeurt in de natuurlijke omgeving van het individu. Deze geeft zelf aan wanneer en waar hij wil praten, voorstellen of verzoeken wil indienen, of een probleem wil bespreken. Dit kan op de trap van een huis gebeuren, in een auto, in een bar of op de stoep. Zittend of staand, of terwijl je een balletje trapt, wordt communicatie op gang gebracht die vervolgens moet worden georganiseerd, maar in dit stadium is luisteren het belangrijkste. Als we het hebben over gestigmatiseerde groepen of mensen met serieuze beperkingen voor deelname aan het sociale leven, dan is het erg boeiend om directe kanalen om te luisteren op te zetten die vertrouwelijk, vrijwillig en neutraal zijn.

Om deze luisteroefening succesvol te laten zijn moeten technieken en houdingen worden aangeleerd, waarbij elke coach een eigen stijl ontwikkelt. Het belangrijkste zijn een duidelijke positie en werkkader. In zo'n vrije context raak je gemakkelijk verstrengeld en verward over de persoon die je wilt begeleiden. De straathoekwerker gaat de omgeving van de ander *in* en *uit*, hij is een boodschapper, een brug, een eerste contactpersoon, de ontbrekende schakel die troost en ondersteuning biedt. Maar hij is geen inwoner, geen buurman, geen familielid en geen vriend.

Werken in de buurt en daar tegelijkertijd wonen is niet de meest geschikte en zeker niet de meest eenvoudige oplossing.

“Als bemiddelaar tussen twee werelden moet de jongerenwerker op straat altijd de heersende sociale logica uitleggen, met haar wegen, haar drijfveren en haar manieren.”

Straathoekwerkers workshop in Spanje en Baskenland

“Van straathoekwerkers wordt verwacht (nadat ze door kinderen zijn geaccepteerd en goedgekeurd en hun vertrouwen hebben gewonnen) dat ze anders zijn dan de volwassenen die de kinderen kennen uit hun dagelijks leven. Kinderen zien ons als een medium dat de mogelijkheid schept om echt contact te maken met de werkelijkheid die buiten het getto bestaat.

Ook in geografische zin is het gemakkelijker wanneer de straathoekwerker niet in de buurt van het getto woont. Ons beroep vraagt veel van ons en is vaak stressvol. Flexibele werkuren, onverwachte en onvoorspelbare situaties komen altijd op wisselende tijdstippen, met aan de ene kant crisisinterventies en aan de andere kant vaak agressief, ordinair en lastig gedrag van onze jongeren, de brutaliteit en ellende van het getto die we elke dag onder ogen zien zijn waarschijnlijk al uitdaging genoeg.

Wij hadden het probleem dat straathoekwerkers fantastisch werk leverden, maar slechts een paar straten van het woongebied van de kinderen vandaan woonden, zodat kinderen langskwamen en op de deur van hun eigen woning aanklopten... Soms zijn er momenten waarop je niet aan het werk wilt zijn, en als je die mogelijkheid niet hebt kan dat een groot probleem zijn.

Straathoekwerkers workshop in Polen

Zulke aanwezigheid leidt niet alleen tot interventies buiten de muren, maar de aanwezigheid op het terrein *van de andere persoon* is een voorwaarde voor een aantal kenmerken van straathoekwerk. Wat betreft het aanpassingsvermogen en de discretie die door zo'n positie van ons wordt gevraagd, komen we al snel uit op de methodologische reflectie en de ethiek die zo broodnodig zijn in dit vak.

“Sociaal straathoekwerk is een vak dat geduld vergt, omdat de jongeren waar we mee werken vaak temperamentvol en agressief zijn. Straathoekwerkers moeten niet een bepaalde houding aannemen zodat er naar ze geluisterd wordt: wees aandachtig en klaag niet over hun gedrag, wees dapper en open.

Omdat ze soms worden gezien als handlangers van jongeren op straat, moeten sociaal werkers een houding aannemen die voorbijgangers helpt te begrijpen dat deze jongeren een plek in de samenleving hebben en recht hebben op een waardig leven.”

Straathoekwerkers workshop in de Democratische Republiek Kongo

De voorbeelden lopen uiteen als het gaat om de noodzaak om de ondernomen actie te plaatsen in het kader van een **individuele** en een **emotionele** benadering en/of met een **institutionele focus**. Toch lijkt toewijding een bepalende factor te zijn.

De kunst om niet te oordelen over de situaties die je tegenkomt is van grote waarde, net als zorgen voor discretie, vertrouwelijkheid en het **beroepsgeheim**.

Het is ook interessant om te merken dat een **indirecte werkwijze** vaak het meest **efficiënt** is.

Het vermogen om je **constant aan te passen** aan het proces, de plaats ervan **in de tijd** en de **effecten** die de situatie teweegbrengt zijn belangrijke punten.

Deze benadering legt de nadruk op het niet vast komen te zitten in **planning** en het accepteren dat er **tijdens** het proces **periodes zijn die leeg of onefficiënt zijn**.

In het veld zijn en je niet efficiënt voelen is een terugkerende angst van straathoekwerkers, maar soms is het ook onderdeel van de methode.

Hier komt het vraagstuk van de **complexiteit** om de hoek kijken.

Meestal voelen straathoekwerkers zich beter op hun gemak, maar ook meer vertwijfeld, wanneer ze een breed mandaat hebben dat zich niet toespitst op één centraal thema, zoals het gebruik van verboden middelen of delinquentie.

Het aanpakken van diverse problemen op een meer **globale** en **algemene** manier geeft straathoekwerkers de kans om ze gemakkelijker in perspectief te zien.

Resultaten boeken met het huidige proces kan alleen door te werken **naarmate de tijd vordert, geleidelijk, langzaam** en op een **continue** manier.

Het is interessant om een vergelijking te maken tussen **individuele hulpverlening, gemeenschapsactie** en **groepsactie** (activiteiten), omdat juist de wisselwerking tussen deze drie factoren het “**dubbele lokaas**” en echt **anticiperen** mogelijk maakt.

Dubbel lokaas bestaat uit handelen in verschillende stadia, die onafhankelijk van elkaar moeten worden gezien en die meer nadruk leggen op de informele dimensies dan op de formele aspecten van de actie.

In eerste instantie lijkt interventie door activiteiten en overleg op straat niet veel inhoud te hebben en dus onbelangrijk te zijn. Zomaar praten over van alles en nog wat of meedoen aan een spel of sport zonder specifiek doel kan overbodig lijken.

Toch zal tijdens het tweede stadium waar het probleem op de voorgrond treedt, de kwaliteit van het eerste stadium doorslaggevend blijken bij het oplossen van de moeilijkheden. Hier is het belangrijk dat **anticipatie op het juiste moment efficiënt is**. Het is zelfs zo dat het idee van dubbel lokaas aantoont dat de tijd die wordt besteed aan ‘samen niets doen’, zoals bijvoorbeeld bij een bijeenkomst op straat waar een voetbalwedstrijd “samen gedeeld wordt”, juist de kans biedt om een hele wereld van gedeelde ervaringen in elkaar te weven. Er

wordt een op vertrouwen gebaseerde relatie gesmeed, waar we later een beroep op kunnen doen als een situatie de hulp van een straathoekwerker vereist, of dat nu individueel, in een groep, of in de gemeenschap is.

Het is in feite een kwestie van werken aan de voorwaarden die later het de taak van de straathoekwerker gemakkelijker maken, waar de gelegde contacten het mogelijk maken om steun uit de situatie te halen, om voor de dag te komen met een plan van aanpak dat stevig is verankerd in en aangepast aan de behoeften, de hoop en de cultuur van de mensen waar het om gaat.

In methodologische termen draait alles om de keuzes die de straathoekwerker maakt uit een enorme hoeveelheid mogelijkheden. Het is fascinerend om deze dimensie verder te verkennen, net als het idee dat een straathoekwerker altijd **“de deur openhoudt”** en echte flexibiliteit in zijn acties inbouwt.

“Kamel kwam vaak naar mijn sportactiviteiten. Ik kon zien dat hij het moeilijk had: soms had hij blauwe plekken, maar hij had het er nooit over. Op een dag had zijn vader zijn arm gebroken. Ik kwam hem eerst op straat tegen en hij legde zijn probleem aan me uit. Verderop in de straat kwam ik zijn vader tegen, die ook over het incident praatte. We spraken af dat we met zijn drieën de balans op zouden maken en iedereen de kans zouden geven om zijn zegje te doen. Zo werd reguliere ondersteuning georganiseerd. Kamel zou me nooit hebben aangesproken als we elkaar niet hadden leren kennen door deze activiteiten. Beetje bij beetje hebben we een vertrouwensband opgebouwd die me in staat stelde om efficiënt op te treden op het cruciale moment. Na deze ondersteuning heeft zijn vader hem nooit meer geslagen.”

Straathoekwerkers workshop in België

Humor

Het lijkt misschien onbelangrijk, maar het gebruiken van humor is onlosmakelijk verbonden met straathoekwerk, omdat het hand in hand gaat met intelligentie en inzicht. Humor kan vaak moeizame situaties enorm verlichten. Humor moet niet worden verward met ironie, waar je een ander soms mee kwetst.

“Probeer bij het werken met kinderen altijd inventief, grappig en dynamisch te zijn. Probeer dagelijkse activiteiten te variëren met ook voor de verzoeken van de kinderen. Op deze manier hopen we te bereiken dat kinderen blijven opletten en zich niet gaan vervelen.

Straathoekwerkers workshop in Nepal

Verbind de mensen met het systeem

Zulke verbindingen zijn ook nuttig doordat de verschillende mechanismes verbonden worden en zo sociale routes worden. Jongerenwerkers begeleiden jongeren naar de algemene systemen die ze niet kennen of niet durven te gebruiken (jongerenhuisvesting, sportvoorzieningen, culturele voorzieningen), of volwassenen die het risico lopen van sociale uitsluiting van openbare sociale voorzieningen (juridisch advies, de gezondheidszorg, sociale instanties, ...). De werker biedt steun en veiligheid aan de jeugd, aan individuen, en legt de verbinding naar andere beroepskrachten. Deze werkwijze, die vaak gericht is op mensen met sociale problemen, verbeteren de samenwerking tussen dienstverleners.

“De methodologie van het straathoekwerk wordt ook opgevolgd door familiebezoeken, diensten en activiteiten die worden aangeboden aan de rand van de organisatie. Onze vestiging in Tirana ligt midden in de stad waar de kinderen gewoon langs kunnen komen en actief mee kunnen doen aan wat er in het centrum te doen is. De locatie is een voordeel voor ons, omdat er in de binnenstad geen andere organisaties zijn die de diensten aanbieden die wij leveren. Omdat we het merendeel van de kinderen in het stadscentrum hebben aangetroffen, is een structuur die beschikbaar is tijdens hun “werktijden” van cruciaal belang. Zoals eerder werd aangegeven bestaat onze doelgroep uit Roma en Egyptische minderheden. Het zijn mensen met sterke culturele kenmerken die tegelijkertijd dagelijks geconfronteerd

*worden met sociale en raciale discriminatie. Ze reizen veel binnen Albanië, maar gaan ook vaak de grens over zonder papieren.
Partnerverbanden zijn de sleutel tot holistische en succesvolle interventies. Een netwerk van overheids- en non-gouvernementele structuren werkt met een verwijzingsmechanisme om diensten aan kinderen en hun ouders te verlenen.*

Straathoekwerkers workshop in Albanië

Richting geven aan en openen van nieuwe diensten

Veel van de vragen die we tegenkomen liggen buiten onze vermogens, en op dat moment moeten we de mensen doorverwijzen naar meer gespecialiseerde beroepskrachten. Dit gebeurt meestal door begeleiding en het opzetten van een ondersteuningsnetwerk met de beroepskracht in kwestie. Soms is er echter geen gespecialiseerde dienstverlening en op dat punt wordt de straathoekwerker een pionier en grondlegger. Na een evaluatieproces levert de lokale overheid de benodigde middelen om de pilot om te zetten in een zelfstandig programma. Zo kan het straatprogramma zijn werk gewoon voortzetten. In veel buurten ontbreekt het aan zaken als een spellenuitleen, hygiëne voorzieningen op straat, jongerendiensten, of informatiecentra voor buitenlanders... Straathoekwerkers zetten allerlei van dit soort voorzieningen op. Ze vergelijken en valideren ze en ontwikkelen op die manier nieuwe middelen voor de gemeenschap. Op die manier nemen straathoekwerkers vaak andere educatieve sectoren voor een bepaalde tijd in beslag; dat doen ze op tijdelijke basis om de reactie op vragen te vergroten en te institutionaliseren. Straathoekwerkers zijn een barometer die nieuwe voorzieningen afstemt op het dagelijks leven van de mensen. Deze interventies gaan verder dan hulp ter plekke en hebben een merkbare invloed op de gemeenschap en een verbeterde rechtspositie.

Aanmoedigen van participatie door de meest kwetsbare mensen

In de individuele of groepsprojecten probeert de straathoekwerker mensen toegang te geven tot openbare voorzieningen en tot het politieke leven, voor zover mogelijk. Deze projecten proberen daarnaast om de mensen op straat een stem te geven, zodat de overheid ze zal horen en zodat ze nieuw beleid kunnen beïnvloeden. Dit is geen eenvoudige taak en dit verdient zeker nadere bespreking, maar binnen elke methodologische constructie mag niet worden te vergeten dat deze politieke dimensie grote gevolgen heeft voor individuen en gemeenschappen.

Verbreden van de blik van mensen

We hebben het over ontdekkingsactiviteiten, of het nu om diensten gaat, om structuren, of om plaatsen. Het is belangrijk dat deze mensen hun buurt verlaten, om zich open te stellen, nieuw gebied te veroveren, zelfstandig te worden, onbekenden in de ogen te kijken en gewoon rond te kijken. Ze moeten weten dat ze zelfstandig en capabel zijn. Straathoekwerk biedt ondersteuning bij dit proces van "opengaan", door ze de vorm te geven die de persoon of de situatie nodig heeft.

Acties uitvoeren met natuurlijke groepen

Met name in Zuidelijke landen werken straathoekwerkers met natuurlijke groepen, die het beste opstapje zijn om groeps- en individuele processen te benaderen. We stellen activiteiten voor vanuit conflicten of vragen, waarna een proces begint waarin de groep zichzelf in twijfel trekt en daarna weer consolideert. Voor individualisten is hun groep alles, en in het vervolg is het versterken van deze banden de beste manier van preventie.

Zorg dragen voor en ondersteunen van mensen uit de gemeenschap die als hulpbron fungeren

Hoewel het belangrijk is met mensen te werken die concrete vragen hebben, is het net zo belangrijk om referentiepersonen te ondersteunen die van nature richtinggevend zijn, die de gemeenschap informeren, overnemen en organiseren. Het straathoekwerk zou doelloos zijn zonder ondersteunende onderlaag die in het dagelijks leven is ingebed: ouders, winkeliers, politieagenten, monteurs, verkopers, leiders... Er moet tijd en moeite worden besteed aan deze "ijkpunten", om naar ze te luisteren, ze aanwijzingen te geven, te ondersteunen en de veranderingen in de buurt met ze te bespreken.

Deel uitmaken van het gemeenschapsleven

Op dezelfde manier kunnen we zegen dat straathoekwerk, ondanks het feit dat het individuen aanspreekt, voortbouwt op groepen en een plaats inneemt in de gemeenschap. Dit moet worden ingezien om er steun voor integratiewerk uit te kunnen halen. Bovendien heeft het geen zin om veranderingen door te voeren in de situatie van een persoon als een diepgaandere en collectieve verandering uitblijft. Om die reden leeft de straathoekwerker het leven van de buurt en doet hij zijn best om de bevolkingsgroep waar hij mee werkt mee te laten doen aan de activiteiten. Zo worden afstanden en gebrek aan vertrouwen verkleind en kan er ruimte worden gecreëerd voor vertrouwen en solidariteit.

Als bemiddelaar optreden in deze gemeenschap

Het bemiddelingswerk dat straathoekwerkers uitvoeren in wijken waar bewoners, handelaars, jongeren en volwassenen dicht op elkaar leven, kan helpen om spanningen weg te nemen en kan soms zelfs de kwaliteit van leven van mensen verbeteren die zich in de stroom van de straat mengen en erin investeren, door mogelijkheden te scheppen voor solidariteit onder mensen die elkaar anders blijven kwetsen.

“In de Mont-Royal buurt in Montréal is het straathoekwerk bijvoorbeeld een aantal jaar geleden een bemiddelingsdienst gaan aanbieden tussen de winkeliers en de mensen uit de straat, om bij te dragen aan een soepeler manier van samenleven en zelfs aan integratie.”

Straathoekwerkers workshop in Québec

“Waar ze eerder straatkinderen wegstuurde die om haar restaurant hingen en klanten lastigvielen om restjes, werd de eigenaresse/chef bewust gemaakt van de behoeften van deze kinderen toen een straathoekwerker ze uitnodigde om bij haar te gaan eten. De verandering in hun imago, waardoor de zorg van de straathoekwerker was gewekt, hielp de vrouw om haar mening over deze jongeren bij te stellen, die niet langer een belemmering voor haar zaak voorstelden, maar ook gewoon mensen werden, en bovendien noodlijdende jongeren. Sinds die tijd biedt ze de restjes die gasten op hun bord achterlaten aan de jongeren aan. Dit gebaar is niet alleen tekenend voor haar veranderde gezichtspunt, maar het behoedt de jongeren ook voor de afkeurende blikken die ze kregen bij het zoeken in vuilnisbakken.

Straathoekwerkers workshop in Senegal

Strategieën	Tactieken	Steekwoorden
<p>Wees zichtbaar en beschikbaar</p> <p>Oordeel niet over mensen. Beperk je tot observeren van daden en situaties.</p> <p>Wees een hulpbron voor de gemeenschap.</p> <p>Wees geïnteresseerd in mensen en hun achtergronden.</p> <p>Werk vanuit een politiek en gemeenschapspectief; werk niet met het individu als een symptoom, maar als werktuig van verandering.</p> <p>Interventie is gebaseerd op relaties en affectie. Dit betekent niet dat resultaten niet te meten zijn, dat we ons werk nooit kunnen communiceren, of dat er geen concrete, directe en efficiënte matstaven voor hulpverlening zijn.</p> <p>Bied de gemeenschap alternatieve kaders dan de gestigmatiseerde kaders waar ze aan bloot hebben gestaan.</p> <p>Verbind mensen, groepen en bestaande sociale mechanismes.</p> <p>Schep "neutrale" ruimte om mensen te ontmoeten en activiteiten te promoten.</p>	<p>Wees bekend in de buurt.</p> <p>Wees discreet en respectvol.</p> <p>Bied gevarieerde en nuttige informatie: eerste hulp, Internet sites, risicobeperking, nieuws over de buurt, bied verbondenheid en vriendschap...</p> <p>Leer de behoeften te begrijpen.</p> <p>Gebruik je lichaam als taalvorm en als verschijnsel waar mensen hun verdriet of blijdschap aan kunnen relateren. Beweeg op de grens van autoriteit en de buurt, van de instanties en de mensen. Verzink niet in één van de twee omgevingen.</p> <p>Maak werk van activiteiten rond coaching, ontspanning, avontuur en recreatie, etc., met bevolkingsgroepen voor wie je een nieuwe horizon wilt openen, om participatie en positieve ervaringen te bevorderen, om een gevoel van vertrouwen te scheppen en zorg voor situaties waarin vragen kunnen worden gesteld en mensen kunnen worden gehoord.</p>	<p>Beschikbaarheid en nabijheid.</p> <p>Regelmatige en solide aanwezigheid.</p> <p>Discretie, respect voor levensritmes en culturen.</p> <p>Het landschap begrijpen.</p> <p>De tijdsgeest begrijpen.</p> <p>Contacten leggen.</p> <p>Referenties voor de gemeenschap.</p> <p>Methodologische flexibiliteit: aanpassen aan elke situatie.</p> <p>Kennis en erkenning van verschillende beroepskrachten in het veld.</p> <p>Eigen instrumenten en hulpbronnen.</p> <p>Een team voor ondersteuning.</p>

2.4 Management van straathoekwerk

Het organiseren van het werk en het beheren van menselijk vermogen

Teamwork, in partnerverband en combinaties, moet bevorderd worden. Te veel beroepskrachten raken uitgeput omdat ze in hun eentje zijn en zich in de steek gelaten voelen. Afhankelijk van de culturele context en het mandaat zetten sommige teams continu partners in binnen een team in het veld, terwijl anderen alleen in bepaalde sectoren investeren, met allerlei manieren van uitwisselen en delen. Op die manier vermijden ze dat ze in een isolement terechtkomen (terugkerende veldbezoeken, regelmatige bijeenkomsten, regelmatig telefonisch contact, etc.).

De managementbenadering is gebaseerd op geplande teams, diensten en sectoren. Het gaat hier over een educatief project waarvan moet worden omschreven wat de operationele en algemene doelstellingen zijn en hoe dit in zijn werk gaat en wordt gerealiseerd. Acties worden op korte en middellange termijn gepland.

Ook al lijkt dit misschien een beperking, het zorgt voor een sterke institutionele context, klaar om teams te mobiliseren. Bovendien, hoe duidelijker een bepaald kader wordt gedefinieerd, des te gemakkelijker is het voor nieuwkomers om er hun weg in te vinden.

Het proces van de ontwikkeling van doelstellingen biedt de kans om een werkbasis in te voeren, een centraal thema. Voor sommige teams is het moeilijk om te worden geconfronteerd met professionele problemen en onenigheid als gevolg van:

- Gebrek aan teamwork (taakverdeling, mensen uit de gemeenschap toewijzen aan verschillende werkers, zelfstandig werken);
- Teruggang in omvang van de bereikte doelgroep en kwaliteit van handelen.

Weer andere teams kunnen niet altijd weerstand bieden tegen de druk en de eisen vanuit bepaalde instanties als ze geen duidelijke prioriteiten stellen.

Elke vorm van stugge standaardisering moet worden vermeden, uit respect voor de verschillen in het veld en de verschillende werkwijzen van de educatieteams. Toch moeten bepaalde verplichte elementen een plaats krijgen.

Er zijn veel voorstellen die kunnen worden overwogen:

- Duidelijk omschreven hiërarchie in je instelling en in de rollen van mensen;
- Aandacht moet worden besteed aan educatieve activiteiten en technische hulp voor de educatieteams;
- Manieren voor interne informatie-uitwisseling moeten worden ontwikkeld.

Overleg moet ook worden georganiseerd, met een onderscheid in:

- Specifiek onderwerp van de dag;
- Notulen van het overleg;
- Respect voor werktijden;
- Betrokkenheid van deelnemers;
- Omstandigheden waarin iedereen zijn zegje kan doen.

Instrumenten en methodes voor contact

Beheersen en definiëren van deze instrumenten is essentieel. Verschillende manieren van rapportage zijn: project rapportagevellen; activiteitenrapportages; werkers rapportagevellen voor individuele vervolgtrajecten; jaarlijkse studieactiviteiten over de doelgroepen en een schriftelijke taakomschrijving.

Het plannen van de werktijden is één van de meest efficiënte rapportagemiddelen. Kwalitatieve analyse hiervan moet ook regelmatig plaatsvinden om de verschillende activiteiten in al hun diversiteit beter te begrijpen.

Deze instrumenten vormen samen alle schriftelijke documentatie en geven richting aan het team. Regelmatige beoordelingen, het monitoren van wijken en het uitvoeren van evaluaties geven aan of het nodig is om activiteiten te herhalen, uit te breiden of te verplaatsen naar een ander gebied.

Trainen en ondersteunen van coachingteams

Zelfs als ze deel uitmaken van een team zijn straathoekwerkers vaak **alleen** tijdens het contact met jongeren en in veel coachingssituaties. Er is een team voor nodig om afstand te kunnen nemen bij het evalueren en analyseren van situaties en acties. Straatteams kunnen niet alles en samen met hun bestuur moeten ze een helder besef hebben van hun missie en mogelijkheden.

“Een manager met ervaring rond ambulante jongerenwerk wijdde zich regelmatig aan het begeleiden van nieuw personeel bij het straathoekwerk. Dit leverde waardevolle coaching ‘op straat’ op voor de werkers, verminderde hun gevoel van isolement en gaf ze meer zelfvertrouwen bij het werken met een aantal uitdagende jongeren. De nabijheid tot de straat bood de manager een beter begrip van de zaken en problemen die in het gebied speelden. Hierdoor kon met meer

gezag worden gesproken tijdens bijeenkomsten met afgevaardigden van andere organisaties en kon meer erkenning worden verkregen voor de waarde van het straathoekwerk.

Straathoekwerkers workshop in het Verenigd Koninkrijk

In het kader van deze missie moet een team waar nodig het initiatief kunnen nemen en risico's voor lief nemen. Dit kan alleen als het bestuur verantwoordelijk en beschikbaar is en als het team in het veld profiteert van echte ruimte om te manoeuvreren, met wederzijds vertrouwen tussen de twee beroepslagen.

Het bestuurlijke kader is verantwoordelijk voor ondersteuning, supervisie en het scheppen van omstandigheden voor een goed werktempo.

Inter-institutionele relaties en partnerschappen

Aanwezigheid in het veld en het delen van ervaringen met jongeren maakt opbouw en behoud van "vertrouwenkapitaal" en "kameraadschap" mogelijk die nodig zijn als een missie wordt omgezet in actie.

Het feit dat het team van straathoekwerkers regelmatig nodig is op verschillende ontmoetingsplekken moet intern geregeld worden, zodat de zichtbaarheid voor de doelgroep er niet onder lijdt. Toch willen we de aandacht richten op twee symptomen van te veel intern overleg:

- Tijd in het veld en tijd voor de doelgroep verdwijnt;
- De meest efficiënte tijden om zichtbaar te zijn schieten erbij in (avonden, weekends...)

Partnerrelaties met andere instanties (opstellen en bespreken van activiteiten) kunnen worden verzorgd door andere mensen dan die uit het veld; hier is een taak weggelegd voor mensen die bestuurlijk werk verrichten en mensen die wat hoger op de ladder staan.

"In een gebied met veel criminaliteit sloten gedetacheerde jongerenwerkers zich aan bij een team van meerdere partners dat was opgezet om jongeren uit crimineel en antisociaal gedrag te weren. Hoewel ze de positieve kanten van deze werkwijze waardeerden, waren de jongerenwerkers bezorgd over vertrouwen, het delen van informatie met de politie en het behoud van hun positie als coach. Ze spraken af dat tijdens een gezamenlijke inwerkperiode de waarden en rollen van elke partnerpartij werden besproken en verhelderd. Dit leidde tot een serie protocollen die moesten worden goedgekeurd, waardoor de jongerenwerkers meer vertrouwen kregen en breder respect voor hun werk kregen.

Straathoekwerkers workshop in het Verenigd Koninkrijk

De organisatie waarin de straathoekwerkers zijn ondergebracht is verantwoordelijk voor het teamwork dat in het veld wordt uitgevoerd. Het bestaan van een derde partij tussen de vertegenwoordiger en het speler in het veld (raad van bestuur, directeur) is essentieel.

Kwalificatie en supervisie

Het is van groot belang om kwalificaties aan te tonen door middel van doorlopende training of het gebruik van supervisie om het volgende in de gaten te houden:

- Professionele ontwikkeling en vooruitgang;
- De omgevingsanalyse en het opstellen van integratiestrategieën;
- Analyse van specifieke situaties en het toegespitste interventiestrategieën;
- Kritische reflectie en vragen stellen bij de uitdagingen;
- Introspectie en afstand tussen zelf en omgeving;

- Beheer van spanningen en stress;
- Beheer van burn-out risico's;
- Persoonlijke ontwikkeling;
- Teamwork (delen van informatie, reflectie op bepaalde situaties, gesprekken die met jongeren worden gevoerd en het leggen van mondeling contact met personen, samen met een collega)

Het opbouwen van vertrouwen is essentieel voor straathoekwerkers om kritisch te blijven over hun werkwijze. Om meer richting te krijgen is het voor straathoekwerkers nuttig als ze worden ondersteund bij hun zoektocht naar hulpmiddelen die passen bij hun profiel en specifieke behoeften, of dat nu gebeurt op basis van begeleiding door een meer ervaren collega, psychologische begeleiding door de werkgever, privéconsult door gespecialiseerde beroepskrachten, of in een gezamenlijk supervisieproces.

Een aantal gunstige omstandigheden voor straathoekwerk⁴⁰

- Een ondersteunend team;
- Externe supervisie;
- Coaching door iemand uit de straathoekwerk sector;
- Begeleiding of sponsoring tijdens de integratiefase;
- Ruimte om te manoeuvreren en voldoende steun om de tijd te kunnen nemen om de integratiefase goed door te komen;
- Aanleveren van een kader en coördinatie door een beroepskracht die het straathoekwerk begrijpt en een mandaat heeft om straathoekwerk uit te voeren;
- Kennis van straathoekwerk werkwijzen en de ethische dimensie via coördinerend werk en het aanleveren van een kader;
- Wederzijdse erkenning van andere werksectoren uit het werkveld;
- Budget voor straathoekwerk met daarin instrumenten, benodigd materiaal voor de omgeving waarin men werkt (condooms, informatiemateriaal, spellen...);
- Toegang tot trainingsmogelijkheden.

2.5 Evaluatie van straathoekwerk

Van begin af aan moet een onderscheid worden gemaakt tussen **controles** en **evaluatie**. Controles verifiëren of acties goed worden uitgevoerd, of de inzet van menselijke of financiële middelen, waardoor het binnen de sfeer van projectmanagement valt.

Deze controles zijn zowel intern als extern van belang om straathoekwerk te professionaliseren. Het zou bedrieglijk en schadelijk zijn om te denken dat een straathoekwerker aan niemand hoeft te rapporteren.

Integendeel zelfs: meer dan ooit is het een echte vorm van “**openbare dienstverlening**”, een tussenpersoon die ter beschikking staat van mensen met uiteenlopende problemen, die een helpende hand nodig hebben die andere dienstverleners, openbaar of privaat, niet kunnen of willen bieden.

Het onderwerp evaluatie is complexer van aard. Het zet vraagtekens bij onze manier van **nadenken over efficiëntie**. In zijn “Verhandeling over efficiëntie”⁴¹ beschrijft filosoof en socioloog François Jillien “*de moeite*

⁴⁰ ATTRueQ regio Montréal. Zie ook in de literatuurlijst het werk dat is uitgevoerd onder leiding van Annie Fontaine met Médecins du Monde en werk uitgevoerd door Michelle Duval van École de travail social van UQAM over de aspecten van relaties tussen straathoekwerkers en andere werkers.

die het Europese denken altijd heeft gehad met het opstellen van een theorie over efficiëntie. In het licht van die moeite staat het recht tegenover de Chinese strategieënadering die uitgaat van oude geschriften uit de vijfde en vierde eeuw voor onze jaartelling”⁴²

Vanuit die gedachte kunnen twee modellen voor efficiëntie worden voorgesteld, die zijn samengevat in onderstaande tabel.

Het **neigingenmodel** toont de voorwaarden voor succes van sociale interventies. We proberen er een schets van te geven⁴³:

	Instrumenteel Model	Neigingenmodel
Conceptueel kader Domein van de actie	Een model voor actie bouwen Toepassing	Registratie binnen het proces Uitvoering
Actiegebieden	Doel, doelstellingen, steun, implementeren	Inschatting, ondersteuning, consolideren
Relatie met de omgeving	Verval van de grondstructuur	Ondersteuning bij het opzetten
Gewenste manier van efficiëntie	Direct	Indirect
Implementatie methode	Vroege planning Inzet/ actie	Geen vroegtijdig plan Ontvouwen / aanpassing
Voornaamste houding	Wil	Implicatie
Plaatsbepaling Tijds kader	Specifieke toewijzingen Kort, intensief, beheersbaar	Geen eigen plek Lang, langzaam, geleidelijk
Doorslaggevende handeling	Anticiperende actie	Dubbel lokaas
Energiemodus	Machtsrelatie	Flexibiliteit
Samenhangcriteria Kwaliteit van het resultaat	Respect voor de richtlijnen Zichtbaarheid	Interactieve polarisatie Discretie

Hoewel het institutionele model op het eerste gezicht duidelijker lijkt, en niet alleen voor Westerse mensen, wordt bij toepassing op het straathoekwerk het gebrek aan gewicht duidelijk dat aan evaluatie wordt gegeven.

Conceptueel kader en bereik van de actie

Binnen het straathoekwerk leidt het beginnen met een vooropgezet interventiemodel vaak tot botsingen met de onvoorspelbaarheid van de werkelijkheid in het veld.

Uitgaan van het proces dat onderweg is en gebruik maken van het potentieel van de situatie betekent dat je niet verzandt in problemen die voortkomen uit vooropgezette oplossingen die koste wat kost moeten worden ingezet.

De kwaliteit van een dergelijk proces is veel interessanter, omdat het ruimte biedt voor evaluatie en creativiteit.

Actiegebieden en relatie met de omgeving

Elke situatie brengt de oplossing van het probleem al met zich mee; de straathoekwerker blijft doorlopend de situatie evalueren terwijl die zich ontwikkelt. Bij het zorgen voor gerichte ondersteuning probeert hij de behaalde resultaten te consolideren. Om dat te bereiken legt hij de focus op het potentieel, op wat ondergaan wordt en op wat van dag tot dag bestaat.

⁴¹ Traité de l'efficacité. François Jullien, Paris, Grasset, 1996 .

⁴² La prévention, un concept en déperdition, Jacqueline Fastrès, Jean Blairon, Luc Pire, 2002.

⁴³ J. Fastès - Jean Blairon - *La prévention dans l'aide à la jeunesse. Un concept en perdition* - R.T.A. Asbl 1997.

Straathoekwerkers moeten oppassen dat ze niet hun eigen oplossing toepassen, maar wachten tot bepaalde omstandigheden gunstig zijn, om vervolgens de persoon langs zijn eigen pad te begeleiden.

Gewenste manier van efficiënt werken en de implementatie methode

De werkzaamheid van straathoekwerk kan niet worden afgelezen aan direct en ondubbelzinnig resultaat. Het vermogen tot constant aanpassen van het proces moet een belangrijke factor zijn, net als de relevantie door de tijd heen en de door de situatie teweeg gebrachte resultaten.

Voornaamste houding

Achteraf doet het gebrek aan planning niets af aan de noodzaak om de straathoekwerker op een relevante en efficiënte manier te laten werken en om bereid te zijn tot dit soort interventies. Het neigingenmodel vraagt net zo veel aandacht, betrokkenheid en investeringen van de straathoekwerker. Hij moet open staan voor alles dat de situatie kan voortbrengen, dankzij of ondanks zichzelf.

Plaatsbepaling en tijds kader

Dit hangt nauw samen met de constante zorg om niet te verzanden in een specifiek probleem. Dit zou de veelzijdigheid en complexiteit van elke situatie overschaduwen.

Door de de verschillende problemen op een meer globale manier aan te pakken kun je ze beter in perspectief plaatsen.

Vertrouwen op het proces in uitvoering gebeurt alleen naarmate de tijd vordert, geleidelijk, langzaam en doorlopend.

Doorslaggevende handeling

De combinatie van de lange termijn en de achtergrond geven impact aan het straathoekwerk. Straathoekwerkers verwijzen vaak naar het verband tussen individuele hulpverlening, gemeenschapsactie en groepsactie, omdat juist door de wisselwerking tussen deze drie onderdelen het 'dubbele lokaas' in het spel komt en werkelijke voortgang mogelijk wordt.

3. Contexten en uitdagingen van het straathoekwerk

3.1 Een veelzijdige werkwijze

Straathoekwerk kenmerkt zich door de vele invloeden waar het aan blootstaat en de verschillende namen die eraan worden gegeven, maar ook door de manier waarop het zich aanpast aan verschillende mensen en situaties. Vandaag de dag wordt het in de meeste landen uitgevoerd, als gevolg van initiatieven voor het aanpakken van allerlei sociale problemen. Binnen het beroep bestaan veel gedeelde onderwerpen, ondanks de sterk wisselende contexten waarbinnen men actief is. Het laatste hoofdstuk van dit handboek wil een afspiegeling zijn van deze veelzijdige aard van het straathoekwerk, en van de uitdagingen die de mensen die het uitvoeren tegenkomen.

3.1.1 Vele verschillende invloeden

De geschiedenis van het straathoekwerk draagt een veelheid van invloeden in zich. Onder invloed van golven van liefdadigheid en politieke stromingen, van technocratische welzijnsmanagers en sociale bewegingen, ontwikkelde het straathoekwerk zich naarmate de tijd verstreek tot een manier voor moralisering door bepaalde sociale klassen, maar ook tot een weg naar emancipatie van onderdrukte mensen.

In essentie zijn tendensen die nu richtinggevend voor het straathoekwerk zijn, geworteld in een lange historie waarin verschillende mensen en instanties deze werkwijze hebben gebruikt als manier om sociale klassen te controleren, als lapmiddel voor de tekortkomingen van de maatschappij, of zelfs als instrument om gemarginaliseerde sociale groepen in beweging te brengen.

Met het oog op het internationale bereik van dit handboek, lijkt het moeilijk om de achtergrond van deze werkwijze kort samen te vatten. Van Noord-Amerika tot West-Europa, van Zuid-Amerika tot Azië en via de Afrikaanse, Scandinavische en Oost-Europese landen, ontvouwt zich een veelvoud aan geschiedenissen van het straathoekwerk, die in elkaar overlopen en weer uiteenlopen. Een waarnemer van de evolutie van het straathoekwerk merkt al snel dat de toenemende belangstelling voor deze werkwijze van de afgelopen jaren een afspiegeling is van pogingen tot mobilisatie door de burgermaatschappij bij het toewerken naar groter collectief welzijn, net zozeer als er gebruik wordt gemaakt van instrumenten voor lokaal investeren in de sociale basisstructuur, met het vooruitzicht van effectievere en goedkopere manieren van beheersing.

Hoewel sommige politici zich lijken te laten verleiden door de samenhang binnen het straathoekwerk, is het jammer dat niet begrepen wordt hoe belangrijk de verschillende aspecten van het werk zijn. In sommige Noordelijke landen wordt zelfs geld vrijgemaakt met het oog op korte termijndoelen, waarbij men zich richt op veiligheidsmaatregelen of specifiek sociaalsanitaire doelstellingen. Hieruit blijkt dat, terwijl een bepaalde vorm van straathoekwerk zichtbaar sterk bevorderd wordt, de rest nog altijd genegeerd wordt en wordt vervangen door nieuwe doelen. In het Zuiden bestaat op dezelfde manier wel belangstelling, maar komt de financiële ondersteuning niet altijd op gang, of als dat wel gebeurt gaat het hand in hand met beperkende instructies.

Elke lokale en nationale geschiedenis van het straathoekwerk moet daarom nauwkeurig worden onderzocht om te begrijpen welke beweegredenen achter de moderne vorm schuilgaan. Ondanks dat, en ondanks alle verschillen die de evolutie van het straathoekwerk in het noorden, zuiden, oosten en westen kenmerken, willen veel straathoekwerkers die vandaag de dag samenkomen binnen hetzelfde netwerk hun voordeel doen met deze werkwijze. Zo voorkomen ze dat de methodes voor beheersing van sociale en educatieve structuren verder worden ontmenselijkt; ofwel door onverschilligheid van de overheid richting gemarginaliseerde bevolkingsgroepen, of juist door het tegendeel, omdat ze de zaak over hebben genomen op een te geïnstitutionaliseerde manier.

Het delen van ervaringen uit verschillende landen op het snijpunt van de vele lijnen van het straathoekwerk maakt het mogelijk om te laten zien hoe belangrijk deze werkwijze is, om zo de breder wordende kloof te overbruggen die vele randgroepen van de maatschappij gevangen houdt en hun kwaliteit van leven in een neerwaartse spiraal blijft sturen. Doordat ze ons in staat stelt dicht bij mensen en hun problemen te komen, lijkt deze extramurale benadering een manier te zijn om sociale actie te ontwikkelen die zich aan kan passen aan veranderende sociale werkelijkheden. Met andere woorden: dit samenkomen van verhalen geeft ons de kans om een gedeelde kijk op menselijke en realistische sociale actie te ontwikkelen, waarbinnen de persoon weer de hoofdrol speelt, in plaats van de middelen.

Hoe verschillend de institutionele of politieke context rond het straathoekwerk van land tot land vandaag de dag ook mag zijn, toch blijkt deze werkwijze zich vooral te onderscheiden door de vragen die het oproept en de

onderwerpen die het aansnijdt. Zeker omdat dit soort actie niet kan worden versimpeld tot een puur technisch of zelfs methodologisch niveau, is het belangrijk om te beseffen dat de belangen liggen op het ethische en politieke niveau, in constante wisselwerking met de omgeving en de veranderende maatschappij.

Onder deze omstandigheden zag het *international network of street workers* het levenslicht. Het samenstellen van een groep sociale straathoekwerkers is een hele prestatie, ook binnen de geschiedenis van deze werkwijze. Juist het tekort aan middelen waar straathoekwerk projecten vaak last van hebben zijn lastig voor dit soort groepsinvesteringen. Bovendien zijn straathoekwerkers zelf veel te druk met hun eigen problemen en taken die bij dit werk horen, net zoals ze gedwongen zijn om enorme hoeveelheden energie te steken in fondsenwerving om hun projecten in leven te houden.

Ondanks alles is het netwerk primair opgezet omdat er stelling moet worden genomen tegenover actuele problemen en er omdat zo veel behoeften niet worden gehoord. Omdat ze merkten dat ze voor vergelijkbare problemen en uitdagingen staan, dachten de straathoekwerkers dat hun verbond kon helpen om hun doelen te bereiken bij het bevorderen van het collectieve welzijn. Zo is de inspanning van straathoekwerkers in de Democratische Republiek Kongo voor een nieuwe kindbeschermingswet een schoolvoorbeeld van de potentie van deze nationale en internationale mobilisatie, en toont het de symbolische kracht die schuilt in het delen van onze ervaringen.

3.1.2 *Eén beroep, verschillende namen*

Er bestaan veel verschillende namen voor het werk van beroepskrachten die actief zijn op openbare plaatsen zoals straten, parken, scholen, etc.

Het is zelfs zo dat elk land en iedere context een eigen specifieke achtergrond heeft die tot een eigen categorisering leidt; categorisering en namen die uiteindelijk nergens op slaan buiten hun eigen context.

Als de gezamenlijke noemer van alle straathoekwerkers is gebaseerd op *het nemen van verantwoordelijkheid voor de mensen waarbij zij zich bevinden*, dan verschillen de manieren om ze te onderscheiden vooral qua afstand, mensen, problemen, etc.

De concepten worden ook beïnvloed door lokale tradities en culturen. Toch is het waar dat overal **de straat een nieuw zwaartepunt wordt**.

De term “**street work**” blijft bij vertaling naar de meeste talen toch het meest gebruikte begrip om aan te geven dat er op straat wordt gewerkt.

In sommige landen, zoals bijvoorbeeld België, wordt aan deze naam nog het woord ‘**sociaal**’ toegevoegd. Daarom moet onderscheid worden gemaakt tussen:

- **Straatcoaching of straateducatie** die sociaaleducatieve ondersteuning en gemeenschapsacties aanmoedigt, en
- **Straatactiviteiten** die het organiseren van activiteiten voor groepen, sport en cultuur aanmoedigen en daarnaast de mensen die hun projecten uitvoeren ondersteunen.

De sterke aanwezigheid van educatie komt ook aan het licht in termen zoals **straatpedagoog** (Polen), **straatcoach/ “straateducator”** (Franstalige en Spaanstalige landen) en **straatleraar** (Italië).

In bijvoorbeeld Québec spreken we naast het straathoekwerk, dat zich voornamelijk richt op zogenaamde gemarginaliseerde sociale ruimtes zoals bars, ‘piqueries’, kraakpanden en appartementen, ook wel over **travail de milieu**, dat zich toelegt op institutionele sociale ruimtes zoals scholen, instellingen, etc.

Engelstaligen gebruiken ook wel de term “**Outreach work**”, waarmee straathoekwerk wordt bedoeld dat specifieke vormen van dienstverlening een nieuwe richting wil geven of deze specifiek aan de problemen van mensen wil aanpassen. Aan de andere kant richt “**Detached work**” zich juist niet op deze opzet, maar wordt actie toegespitst op alle levensgebieden van de beoogde doelgroep. “**Street-based work**” verschilt van de laatstgenoemde werksoort omdat het werk is dat alleen op straat wordt uitgevoerd.

Deze kleine selectie van termen die over de hele wereld gebruikt worden kunnen nooit uitputtend zijn bij het bestaan van zo veel verschillende werkelijkheden. Om die reden zullen lokale culturen, institutionele contexten en verschillende onderwerpen die verbonden zijn aan het organiseren van sociale dienstverlening, altijd worden gekenmerkt door uiteenlopende terminologie om de verschillende werkwijzen aan te duiden die worden geassocieerd met 'straathoekwerk'. Het is bijna onmogelijk om in een beknopt handboek als dit de vele nuances te bespreken die zowel hun onderlinge verschillen als de aanwezige overeenkomsten benadrukken. We moeten hier herhalen dat woorden niet alles zeggen en dat het belangrijk is om elke definitie in de bijbehorende context te zien.

“Ik had dit soort kinderen wel gezien in de gebieden waar ik eerder had gewerkt, maar ze kwamen niet naar ons toe, naar de plek waar we werkten. Daarom besloot ik me aan te sluiten bij de mensen die dit soort gemarginaliseerde en verwaarloosde kinderen wilden helpen. Deze kinderen worden zodanig buitengesloten dat zelfs nuttige instanties zoals jeugdclubs niet in staat waren om ze te helpen. Het enige wat je kan doen is dus om ze op een andere manier te bereiken en dat is precies wat straathoekwerk doet. Elke dag is een nieuwe uitdaging en routinewerk is het nooit. Ik vind het gewoon leuk. Ik leer ook een boel dingen die erg nuttig zijn in mijn privéleven en een hoop over mezelf. Ik heb ook plannen om in de toekomst de activiteiten van het straathoekwerk uit te breiden en om nieuwe organisaties te ondersteunen, omdat het een goede en goedkope manier is om mensen in nood te helpen.”

Straathoekwerkers workshop in Polen

“Op straat en in de wijken zijn ouders eraan gewend geraakt om mij ‘de kinderadvocaat’ te noemen. Ik weet niet hoe het komt, want ik werk voornamelijk aan coachingsprojecten voor jongeren. Maar op basis daarvan praten we veel over allerlei andere zaken waar jongeren zich mee bezig houden. We worden al snel een soort huisartsen voor jongeren.”

Straathoekwerkers workshop in Tunesië

3.1.3 Verschillende mensen

Niemand kan ontsnappen aan de risico's van verarming en onthechting. Daarom is het logisch dat je op straat allerlei verschillende leeftijdsgroepen en enorm uiteenlopende situaties tegenkomt (straatkinderen, kinderarbeid, slachtoffers van uitbuiting, prostituees, daklozen, gemarginaliseerde volwassenen, drugsverslaafden...).

Hoewel in dit werk vaak kinderen en jongeren de doelgroep vormen, is het een feit dat straathoekwerkers veel volwassenen in hun werk betrekken en begeleiden. Steeds vaker leven hele gezinnen op straat. Deze diversiteit vraagt om methodologische aanpassingen.

Ook al brengt de straat risico's en gevaren met zich mee, het is tegelijkertijd een plek voor socialisatie en verzet. De complexe en veeleisende problematiek van straatkinderen begint te verbeteren en te worden erkend voor wat het is, net als de manier waarop we kijken naar jongeren die van de straat gebruik maken. Voor sommige beroepskrachten is leven op straat niet alleen het negatieve en vervreemdende resultaat van een proces van gebrek aan betrokkenheid; voor veel kinderen staat het ook voor positieve directe overlevingsstrategieën, en voor het opnieuw opbouwen van structurele sociale verbanden en bruggen om meer grip op hun toekomst te krijgen.

Het begrijpen van het fenomeen in al zijn facetten stelt ons in staat om benaderingen voor interventie te omarmen die zich richten op wat echt belangrijk is. We kunnen bijvoorbeeld over de visie van liefdadigheid en pessimisme heenstappen (“de straat op zichzelf is slecht”) die ons ertoe zet om te beginnen met corrigerende maatregelen (“haal het kind van de straat”). Op deze manier kunnen we de straat zien als bron van wijsheid en verrijking, zodat het kan worden ingezet om kinderen te helpen een toekomst op te bouwen als verantwoordelijke volwassenen.

Bijzondere aandacht moet worden besteed aan het onderwerp gender (de sociale en culturele aspecten van geslacht) en het belang van een goed begrip van de verschillen tussen de situaties van tieners, meisjes en jongens, vrouwen en mannen.

Bij dezelfde soorten uitsluiting heeft niet iedereen altijd dezelfde middelen om weerstand te bieden en te overleven. Een jong meisje op straat staat vaak bloot aan grotere gevaren dan een volwassen man. Aan de andere kant mogen we de cruciale rol van vrouwen als brengers van vooruitgang niet onderschatten. Daarom is het zo belangrijk om de hulpbronnen uit de omgeving als basis te nemen, zoals bepaalde groepen vrouwen bijvoorbeeld.

Meisjes en vrouwen op straat: dubbele stigmatisering

De situatie van meisjes en vrouwen die op straat leven is dubbel complex, omdat het feit dat ze vrouw zijn en het feit dat ze op straat leven samen genomen ze nog grotere uitsluiting en kwetsbaarheid oplevert tegenover het machogedrag dat de tegenwoordige samenleving overheerst.

Één van de zwaarste schendingen van de rechten van vrouwen over de hele wereld is de weigering om ze zelf te laten beslissen over wat er met hun lichaam gebeurt en het ontzeggen van hun rechten rond seksualiteit en voortplanting, wat in het ergste geval uitmondt in zwangerschap. Hoewel vrouwen na onbeschermd seks, misbruik en verkrachting vaak zwanger blijken te zijn, worden de beslissingen rond het verdere verloop van de zwangerschap vaak genomen door instellingen en programma's voor vrouwenhulpverlening: hun zwangerschap telt slechts op een paar plaatsen waar ze professionele hulp krijgen en ze worden onmiddellijk geconfronteerd met de weigering van hun wens om moeder op straat te zijn. Deze sociale uitsluiting op basis van hun vrouw-zijn gaat zó diep dat het probleem onzichtbaar blijft en we geen betrouwbare informatie hebben over de werkelijke omvang ervan.

In gevallen waarbij tieners en jonge vrouwen alleen met hun kind op straat leven is de neiging vaak om voorrang te geven aan de kwetsbare situatie van de baby, deze onder dwang bij de moeder weg te halen en in een instelling te plaatsen (publiek of privaat). Het morele conflict rechtvaardigt ongetwijfeld deze schending van rechten. Juist omdat het leven van tienermeiden en hun kinderen of een zwangere vrouw op straat moeilijk te accepteren is, bestaat er een sociaal overlevingsnetwerk dat hen beschermt tegen de risico's en/of ze in hun meest dringende behoeften voorziet. Helaas is het zo dat er vaak niet wordt geluisterd naar de stem en de behoeften van de jonge moeder, wat eigenlijk vreemd is binnen een op rechten gebaseerde benadering die de jonge moeder en haar baby de beste omstandigheden om samen te leven wil bieden. Wat we dagelijks zien is het gebruik van dwang om haar kinderen weg te halen en haar publiekelijk verantwoordelijk te houden voor haar manier van leven.

3.1.4 Verschillende sociale omstandigheden

De globalisering van een overheersend marktmodel leidt tot een crisis van politieke, economische, sociale en culturele aard, die zowel in het Noorden als in het Zuiden zichtbaar is. De hevige concurrentie bij het veroveren van nieuwe markten, schuldenproblematiek, bezuinigingen en structurele vormen van aanpassingsbeleid die door internationale financiële instanties worden opgelegd leiden tot allerlei gradaties van toenemende ongelijkheid en sociale uitsluiting.

Standaardisering van ontwikkelingsbeleid en gedrag heeft de neiging om individuen te reduceren tot consumenten en leidt tot de vernietiging van culturele identiteiten. Bovendien gaan deze verschijnselen van verarming, uitsluiting en aanvallen op de identiteit gepaard met een proces van individualisering van de maatschappij, wat leidt tot een gebrek aan deelname van burgers aan het openbare leven. Daar komt nog bij dat, door de wereldwijde toename van armoede en uitsluiting, de dialoog tussen politieke en economische leiders en het volk afbrokkelt. De eerstgenoemden beschouwen de laatstgenoemden verantwoordelijk voor en schuldig aan hun situatie en schuiven daarmee de last van sociale delinquentie stevig op de schouders van de individuele mensen.

We hebben de "uitgeslotenen" lange tijd beschouwd als mensen die niet profiteren van de effecten van groei. Ondanks de aanzienlijk toegenomen welvaart in de wereld blijft een belangrijke marge van de bevolking in ontstellende armoede leven. We mogen niet vergeten dat vandaag de dag meer dan de helft van de wereldbevolking rond moet komen van minder dan 1 Euro per dag en dat 83% van de rijkdommen van de wereld toebehoort aan slechts 20% van haar bewoners.

Zo kan het gebeuren dat, terwijl de grenzen van de ontwikkeling dwars door elke samenleving en wereldstad in het Noorden en het Zuiden heen lopen, er helaas mensen zijn die profiteren van de productie en vergaring van rijkdom en ook mensen die nooit zullen profiteren van een evenredig deel van de rijkdommen van de wereld. Jongeren die werkloos of dakloos zijn, lage inkomens hebben, jongeren van buitenlandse afkomst, zij die leven in de armste gebieden... de verdelende kloof wordt steeds breder.

Aan de ene kant staan de mensen die rondkomen en min of meer profiteren van de groei (de 'haves'), maar die continu bang zijn dat ze aan de andere kant van de lijn komen te staan, argwanend ten opzichte van de anderen (de 'have-nots'). Aan de andere kant staan de mensen die geen toegang hebben tot de groei – ze hebben te maken met ernstige stigmatisering. Waar een virtuele sociale werkelijkheid de plaats inneemt van de echte sociale werkelijkheid, daar wordt het beeld dat men van de ander heeft de werkelijkheid, waardoor de kloof tussen beiden wordt vergroot.

Deze ontwikkeling van het idee van de uitgesloten laat zien hoe kwetsbaar mensen worden gemaakt die worden bedreigd door gebrek aan materiële hulpbronnen en door de afbrokkeling van hun basale relaties. *Daarom zijn deze mensen niet alleen op weg naar armoede, maar ook naar onthechting,*⁴⁴ wat wil zeggen het verbreken van sociale verbanden. Economische instabiliteit vervalt in armoede en kwetsbare relaties glijden af naar isolement.

Tegen deze achtergrond verschijnen in de ogen van de welgestelden de “gevaarlijke figuren” van de groei, de drugsverslaafden, de delinquenten, de gemarginaliseerden, etc.

In Afrika vertegenwoordigt de straat, net als overal ter wereld, het grootste gevaar voor destabilisering van de inspanningen die worden geleverd rond de opvoeding van kinderen. Het vormt een belangrijke uitdaging voor politieke figuren en voor de technieken van sociaal werk. Het straatkind, of beter geformuleerd, het kind dat botst met de samenleving is het onacceptabele slachtoffer van een groeiend kwaad dat de hele samenleving aantast.

“De meeste sociaal werkers in de Democratische Republiek Kongo hebben met veel gevoel, moed en intelligentie sociaaleducatieve strategieën ontwikkeld onder altijd moeilijke omstandigheden. Ze begonnen met het opzoeken van de kinderen en hebben zich ingespannen om ze in hun basisbehoeften te voorzien (voedsel, kleding, gezondheidszorg, tijdelijke slaappleatsen) in de hoop dat ze konden worden aangemoedigd om uit vrije wil de straat te verlaten en vooral om in eerste instantie hun steun te verkrijgen voor allerlei projecten en, indien mogelijk, om ze aan te moedigen terug naar hun families te gaan of zich te laten plaats in aangepaste en gespecialiseerde instellingen (hostels, jongerencentra of coachingsworkshops). Een belangrijk deel krijgt het voor elkaar om zich er doorheen te slaan en in de samenleving te integreren. Anderen lukt dat niet.

Bij het evalueren van hun benaderingen en strategieën beginnen de meeste coaches steeds meer vraagtekens bij hun eerste keuze te zetten.

Ze laten de mogelijkheid van zware strategieën voor wat het is (hostels, internaten) en kiezen voor een proces dat vooral sociaaleducatief van aard is. Er zijn allerlei redenen voor deze keuze:

- Het toenemend aantal kinderen en jongeren dat op straat leeft of werkt;*
- De wens om een kind aan een educatieve relatie te laten deelnemen;*
- De keuze voor de gemeenschap en interactie, met andere woorden: de gemeenschap erbij betrekken.*

Straathoekwerkers workshop in de Democratische Republiek Kongo

⁴⁴ Uit *Magazine littéraire*. - juli - augustus 1995 - p.21 - L'avènement d'un individualisme négatif. Robert Castel

Als gevolg van het voorgaande loopt het systeem waar het individu “onder hoede wordt genomen” op zijn einde. In plaats daarvan wordt een divers partnersverband ingevoerd, stevig ingebed in de buurten waar de jongeren leven en werken. Kort gezegd is het vooral de coach die zijn strategieën, benaderingen en methodes voor sociale interventies drastisch moet wijzigen.

Vanaf het moment dat hij het kind erkent als onderwerp van de eigen ontwikkeling, wordt zijn totale benadering in twijfel getrokken.

3.2 De facetten van sociale uitsluiting

Er worden verschillende paradigma's ingezet om problemen rond sociale uitsluiting het hoofd te bieden. Het spreekt voor zich dat dit handboek niet probeert om alle theoretische invalshoeken rond het onderwerp te behandelen. Toch is het de moeite waard om nader toe te lichten waarom nauwe samenwerking met zogenaamde uitgesloten mensen in het directe zicht van het publiek helpt om hun situatie in beeld te brengen vanuit een perspectief dat hen voornamelijk benadert als mens en zich daarom verzet tegen pessimistische of veiligheid gerichte en technocratische interpretaties.

3.2.1 Leven op straat: een opkomend sociaal verschijnsel in het licht van sociale uitsluiting

Praten over mensen voor wie het op straat zijn een manier van leven is geworden gebeurt over de hele wereld; in bijna alle landen zijn groepen mensen te vinden voor wie de straat de plek om te overleven is.

Het is belangrijk om op te merken dat het op straat terechtkomen het gevolg is van verschillende processen van uitsluiting, wat inhoudt dat deze mensen als gevolg van een bepaalde sociale situatie verstoken of geïsoleerd raken van de mogelijkheid tot persoonlijke en menselijke ontwikkeling.

Tijdens verschillende periodes van de menselijke geschiedenis is aan vrouwen, kinderen en jongeren de toegang ontzegd tot zaken die belangrijk voor ze zijn, omdat ze als minderwaardig werden beschouwd en niet in staat werden geacht om hun zegje te doen over zaken die hun leven of samenleving aangaan. Voor vele groepen mensen is deze werkelijkheid onveranderd gebleven; maatschappelijke en structurele omstandigheden die bevolkingsgroepen kansen ontnemen om zich te ontwikkelen blijven voortbestaan.

Groepen mensen die op straat overleven vind je niet alleen in minder ontwikkelde landen of landen waar de welvaart erg ongelijk is verdeeld. Het meest wijdverspreide idee is dat zulke groeperingen alleen voorkomen in grote steden in Latijns Amerika of Afrika, waar je kinderen, jongens en meisjes, jongeren vrouwen, gezinnen en volwassenen op straat aantreft. Toch is dit ook het geval in Europa, Noord-Amerika en Azië. Dit kan ons helpen begrijpen dat de categorie van sociale analyse die bekend staat als “sociale uitsluiting” niet alleen te maken heeft met economische armoede, maar dat andere elementen ook een rol spelen, zoals culturele, omgevingsgebonden, educatieve en politieke factoren. Een illegale immigrant in Europa ervaart bijvoorbeeld sociale uitsluiting omdat hij geen toegang heeft tot sociale voorzieningen of solidariteitsnetwerken, omdat hij worstelt met het begrijpen van een vreemde taal en een nieuwe cultuur. Hierdoor komt hij in een ongunstige situatie terecht bij het zoeken naar werk, waarmee hij genoeg zou kunnen verdienen om een fatsoenlijke woonruimte te vinden, om toegang tot gezondheidszorg te krijgen, of om recreatieve activiteiten te kunnen betalen. Zo houdt zijn toestand van illegale immigrant hem sociaal buitengesloten ondanks zijn eigen inspanningen en is er een grote kans dat hij een nieuw leven en een nieuwe identiteit ontwikkelt die draait rond overleven op straat.

Mensen die sociaal worden uitgesloten vormen ook een verborgen bevolkingsgroep, een groep waaraan het maatschappelijk bestaan wordt ontzegd. Deze mensen hebben totaal geen rechten, omdat ze meestal onzichtbaar zijn en zich verschuilen voor de besluitvormers. We weten niet hoe ze leven en soms proberen ze verborgen te blijven om zichzelf te beschermen tegen discriminatie en het sociale geweld waar ze doorlopend aan zijn blootgesteld.

Tegenover zulke onwetendheid en een geïndividualiseerde benadering worden verhoudingen tussen mannen en vrouwen die op straat leven enerzijds en de overheid en haar instanties anderzijds vaak versimpeld tot een “onregelmatige doctrine” waarmee degenen worden bestraft die “abnormaal of sociaal afwijkend” zijn, waarmee hen de erkenning als individuen met eigen rechten wordt ontzegd. Vanaf dat moment zijn sociaal beleid, institutionele modellen en educatieve methodes een stuk minder bruikbaar voor het veranderen van hun leefstijlen, waarbij ze zelfs discriminerende factoren worden die het op straat leven in stand houden, omdat ze

een instrumentele relatie instellen die is gebaseerd op het gebruik van diensten zonder dat er iets verandert aan de toekomstverwachtingen die mensen over hun manier van leven hebben.

In het afgelopen decennium heeft een groep straathoekwerkers nagedacht over de eigen werkwijze en een voorstel gedaan voor een manier van kijken die ons in staat stelt het verband tussen sociale uitsluiting en het leven op straat beter te begrijpen. **De bevolkingsgroepen die op straat leven** zijn samengesteld uit uiteenlopende groeperingen die het gevolg zijn van sociale uitsluiting onder grote delen van de bevolking. Ze bestaan uit jongens, meisjes, jongeren, vrouwen, gezinnen, volwassenen en ouderen met diverse sociale en culturele achtergronden die, door generaties lang op straat te leven, hebben geleerd om in groepen te leven en om kennis, sociale netwerken en ruimtes met elkaar te delen. Ondanks dat de wetenschappelijke literatuur sinds de kolonisatie van Latijns Amerika of de Middeleeuwen in Europa spreekt over de aanwezigheid van kinderen en volwassenen die op straat leven, dan nog komt dit verschijnsel pas de laatste decennia op zo'n massale en internationale schaal voor. Bovendien is het zo dat door verschillende generaties van op straat geboren kinderen heen, veranderingen per generatie soms het bestaan van een "straatcultuur" versterkten die zeer efficiënt is voor het overleven in die omgeving, maar die een obstakel vormt voor institutionele interventies die geen rekening houden met de kennis van mensen van de straat.

Het concept "straatkinderen" is het meest globaal en zichtbaar, mede dankzij de aandacht die het heeft gekregen van een aantal internationale organisaties en regeringen die het probleem beperken tot de moeilijkheden van kinderen die door hun gezin in de steek gelaten zijn en de tekortkomingen van het onderwijssysteem. Hierdoor verdwijnen de complexe omgangsvormen op straat uit het zicht en wordt de erkenning van het staatsburgerschap en persoonlijke rechten onmogelijk gemaakt, door het als een kwestie te zien die over de "bescherming" van individuen gaat. Zo hebben initiatieven van regeringen en instanties die hulp proberen te bieden meestal geen effect, omdat ze geen processen rond participatie of sociaal leerlingwezen inzetten. In plaats daarvan beperken ze de situatie tot het idee van "onaangepaste individuen" en hebben ze de neiging om alleen te denken aan detentie of sociale zuivering. In de meeste landen bestaat er geen openbaar beleid of budget specifiek voor deze bevolkingsgroep.

Terwijl we dankzij de wetenschap elke dag meer te weten komen over het menselijke universum of de genetica, zijn de sociale wetenschappen altijd op afstand gebleven van de mensen die op straat leven. Zelfs na meer dan vijftig jaar lang met mensen op straat te maken te hebben praten we nog steeds alleen maar over "straatkinderen" of "hulpbehoevende mensen". Onderzoeksartikelen citeren elkaar, maar dragen niets bij aan kennis die kan helpen bij het begrijpen van de complexiteit van het verschijnsel. Als we uitgaan van de notie van "straatkinderen" of "daklozen" kunnen we geen nieuwe kennis ontwikkelen over het straatfenomeen en wordt het toepassen van een op wettelijke rechten gebaseerde benadering bemoeilijkt. Buiten de aanwezige initiatieven (sommige met interessante resultaten en anderen die zijn verdwenen vanwege hun gebrek aan samenhang) is er gebrek aan georganiseerde structuren waarmee dialoog met en erkenning van de betrokken maatschappelijke spelers kan worden bevorderd: mensen die op straat leven, straathoekwerkers, instanties en regeringen. Publieke acties hebben meestal geen brede kijk op het straatfenomeen, ze geven de voorkeur aan hulpverleningsinterventies en zijn ver verwijderd van wat ertoe doet bij het betrekken van burgers.

Andere strategische spelers die zelden om hun mening worden gevraagd zijn de straatcoaches die op straat werken. Door hun werk kunnen instanties en programma's bevolkingsgroepen direct bereiken in de gezamenlijke ruimtes of schuilplaatsen waar ze overleven. Helaas erven de meeste straatcoaches een traditionele institutionele blik op de werkelijkheid en ontbreekt het ze aan de manieren en de ideeën die nodig zijn om hun educatieve werk op straat uit te voeren, wat vaak leidt tot mislukkingen bij hun interventies. Het beroep wordt maar heel beperkt erkend wanneer we bedenken dat in de meeste landen, zelfs wanneer dat soort werk al meer dan twintig jaar wordt uitgevoerd, een gebrek aan specialisatiemogelijkheden bestaat en erg weinig openbare investeringen plaatsvinden in het aanbieden van training voor mensen die in het veld willen werken. Dit alles betekent dat training in dit werkveld alleen langs empirische weg kan worden verkregen: tijdens het werk en elke dag opnieuw, door dicht bij kinderen en jongeren te zijn in het hart van hun omgeving.

Het bijdragen van nieuwe ideeën om het straatfenomeen te begrijpen, dus met andere woorden ophouden met praten over "straatkinderen" en een wijde blik hebben bij het praten over "straatpopulaties", stelt ons in staat om mensen die op straat leven een nieuwe dimensie te geven als "historische werktuigen van verandering". Maar het stelt ons ook in staat om de Verklaring van de Rechten van de Mens als leidraad te nemen voor educatief werken met deze groep mensen die bestaat uit sociaal uitgesloten jongens, meisjes, jongeren, vrouwen, gezinnen en volwassenen die op straat een plek veroveren om te overleven en een maatschappelijk bestaan te leiden. De paradigma's van "straatpopulaties", "straatculturen" en "mensenrechten" zijn gunstig voor het creëren van een innovatief denkproces en een nieuwe sociale werkwijze voor regeringen, instanties en straathoekwerkers.

Zo'n denkproces, in combinatie met gelijkwaardige uitwisseling van ideeën, methodologieën en interventieprogramma's zal tot nieuwe kennis leiden die kan helpen bij het aanpassen van het optreden van regeringen en instanties, om een op rechten gebaseerde aanpak voort te brengen voor sociale coaches en het straathoekwerk.

3.2.2 Wat doen we met de mensen die niet van de straat af willen?

Over de hele wereld en dertig jaar lang zijn er verschillende openbare en privéprogramma's ontwikkeld om alternatieven te bieden voor een leven weg van de straat, waarbij een deel van de programma's behoorlijke openbare financiering hebben gekregen, terwijl andere programma's ondersteund werden door maatschappelijke organisaties. Toch blijft een groot aantal mensen de straat omarmen als hun levenswijze. Het besluit om op de openbare weg te blijven en de straat tot een levensvatbaar alternatief voor het reguliere leven te maken kan alleen worden begrepen door het idee van een straatcultuur (Pérez Garcia, 2002), door te begrijpen hoe een verzameling van manieren van leven, gebruiken, kennis en ontwikkelingsniveaus mensen die op straat even in staat stelt om een waardeoordeel te vormen en te besluiten om bij de straatgroep te blijven, wat op zijn beurt weer wijst op een socialisatieproces onder de uitgesloten mensen.

Bij het merendeel van de publieke en privé-initiatieven overheerste een visie op hulpverlening gebaseerd op het kijken naar mensen als "objecten die beschermd moeten worden" en als "hulpbehoevend". Het maatschappelijk imago van deze bevolkingsgroep komt neer op een verzameling verkeerde ideeën, waardoor er niet ruimer wordt nagedacht over de complexiteit van deze sociale groep, in plaats van het onderwerp tot de gezins-/privésfeer te beperken door ze te zien als onaangepaste en gevaarlijke slachtoffers die alleen maar ellende met zich meebrengen.

Bevoogdende vormen van discriminatie zijn de meest grove schendingen van mensenrechten van mensen die op straat leven. Ze worden automatisch onder de noemer van 'minderheden en onmachtigen' geplaatst, zonder dat ooit hun mening is gevraagd over onderwerpen die ze aangaan, doordat hun status van personen met rechten wordt ontkend. Een visie waarbij op ze wordt neergekeken ontkent het staatsburgerschap van mensen die zijn uitgesloten uit het maatschappelijk leven. De manier waarop naar deze mensen wordt gekeken leidt tot een interessante discussie over hoe moeilijk het is om deze mensen te zien als stadsbewoners die ertoe doen. Termen als dak- en thuislozen, zonder vaste verblijfplaats, zwervers, drugsverslaafden, minderjarigen in bijzonder moeilijke omstandigheden, of straatkinderen, zijn maar een greep uit de uitdrukkingen die bijdragen aan het feit dat ze niet worden erkend als waardevolle burgers.

Bevoogdende discriminatie is een subtiel en verborgen verlengstuk van klassieke discriminatie, waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen mensen die zich 'buiten de norm' bewegen en mensen die daar binnen blijven. Dit type discriminatie berust het principe van ondergeschikt of incompetent zijn, ongeacht leeftijd of verstandelijke vermogens. Dit betekent dat bescherming geen 'emanciperende actie gebaseerd op rechten' is om de mensenrechten te bevorderen, omdat het in principe wordt gebruikt als rechtvaardiging van autoritair optreden. In het geval van straatkinderen neemt dit een ingewikkelde en eigenaardige vorm aan, wanneer we bedenken dat vanuit 'toespraken over rechten' traditioneel een zienswijze werd opgelegd die is gebaseerd op een visie op behoeften, waaraan een visie die op rechten is gebaseerd ten grondslag ligt. Je zou daarom kunnen denken dat het mogelijk is om een bepaald recht te schenden door andere rechten onder beheer te plaatsen. "Hun leven redden", bijvoorbeeld, lijkt in tegenspraak te zijn met recht op vrijheid en het recht om hun mening te geven over zaken die hen aangaan, terwijl een grondige kijk op mensenrechten NIET kan leiden tot een hiërarchie binnen de rechten, omdat alle rechten op dezelfde manier moeten worden gerespecteerd.

3.2.3 Middelengebruik als oorzaak van het begin van uitsluiting en de ontzegging van rechten

Verschillende onderzoeken (Lucchini, 1993; Medina, 2000) geven aan dat gebruik van drugs door mensen op de straten een belangrijk onderdeel van hun identiteit en van socialisatie binnen groepen is. Hierdoor lijden meisjes, jongens, jongeren en mannen en vrouwen die op straat leven regelmatig aan problematisch gebruik van verboden middelen. Zo wordt integreren in alternatieve centra weg van de straat steeds moeilijker. Het gebrek aan positieve sociale netwerken en het sociale stigma dat hiermee gepaard gaat verhindert ze om formeel werk te vinden wat het proces van deelnemen kan ondersteunen. Het beeld van een neerwaartse spiraal van negatieve gebeurtenissen geeft een idee van wat druggebruikers "aan de grond zitten" noemen.

Ook hier worden interventies vanuit bevoogdende discriminatie en via een traditionele benadering gebaseerd op het ontzeggen van rechten aan degenen die in sociale uitsluiting leven. De stem van straatmensen wordt genegeerd omdat ze worden gezien als een gevaar voor zichzelf, niet in staat om voor zichzelf te zorgen.

Hierdoor krijgen de besluiten van de overheid over het leven van kinderen en jongeren op straat voorrang boven andere ideeën.

3.2.4 Criminalisering en onderdrukking

De extreme keerzijde van deze medaille is de criminalisering van armoede als veelgehoorde reactie van de overheid op het straatfenomeen.

Over de hele wereld is het sociale verschijnsel van mensen die op straat leven toegenomen in omvang en complexiteit. De officiële reactie neigde steeds richting beheersing en onderdrukking van de ontwikkeling ervan met verschillende strategieën. Een van de meest besproken voorbeelden hiervan, vanwege de grove schending van mensenrechten van straatmensen is waarschijnlijk het model dat het ‘Giuliani Syndroom’ wordt genoemd. Het werd toegepast in New York City en kwam vanaf daar op het wereldtoneel terecht. Het bestond in de kern uit wat we ‘*zero tolerance*’ noemen en uit gesubsidieerde hulpverleningsmechanismen voor mensen die buiten de ‘Amerikaanse manier van leven’ vielen. Er kwam een regen van klachten op gang over politiegeweld en over het verval van de levensstandaard op de straten van New York.

Burgemeester Rudolph Giuliani’s manier van kijken naar openbare ruimtes en de bewoners van de straat bevat de hiervoor besproken bevoogdende vorm van discriminatie. In feite brengt hij armoede terug tot de verantwoordelijkheid van de mensen die ‘een probleem vormen voor de inwoners van de stad’, waarmee hij de relatie van ongelijkheid omdraait, door te ontkennen dat het juist de samenleving is die deze jonge werkloze mensen heeft uitgesloten, zodat ze zich moeten beperken tot onofficiële baantjes. Op hetzelfde niveau wordt het bestaan van straatmensen ontkend, met name dat van kinderen, door ze te associëren met armoede, instabiel werk, gebrek aan sociaal beleid voor herverdeling van inkomen, etc., waarmee de mensen op straat regelrecht in de smeltkroes van mogelijke criminelen worden gedreven.

3.3 De uitdagingen aan het adres van de houding van het straathoekwerk

De voorgaande hoofdstukken hebben de doelen en redenen achter het straathoekwerk aan het licht gebracht, naast de manier om het werk uit te voeren en in de praktijk te brengen, en ook de vele vormen die het kan aannemen en de werkelijkheden waar het een antwoord op wil zijn. In deze laatste etappe van de reis rond de methodologie van het straathoekwerk, is het doel van dit hoofdstuk om de actuele uitdagingen aan het adres van de houding in dit werkgebied toe te lichten.

3.3.1 Straathoekwerk, een sociale reactie op een sociaal probleem

Binnen de context die we zojuist hebben beschreven, kunnen we stellen dat we leven in een **samenleving die steeds verder is versnipperd**. De groepen waar we bijhoren of die anders aanvoelen verwerpen elkaar steeds systematischer. Alles maakt iets uit: huidskleur, waar je woont, school en religie. De kloof tussen jong en oud, tussen man en vrouw, tussen jongeren uit verschillende buurten, etc., wordt steeds breder.

In zo’n klimaat van verdeeldheid is voor de mensen die bekritiseerd worden een positie van delinquent of drugsverslaafde vaak beter dan helemaal geen positie. Zoals we hiervoor hebben gezien valt dit soort etikettering onder de noemer **stigmatisering**, waardoor een **virtuele identiteit langzaam maar zeker de werkelijke identiteit van de zwaksten vervangt**. De manier waarop we denken over de ander, met de bijbehorende stereotypen en vooroordelen, gaan zo overheersen over de werkelijkheid.

We moeten ons er op dit moment bewust van zijn in welke mate het **dagelijks ervaren van stigmatisering enorme gevolgen heeft** voor het individu en zijn naasten. Het verschijnsel is in de kern een redelijk objectief en reëel element waar allerlei subjectievere en vaak verkeerde kenmerken uit worden afgeleid. Zo loopt bijvoorbeeld een jongere die in een moeilijke buurt woont al heel snel het risico om als gevaarlijk te worden gezien. Langzaam maar zeker en op basis van wat we in het begin opmerkten, zal stigmatisering gaan leiden tot allerlei afwegingen, zoals:

- Miskennis van zijn eigen capaciteiten en potentieel (“als hij in deze buurt woont, zal hij meer moeite met leren hebben”);
- Ontmenselijking en de indruk van mogelijk gevaar rond de gestigmatiseerde persoon. “In dat gebied komt veel geweld voor... hoe zit dat met hem?”;

- Internalisering van het stigma en alle nare gevolgen die daar bij horen. De positie van delinquent is gemakkelijker dan helemaal geen positie hebben;
- De constructie van een schijnidentiteit die de echte identiteit gaat vervangen;
- Een gevoel van constante onrust en onzekerheid voor de gestigmatiseerde persoon;
- Het gevoel dat er permanent een toneelstuk wordt opgevoerd. De gestigmatiseerde persoon verliest het recht op een privéleven.

Eén van de belangrijkste taken van het straathoekwerk is het terugbrengen van **de sociale relatie** naar de **werkelijke sociale identiteit**. Er moet juist een bijdrage worden geleverd aan het **zichtbaar** maken van de echte mensen zoals we die tegenkomen.

“Door de mensen worden ze “Khate” genoemd, een woord dat eerst alleen werd gebruikt om de plasticscharrelaars aan te duiden, maar nu wordt gebruikt voor alle kinderen die op straat werken, leven en slapen.

“Khate” is een erg negatieve term en kinderen willen niet zo worden genoemd. Toch is dit woord een goede indicatie van de negatieve publieke opinie rond de straatkinderen. Ze worden gezien als sociale parasieten, kleine crimineeltjes, druggebruikers en dieven. Het feit dat ze grove taal gebruiken, vuile kleren dragen en niets willen weten van sociale dwang zorgt ervoor dat het bredere publiek denkt dat straatkinderen principieel en van nature asociale mensen zijn.”

Straathoekwerkers workshop in Nepal

3.3.2 De straathoekwerker: een bevoorrechte getuige

Straathoekwerkers zitten in een bevoorrechte positie als getuigen van de rampzalige gevolgen van een systeem dat wordt overheerst door de principes van het marktmechanisme. Op vergelijkbare wijze vormen de verergering van economische problemen en de gevolgen daarvan voor de verarming een uitnodiging om diep na te denken en om solidair te zijn met de meest uitgesloten groepen van de mensheid.

In de geest van straathoekwerkers “komt het neer op het helpen van een individu die zijn houvast aan het verliezen is, om te worden ‘vlotgetrokken’ bij pogingen om een nieuwe toekomst op te bouwen, om aansluiting te vinden op sociale voorzieningen en daarbij een onafhankelijke en verantwoordelijke persoon te blijven binnen een emancipatieproces op lange termijn. Met dit doel voor ogen moet de subjectieve kant prioriteit hebben en krijgt de dimensie van sociale controlemechanismen een bijkomstig karakter, waarbij het zakt op de lijst naar de positie van een indirect effect van een positief socialisatieproces dat wordt uitgedacht samen met de persoon, in plaats van het gevaar of de potentiële schuldigheid die van die persoon uitgaat.”⁴⁵

Door zijn nabijheid en integratie in de meest uitgesloten omgevingen blijft de sociale straathoekwerker in veel situaties de laatste schakel in de educatieve keten, waarbij hij probeert een belangrijke rol te vervullen waar alle andere gezagdragers hebben gefaald in hun socialiserende en integrerende taken.

Vanuit deze houding van getuige-medespeler die betrokken is bij het hart van de plekken waar het dagelijks leven van gemarginaliseerde mensen zich afspeelt, gaat de missie van de straathoekwerker verder dan directe interventie en heeft deze vele dimensies:

- *Het inschatten van de ervaren problemen*
- *Het vergroten van het bewustzijn van de publieke opinie en de autoriteiten*
- *Bijdragen aan een beter zicht op de verschijnselen die tot uitsluiting leiden*
- *En zo bijdragen aan het bedenken van manieren om de oorzaken van sociale delinquentie weg te nemen.*⁴⁶

⁴⁵ Aide à la jeunesse et Contrats de sécurité - Réflexions préliminaires, Yves CARTUYVELS, Missierapport, november 1994.

⁴⁶ Uit de trainingshandleiding : Social street work and communication with the media. Edwin de Boevé & Philippe Gosseries, 2005.

We merken op dat door de geschiedenis van het straathoekwerk heen, maar ook op dit moment, deze werkvorm een uitstekend instrument is voor het **onthullen** en **analyseren** van de **sociale ruimte**, haar **structuur** en de **drijvende krachten** die in onze samenlevingen de boventoon voeren.

Of het nu direct wordt ingevoerd door de **overheid** of door het **verenigingsleven**, feit is dat straathoekwerk vaak wordt opgezet als **reactie op het tekortschieten** van de Staat en haar instanties bij het rekening houden met de behoeften van de meest achtergestelde en uitgesloten mensen.

Dit alles speelt zich af binnen een internationale context waar men zich eerder richt op de symptomen dan op oplossingen.

Het implementeren van een dergelijke missie van betrokkenheid en ondersteuning is daarom afhankelijk van het erkennen van kernwaarden van het straathoekwerk, zoals:

- **Respect** voor het individu, de erkenning van het feit dat hij een **subject** is dat **handelt** binnen zijn eigen bestaan.
- Respecteren van het **beroepsgeheim**.
- Respecteren van het informele en non-formele **socialeducatieve bereik**.
- Het in beschouwing nemen en waarderen van de **rijkdom** en het **potentieel** van de doelgroep.

In wezen is het zo dat rond deze waarden en de noodzaak om **structurele en blijvende reacties** te vinden op de moeilijkheden waar de doelgroep mee te maken heeft, zich een sterke **neiging tot samenwerking** heeft ontwikkeld onder straathoekwerkers, zowel op nationaal als op internationaal niveau. Deze samenwerking is voor straathoekwerkers een middel om in overeenstemming met hun diepe overtuigingen te werken, door het op gang brengen van een gezamenlijke beweging die in staat is om het bereik van hun individuele acties uit te breiden naar een globaler niveau.

Conclusie

Onze Senegalese collega Moussa Sow herinnert ons er regelmatig aan dat je, als je vandaag een baobab plant, de vruchten ervan morgen nog niet kunt plukken.

Het is waar dat de baobab, ook bekend als apenbroodboom, pas vruchten draagt na 200 jaar te groeien en tenzij men een bijzonder lange levensverwachting heeft, lijkt de bedoeling van de uitspraak duidelijk.

Op het gebied van educatie gaan de dingen vaak op deze manier. Welke zal er overblijven van onze acties? Hoe zit het met de werkelijke effecten van straathoekwerk? Kan educatieve ondersteuning neerkomen op een belangeloze handeling?

We kennen dit soort vragen en de antwoorden maar al te goed.

Het is aan iedereen, individueel of collectief, om deze vraag te zijner tijd op een eigen manier te beantwoorden.

In dezelfde lijn van denken probeert dit handboek geen antwoord te zijn, maar eerder een uitnodiging om verdere vragen te stellen.

De totstandkoming ervan maakt ook onderdeel uit van een pad waarop iedere stap telt en zo wordt één van de mogelijke routes voor concrete vooruitgang uitgestippeld.

Vanuit een veelheid aan ervaringen uit het veld die geografisch ver uiteen liggen en toch methodologisch zo dicht bij elkaar, **is dit handboek opgesteld** in een **echte omgeving van gedachten** en een **groeïend proces van participatie**.

Vanzelfsprekend was de kwestie van verschillende schrijfstijlen geen gemakkelijke uitdaging; vooral omdat schrijven op zich al een manier is om de werkelijkheid te vervormen - de werkelijkheid die elke straathoekwerker nauw aan het hart gaat.

Het zou dan ook bedrieglijk zijn om geen rekening te houden met de vele culturele en maatschappelijke modellen die de verschillende schrijfstijlen doorkruisen.

Dat is precies waarin de rijkdom van een onderneming als deze schuilt, bij de poging om een **veelzijdige, multiculturele** benadering weer te geven die de **verschillen** respecteert die in het veld worden beleefd, overal ter wereld.

Laten we niet vergeten dat er straathoekwerkers uit meer dan dertig landen bij dit proces betrokken zijn geweest. Een proces dat vooral de valkuilen wilde vermijden van overhaaste conclusies, te kort door de bocht gaan en riskante vergelijkingen, die uiteindelijk leiden tot 'appels en peren vergelijken'.

Dit document is op 20 november goedgekeurd door de leden van het international network of street workers binnen de pilotgroep in Ericea in Portugal.

Er zal ook een verkorte versie beschikbaar worden gemaakt. Andere publicaties rond uiteenlopende thema's zoals het evalueren van acties, de problemen die men op straat tegenkomt... zullen in de toekomst worden uitgebracht.

De eerstvolgende publicatie en aankomende uitwisselingsgelegenheden zullen gaan over de **training van straathoekwerkers**. Dit handboek is geen doel op zich, maar het maakt samen met andere publicaties deel uit van een stadium.

We hadden niet kunnen dromen van een beter beeld dan dat wat Jean Blairon schetst in de onderstaande epiloog. Een epiloog die ons eraan herinnert dat de mens niets als vanzelfsprekend mag aannemen; zijn sterke noch zijn zwakke kanten, en dat we waakzaam en recht overeind moeten blijven tegenover de zaken die ons zorgen baren.

Epiloog door Jean Blairon⁴⁷

Een potentieel dubbel onbegrip

Straathoekwerk roept vaak een hoop “praktisch” onbegrip op: de informele en ongeplande aard van de interventies leidt tot een neiging naar passiviteit, tot een zich aanpassen aan mensen met wilde improvisatie of onverklaarbare non-interventie.

Met dit handboek is geprobeerd om aan te tonen dat dit niet het geval is: straatwerk, hoeveel verschillende vormen het ook mag aannemen en hoe onvoorspelbaar het ook is, implementeert desondanks precieze, coherente en relevante actiekaders.

Hier doemt een tweede risico op: dat van het reduceren van dit werk tot technische werkwijzes die kunnen worden aangepast (lees: opgelegd) aan iedere plek, ongeacht de context, en in elke richting.

Het is echter juist belangrijk om het intrinsieke verband te begrijpen tussen het doel en het middel: deze twee zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden en zijn alleen zinnig binnen dat verband.

Om deze reden leek het nuttig om dit methodologiehandboek af te sluiten door de praktische aspecten te verbinden met de richtingen waar ze hun nut aan ontleen, zowel op politiek als op maatschappelijk niveau.

Een symbolische situatie

Een advertentie die onlangs te zien was op Belgische treinstations: het belangrijkste beeld is dat van een vreemde centaur, half vrouw en half paard. De jongedame/dier, naakt en met lang blond krullend haar staat met de rug naar de toeschouwer; ze bekijkt een bord met daarop de treintijden. Achter het bord, met het gezicht naar ons toe, staat een jonge manager, wiens behoorlijk krappe pak de psyche lijkt te symboliseren, kijkt peinzend naar de “reiziger”. Zijn gezicht staat verrast, zijn lichaamshouding is geboeid en wantrouwend. De tekst van de advertentie vraagt ons: “Heeft u iets verdachts gezien? Bel gratis 0800-...”

Deze situatie komt op ons over als een tekenende manier om de daad van het melden ‘sexier te maken’, alsof die handeling binnen een context die bol staat van de dubbelzinnigheid net zo eervol wordt als het weerstaan van seksuele verleiding. “Iets verdachts” is hier de vreemdheid van de centaur, vreemdheid vol aantrekkingskracht. Door een metonymische verschuiving wordt de daad van het melden aantrekkelijk in plaats van schandelijk.

De situatie is exemplarisch voor de neiging tot de “herwaardering aller waarden” die onze samenleving beïnvloedt. Het getuigt ook van een nieuwe opvatting van de openbare ruimte: onder de permanente waakzaamheid van ons allen in onze hoedanigheid van “morele” politie is de “overbelichte” openbare ruimte niet meer in staat iets dat verschilt te accepteren.

De samenleving omvergeworpen

Sinds de jaren tachtig van de vorige eeuw zijn wij getuigen geweest van een samenleving die ondersteboven is gekeerd. Nadat de grote culturele geschillen van de jaren zestig waren bedwongen zijn samenlevingen niet langer bereid om de veiligheid van al hun leden te waarborgen, maar wordt in plaats daarvan meer aandacht besteed aan het beveiligen van goederen en personen, of althans, in ieder geval die van de welgestelde groepen: dit is het geval in lokale buurten, maar ook binnen internationale betrekkingen.

Bepaalde groepen worden wel degelijk getroffen door structureel geweld, waaronder jongeren op enorme schaal. Openbaar beleid op het gebied van huisvesting, werkgelegenheid, energie, en zelfs onderwijs, streven naar privatisering en veronderstelde uitsluiting.

Paul Virilio doet als volgt verslag, de “verre Californische discipel van Heidegger” Michael Heim citerend:

“Alle tekenen van sociaal, politiek en burgerlijk verval moeten positief worden geïnterpreteerd als tekenen van de komst van de Cyber. Het is waar dat we het risico lopen een deel van de bevolking aan zijn lot over te laten door Cyberspace te betreden, maar onze bestemming ligt in de technocultuur.”⁴⁸

Voorstel opgesteld door de mensen van N. Negroponte en J.P. Barlow, voorzitter van de Electronic Frontier Foundation:

---

⁴⁷ Jean Blairon, manager van Réalisation Téléformation Animation (RTA), afdeling toezicht van Dynamo International en van het international network of social street workers.

⁴⁸ P. Virilio, « Le grand Soir », in *Un paysage d'événements*, Paris, Galilée, 1996.

“We zijn een digitaal tijdperk ingegaan, het tijdperk van een universeel netwerk zonder iemand aan de leiding, zonder president, zonder leider... Dankzij de gedecentraliseerde structuur wordt het bovendien onmogelijk om het netwerk te censureren, tenzij we de telefoon kunnen verbieden! En dit is juist gunstig omdat cyberspace een afspiegeling moet zijn van de menselijke samenleving en in geen geval een speeltje van de Staten mag worden”.

Paul Virilio merkt op:

“De absolute paradox van een menselijke samenleving “zonder iemand aan de leiding, zonder wet, zonder kopstuk”, is al gekerfd in het nachtelijke splitsen van niet-nationale en niet-sociale buitenwijken die zich blijven verspreiden ten koste van oude historische gebieden, maar ook met het recent geschapen Amerikaanse *privatopia* en de Japanse projecten van “steden naast steden”...”

De effecten van dit concept van een samenleving waar privatisering en uitsluiting de dienst uitmaken zijn duidelijk zichtbaar.

We zouden ze willen bekritisseren op grond van het “beleid” dat in de financiële sector de boventoon voert en waarvan we momenteel de gevolgen voor de “echte economie” kunnen waarnemen. Naar onze mening is hetzelfde beleid werkzaam in de sociale sector, met catastrofale gevolgen voor de echte samenleving, hoewel laatstgenoemden niet zo veel gigantische wereldinvesteringen mobiliseren.

Lang geleden beschreef de econoom François Chesnais⁴⁹ de veranderingen in de financiële sector die vandaag de dag de effecten teweegbrengen waar wij getuigen van zijn.

De auteur bracht drie onderling verbonden oriëntaties aan het licht:

- Deregulering, m.a.w. de ontmanteling van alle wetgeving die wordt beschouwd als beperkend te opzichte van de vrije handel. De toenemende zwakte van de Natiestaat ten opzichte van haar economie is hier een gevolg van (wij verbazen ons over de spectaculaire ommezwaaien in de zaken die zich voordoen bij de crisis, met name rond de “nationalisering” van banken, of wat daarvoor door moet gaan);
- Decompartimentering, waardoor wij “in staat worden gesteld” om erg gemakkelijk van het ene product op het andere over te stappen (de riskante Amerikaanse hypothecaire kredieten, onopvallend “verpakt” in andere financiële producten zijn hier een duidelijk voorbeeld van);
- Het wegvallen van bemiddeling, m.a.w. de neiging tot direct contact tussen het individu en de financiële activiteit (een indirect onderdeel hiervan bestaat in de beperkte hoeveelheid informatie die aan kleine individuele investeerders werd verstrekt, waardoor velen van hen met stomheid geslagen waren toen ze de ware aard ontdekten van de aandelen die ze hadden gekocht zonder dat te weten).

Wij stellen dat het maatschappelijk veld wordt beïnvloed door dezelfde afleidingsmanoeuvres (ten bate van dezelfde mensen?).

Deregulering is zelfs van dien aard dat men vandaag de dag grote principes kan koesteren zonder er ook maar enigszins last van te hebben; op deze manier kunnen internationale verdragen worden ondertekend zonder te worden toegepast. We verwijzen naar de gevangenhouding van minderjarigen, de afleidingsmanoeuvres rond veiligheid die leiden tot de ontmanteling van de wetten die bescherming bieden aan kinderen en jongeren, door deze mensen duidelijk los te zien van de verplichtingen die automatisch op volwassenen van toepassing zijn.

Wat ook onze aandacht verdient is de overgang van een overheidsbeleid van onvoorwaardelijke sociale bescherming naar hulpverlening (onder steeds meer voorwaarden), waarbij bovendien degenen die baat hebben bij zulke “hulpverlening” automatisch als verdachten worden beschouwd, die aansprakelijk worden gesteld als “uitbuiters” van het systeem, terwijl tegelijkertijd zonder aarzeling “gouden parachutes” werden toegezegd aan de hoge verantwoordelijkheidsdraggers, zelfs wanneer deze vervolgens mislukkelingen bleken te zijn.

Het wegvallen van bemiddeling is alomtegenwoordig: het is in feite het individu zelf dat onmiddellijk de eigen sociale “integratie” door zijn eigen inspanningen op zich moet nemen. Het scala aan contracten en projecten waaraan alle mensen in moeilijkheden worden onderworpen fungeert net als zoveel parodieën van het ondernemerschap dat, terwijl het wordt “bevrijd”, verondersteld wordt te zullen triomferen in de nieuwe samenleving van individuen.

We zullen verderop nog terugkomen op decompartmentering, omdat deze functie essentieel is. We zullen aantonen dat het in wezen de activiteiten van hulpverlening en controle beïnvloedt: van nu af aan bewegen we

⁴⁹ F. Chesnais, *la mondialisation du capital*, Parijs, Syros, 1994.

moeiteloos heen en weer tussen de twee en dit getuigt van een even wezenlijke ambiguïteit als het “geërotiseerde informeren” dat we eerder opmerkten.

Voor nu is het cruciaal belang om te onthouden dat deze nieuwe manieren van functioneren in het maatschappelijk veld zegevierden in samenlevingen waar cultureel kapitaal een strategische positie bezet die het voorheen nooit had.

De ontwikkeling van culturen berust juist als nooit tevoren op de culturele hulpbronnen, uitgedrukt in de trilogie *kenniskapitaal, creatief kapitaal, vertrouwenskapitaal*. In een samenleving die wordt geleid door beweging heeft het gebrek aan deze vormen van kapitaal een onfortuinlijke eigenaardigheid: de capaciteit voor verbindingen met nieuwe ervaringen (door Luc Botanski “de wereld van het project”⁵⁰ genoemd) die een reductie oplevert van datzelfde kapitaal: hier hebben we te maken met een oneindige regressie/uitsluiting.

Het gebrek aan vertrouwen, bijvoorbeeld, dat hieruit voortvloeit verhindert elke mogelijkheid tot contact, waar de totstandkoming van creatieve capaciteit vaak afhankelijk van is. Deze capaciteit genereert kennisverwerving; en omgekeerd kan een gebrek in de zin van kapitaal/kennis leiden tot stigmatisering in de meest strikte⁵¹ betekenis, waardoor mogelijkheden worden afgesloten voor rijke en zeldzame verbindingen waarin alleen een sterk vertrouwenskapitaal een opening in kan vinden, etc.

Voor een groot aantal van onze medeburgers, vooral de jongsten, produceren culturele ongelijkheden een vorm van culturele uitsluiting die waarschijnlijk in ernst zal toenemen; dit alles in een context waar iedereen die wordt uitgenodigd om “verantwoordelijk” te worden een grote kans loopt om de schuld te krijgen voor zijn situatie, alsof “hij het wilde omdat hij niet heeft geprobeerd om eruit te komen”.

Het is niet overdreven om te stellen, zoals G. Tabacchi⁵² doet, dat de jongere wiens pad loopt van de onderwijsinstelling naar het gezin en vervolgens naar vrije tijd, inclusief verplichte activiteiten, niet meer dezelfde is als degenen die de straat als hun pad hebben, de gereserveerde of zelfs illegale plekken, met allerlei omzwervingen; er zou zelfs kunnen worden geobserveerd dat de paden van deze groepen elkaar niet langer kruisen.

De voorvechters

Deze onlosmakelijk met elkaar verbonden culturele en sociale gewelddadigheden, meestal in stilte of in onwetendheid begaan, hebben uiteraard afwijzende reacties en passende vormen van tegenoffensief opgeroepen. Zoals vaak het geval is, was het de maatschappelijke sector die te hulp schoot.

We hebben absoluut vele soorten initiatieven gezien, met uiteenlopende inspiratiebronnen: institutionele dynamiek waar sociaal werkers in verwickeld zijn geraakt, die vol afschuw merkten dat traditionele vormen van actie niet langer volstonden voor deze nieuwe situaties; meer op de gemeenschap gebaseerde initiatieven, zoals in het geval van een aantal kerken; uitingen van filantropische inspiratie, zoals steun van stichtingen en zelfs van financiële organen als de Wereldbank. Wij geven toe dat we enigszins perplex staan met betrekking tot deze laatste categorie, omdat het leidt tot de vorming van een “humanitaire” basis: in feite hebben de jonge mensen waar we het over hebben geen eigen middelen en bevinden ze zich op de rand van de menselijkheid. We kunnen ook betreuren dat desinvestering van de private sector met betrekking tot haar bijdrage aan de mechanismes van herverdeling (tegenwoordig worden belastingen beschouwd als een last die economische en financiële activiteit hindert) op een bepaalde manier vaak wordt gemaskeerd door filantropische acties. Deze hebben de neiging om eenmalig en veranderlijk te zijn, terwijl ze meer structurele maatregelen vervangen en de afwezigheid daarvan rechtvaardigen.

In tegendeel denken wij wat ons betreft dat passende reacties liggen bij een bepaalde structuur van de openbare voorzieningen (die gelijke behandeling waarborgen en zich sterk maken tegenover “corporatistische” interventies die altijd slechts zijn voorbestemd voor de “uitverkorenen”) en in een op de gemeenschap gebaseerde benadering (gekenmerkt door toewijding, het vermogen om een vertrouwensband te herstellen, mobiliteit en interventie). Toch is deze structuur van verenigingen en de Staat niet zonder problemen.

---

⁵⁰ Zie voor dit punt J. Fastrès and J. Blairon, *Luttes culturelles, Luttes sociales*, Development n° 6, in <http://www.intermag.be>

⁵¹ Idem, *ibidem*, Development n° 10.

⁵² Consorzio Sociale Abele lavoro, conferentie tijdens de « Metis Europe » dagen gewijd aan “*Jeunes sans limites, jeunes sans frontières*”.

De dubbele betekenissen van de Staat

Laten we onszelf eraan herinneren dat de culturele opstanden van de jaren zestig vaak de Staat als hun voornaamste tegenstander beschouwden: bemiddelaar van dominante posities, jazeker, maar de Staat is ook een borg voor de veroveringen van arbeidersbewegingen en steun voor de minder fortuinlijken (in sociale democratieën bijvoorbeeld), met name door collectieve solidariteit te belichamen.

De beste definitie van dit bewustzijn van de dubbele betekenis van de Staat werd in 1998 door Pierre Bourdieu gegeven:

“En indien men dus een paar redelijke vormen van hoop in leven mag houden, dan is dat omdat in staatsinstellingen en ook in de neigingen van agenten (met name zij die het nauwst met deze instellingen zijn verbonden, als een kleine Staatsadelstand), dan bestaan er nog steeds krachten die, onder het mom van het simpelweg verdedigen, zoals hen meteen wordt verweten, van een ontbrekende orde en de bijbehorende “privileges”, in werkelijkheid de beproeving doorstaan, werken aan het uitvinden en bouwen van een sociale orde die niet slechts het nastreven van zelfzuchtige belangen en de individuele liefde voor profijt als enige wet heeft, maar ruimte schept voor groepen die zich richten op het *redelijk nastreven van collectief gestelde en goedgekeurde doelen*. Hoe zou men onder deze collectieven, verenigingen, syndicaten en partijen geen bijzondere plaats kunnen geven aan de Staat, de nationale Staat, of beter nog, de supranationale, dus Europese Staat (stap in de richting van een Wereldstaat), die in staat is om op effectieve wijze controle uit te oefenen over de winst die gemaakt wordt op de financiële markten, en tevens en bovenal in staat om de destructieve acties tegen te gaan die de laatstgenoemden op de markt uitoefenen door met behulp van de syndicaten de ontwikkeling en verdediging van het *openbaar belang* organiseren (...)”⁵³

Deze eerste **dubbele betekenis** merkt dus op dat de in de jaren zestig fel bekritiseerde “burgerlijke Staat” ook een speler kan zijn die in staat is om de verschuiving richting het eerder genoemde individualisme en haar uitsluiting tegen te gaan.

Hieraan ontspringt Pierre Bourdieu’s formule (uit 1993⁵⁴) van de “schizofrenie van de Staat”: men zal zich zijn beroemde formulering herinneren die stelt dat “de rechterhand van de Staat” niet meer weet of weigert te weten wat haar “linkerhand” doet: de hand die zich bezighoudt met het compenseren van sociale en culturele ongelijkheden en weerstand biedt tegen het structurele geweld dat door de markten wordt gepleegd, dagelijks omgeleid en daardoor versterkt via een serie van kleine geweldplegingen “die zich zowel aan het zicht als aan sancties onttrekken”. In dit opzicht is de straat één van de belangrijkste plekken waar het zich afspeelt.

We moeten hier echter opmerken dat er een **tweede dubbele betekenis** bestaat: om de repressieve kant van de Staat te weerstaan hebben de werkers van de linkerhand (waaronder de straathoekwerkers) een reeks opener en meer participerende werkwijzen uitgevonden, zo dicht mogelijk bij de hulpbronnen van hun begunstigen.

“Begeleiding” was één van de sleutelwoorden bij deze transformatie.

Op dit moment zien we echter een “omkering” van deze richting⁵⁵ ten gunste van “zachte”, gedecentraliseerde, mobiele en dubbelzinnige controlemechanismen: begeleiding wordt gedelocaliseerde en gefalsificeerde surveillance, de werker wordt gevraagd om afwijkingen te detecteren en de standaardiserende krachten te “waarschuwen” (met andere woorden aan ze te melden).

De nieuwe beroepen in de sociale sector zijn net zo ambigu aan het worden als het beeld dat we in het begin bespraken, waar melden wenselijk lijkt.

“In bepaalde Europese landen, zoals Frankrijk, ziet men een nieuwe vorm van sociaal werk ontstaan, die *de collectieve bekering tot het neoliberalisme vergezelt*. Enerzijds op de manier van de nationale Workshops uit vroeger tijden, door degenen met gedevalueerde scholingscertificaten bezig te houden, vaak edelmoedige en militante mensen, door ze leiding te laten geven aan mensen die in een tegengestelde positie verkeren; anderzijds door ongeschoolden in slaap te sussen, door ze een fictieve baan voor te houden en ze om te vormen tot betaalde

---

⁵³ P. Bourdieu, « Le néo-libéralisme, utopie (en voie de réalisation) d'une exploitation sans limites », in *Contre-feux*, Paris, Raisons d'agir, 1998. We would draw attention to the publication date, ten years prior to the current crisis.

⁵⁴ In zijn opsomming *La misère du monde*.

⁵⁵ C. Bartholomé, L'accompagnement, des postulats et des engagements pédagogiques à sauvegarder, <http://www.intermag.be/images/pdf/accompagnement.pdf>

arbeiders zonder loon, ondernemers zonder onderneming, late studenten zonder hoop op diploma's of kwalificaties.”⁵⁶

In dit geval zijn we getuigen van de **decompartmentering tussen de taken van toezicht en controle en de taken van hulpverlening en begeleiding.**

De linkerhand van de Staat (en haar vele afgevaardigden) wordt dus uitgenodigd om vloeiende overgangen naar de rechterhand uit te voeren onder de grootst mogelijke verwarring die door de nieuwe vormen van management wordt toegestaan.

Helaas is het straathoekwerk niet het enige dat binnengesleept wordt in deze dubbele betekenis: het “Jobpass” project door de openbare Dienst Werkgelegenheid in België (het Forem) dient de geautomatiseerde overdracht toe te staan van informatiestromen met betrekking tot het handelen van werkzoekenden, van de verenigingen tot aan de openbare voorzieningen ter controle (en uitsluiting) van werklozen, door middel van de ambtenaren die de individuele projecten van de genoemde werklozen “begeleiden”.

Net als het straathoekwerk wordt het sociaal of maatschappelijk werk als gevolg hiervan geconfronteerd met twee dubbele betekenissen van de Staat, die bovendien ongebalanceerde dubbele betekenissen zijn: de berusting van de Staat is een sterkere tendens dan de bescherming die ze kan garanderen als collectieve speler: op het moment krijgt controle de overhand boven open en participerende begeleiding.

Interne steun

Men zou kunnen denken dat deze vormen van onbalans niet zo sterk zouden zijn, als de overheersende stromingen niet op interne steun konden rekenen (waarschijnlijk nauwelijks zichtbaar) te midden van hen die weerstand bieden tegen de overheersing en die haar effecten tenminste een klein beetje willen beperken.

Op deze manier is de “Staatsschizofrenie” zo gemakkelijk geaccepteerd, dat de groep van sociaal/maatschappelijk werkers zichzelf hebben opgesloten binnen een ideologie die kenmerkend is voor de “middenmoot” en die hen er aan de ene kant toe heeft aangezet om zichzelf uit te roepen tot “niet-gedupeerden” van de rol die de Staat hen wilde toebedelen, maar zichzelf aan de andere kant neer te zetten als zijnde machteloos om druk uit te oefenen op publieke doelstellingen. Deze “Noch/Noch” ideologie, zoals ze wordt omschreven door Emile Servais (noch gedupeerden noch actoren) heeft uiteraard de eerste onbalans versterkt (tussen de linkerhand en de rechterhand).

Wat betreft de tweede onbalans (tussen vrije begeleiding en decompartmentering ten bate van latente controle die als aantrekkelijk wordt gepresenteerd), wordt dit gebaseerd op de huidige toestand van de heersende ideologie.

Luc Boltanski⁵⁷ beschrijft het op basis van de volgende componenten:

- De toevlucht tot een technische aard die verondersteld wordt de neutraliteit van de rede te belichamen, maar die in feite een programmatische benadering oplegt die altijd is geïnspireerd door de ondernemersbenadering (zie het thema van het project dat door Pierre Bourdieu wordt besproken); de invasie van managementbenaderingen in het hart van associatieve actie is hier een voorbeeld van: de gretigheid waarmee men “kwaliteitssystemen” wil ontwikkelen, een analyseprogramma;
- Het afschuiven van collectieve verantwoordelijkheid op het individu, die wordt opgedragen om “zijn wil uit te oefenen”, aangezien “willen automatisch capabel maakt”;
- Een machtsuitoefening die van nu af aan wordt uitgevoerd door verplichte implementatie in plaats van door een nieuwe orde op te leggen; implementatie die cultureel kapitaal transformeert tot doelstelling en tot werktuig van manipulatie: kennis, bijvoorbeeld, wordt handelswaar, waarvan de vernieuwing de cycli van de mode volgt.

Het straathoekwerk en de zin van de actie

Zo bezien kunnen we, in de eigen methodologische reflectie van het straathoekwerk, het belang inzien van een aantal elementen die weerstand bieden aan de nieuwe vormen die worden omarmd door de heersende ideologie, voor elk kenmerk afzonderlijk.

Het efficiëntiemodel dat door het netwerk van straathoekwerkers wordt gehanteerd, bijvoorbeeld, staat lijnrecht tegenover een technocratisch concept van het werk. We mogen ons gelukkig prijzen dat wat we in navolging van

⁵⁶ P. Bourdieu, « La main invisible des puissants », in *Contre-feux 2*, Parijs Raisons d’agir, 2001, p.53

⁵⁷ L. Boltanski, *Rendre la réalité inacceptable*, Parijs, Demopolis, 2008.

François Julien het “neigingenmodel”⁵⁸ zijn gaan noemen door het netwerk is aangenomen en goedgekeurd. We denken zelfs dat dit model op efficiënte wijze weerstand kan bieden aan de “dubbele betekenis” die wordt veel technische termen in zich dagen die de “professionalisering” van sociaal/maatschappelijk werk pretenderen te ondersteunen.

De aandacht die het straathoekwerk besteedt aan de groepsdimensie vormt een tweede gebied van verzet tegen de heersende ideologie. Het is op geen enkele manier een kwestie van bijdragen aan het algemene afschuiven, dat toestaat dat de verantwoordelijkheid voor de ongelijkheden waar ze onder gebukt gaan op de jongeren neerkomt. Het is ook geen kwestie van ze benaderen als slachtoffers, door ze de hulpbronnen te ontzeggen waardoor ze met zekerheid verstoken zouden blijven van de mogelijkheid om enige grip op hun bestaan terug te winnen.

Tot slot is het zo dat de begeleiding zoals het straathoekwerk die voorstaat afstand doet van de macht die door de beweging wordt uitgeoefend. Door de noodzaak van een paar beschermende “schilden” te onderkennen, weg van de overbelichte sociale situaties waar jongeren alleen maar gestigmatiseerd kunnen worden, wint het straathoekwerk tijd en geeft het zichzelf een kans om uitsluiting te verslaan; in elk geval brengt het de werkbare marges om te manoeuvreren in beweging bij de situaties waarvoor het zich geplaatst ziet, om zo te proberen “ongedaan te maken wat de sociale wereld heeft gedaan”, zoals Pierre Bourdieu zegt.

Door op deze manier te werk te gaan streeft het er niet alleen naar om aan de “clandestiene” behoeften van zo veel jongeren tegemoet te komen die door de samenleving worden overbelicht zonder ze ook maar te willen zien. Op internationaal niveau wijst het de Staat ook op haar verplichtingen en appelleert het aan het wegnemen van de ambiguïteiten die verantwoordelijk zijn voor het wrede dagelijkse lot dat zo veel jongeren op dit moment ondergaan.

---

⁵⁸ J. Fastières & J. Blairon, *La prévention, un concept en déperdition ?*, Brussel, Luc Pire, 2002.

Bijlagen

Statuten van het “international network of social street workers”

De ondertekenaars en leden van de huidige statuten hebben onderling besloten om een internationaal netwerk van straathoekwerkers op te richten.

Definitie

Het netwerk bevordert **actie** gericht op kinderen, jongeren en volwassenen in moeilijke omstandigheden. Activiteiten en projecten moeten dicht bij dagelijkse werkelijkheid staan, met respect voor persoonlijke bijzonderheden en de keuzes rond zelfbeschikking.

Meer specifiek gesteld is het van belang om innovaties door te voeren ten gunste van kinderen, jongeren en volwassenen die bij gelegenheid of permanent op straat verblijven als zijnde hun leefomgeving, als gevolg van een keuze en/of onder dwang.

Om deze reden wordt prioriteit gegeven aan algemene preventie, risicobeperking en herstel met zorg voor sociaal welzijn. Non-formele en informele educatie en actie gericht op de leefomgeving van het kind, de jongere en de volwassene krijgen de voorkeur.

Deze innovaties omvatten drie criteria:

- Ze impliceren een nieuwe manier van rekening houden met de **vragen** van de kinderen, jongeren en volwassenen, zowel wat betreft de manier waarop deze vragen worden geïnterpreteerd als hoe ze worden beantwoord.
- Ze zijn meestal afkomstig uit het veld, en zijn daarmee sociale antwoorden op vragen; in de taal van de institutionele analyse zou men zeggen dat ze het gevolg zijn van een **proces van samenlevingsopbouw**.
- Ze bevatten een beschouwing van **wat er op het spel staat** in de situatie van de kinderen, jongeren en volwassenen met betrekking tot de samenleving als geheel.

Het doel is het kweken van **lokale en internationale solidariteit** tussen de instellingen en de straathoekwerkers die zich inzetten voor een soortgelijke missie, zowel in het Noorden als in het Zuiden, en die vormen van discriminatie en armoede actief bestrijden, ter bevordering van gelijkheid en emancipatie, maar ook voor het verkrijgen van toegang tot fundamentele voorzieningen zoals voedsel, gezondheidszorg en uiteraard toegang tot onderwijs en professionele coaching.

Doelstellingen

Het internationale netwerk stelt zichzelf het volgende ten doel:

- **Uitwisseling van werkwijzen, training en reflectie.**
- **Vergroten van bewustzijn**, zowel van de publieke opinie als van de overheid.
- **Promotie** van sociaal werk op straat en de eigenschappen ervan, met inachtneming van de **aanbevelingen** van het Forum van november 2002.
- **Solidariteit en partnerschap** tussen de deelnemers aan het internationaal netwerk.
- **Stimuleren** van het opzetten van netwerken op nationaal en lokaal niveau.

Methodes

In elk land:

- Worden één of meerdere **straathoekwerkersnetwerken** opgezet ter ondersteuning van de aanwezige behoeften en bijzonderheden.
- Wordt een **coördinator** benoemd.
- Zal hij de resultaten en de voorstellen overbrengen vanuit de leden van de **pilotgroep** die tweemaal per jaar bijeenkomt.
- Zal de netwerkcoördinator zichzelf laten vertegenwoordigen als hij verhinderd is.
- Geeft de pilotgroep de koers en prioriteiten van het project aan.

Meer specifiek zal het erom gaan om gehoor te geven aan de fundamentele behoeften van de straathoekwerkers, namelijk de noodzaak:

- Om voort te bouwen op het Forum van november 2002 door middel van **lokale** activiteiten (seminars, conferenties, ...), in de vorm van maatwerk en aangepast aan de actuele situaties en vragen;
- Het opzetten van projecten **“in clusters”** (een aantal netwerkpartners werkt samen om een gedeelde actie uit te voeren);
- Het bestuderen van thema's die een **dwarsdoorsnede** voorstellen, waarbij sprake is van een belang en de noodzaak om wereldwijd actie te ondernemen (de factoren die aanleiding geven tot het kiezen voor de straat als plek om te leven; de rol van de media; kinderrechten; algemene en beroepsethiek; etc.);
- Het compenseren van een **tekortschieten ten aanzien van training**, zowel op basaal als voortgezet niveau, van de spelers die op straat worden ingezet.

Structuur

De structuur bestaat uit:

1. Nationale netwerken.

Er dient aan een aantal criteria te worden voldaan om lid van het internationaal netwerk te worden door een nationaal en/of lokaal straathoekwerkersnetwerk op te zetten:

- 1.1 Bij elke bijeenkomst van een netwerk moeten tenminste acht straathoekwerkers met veldervaring aanwezig zijn. Er is geen bovengrens.
- 1.2 Een nationaal netwerk wordt gedragen door een bestaande structuur of heeft een eigen identiteit (vereniging, federatie, collectief). Het is wenselijk dat het netwerk wordt gevormd door straathoekwerkers uit verschillende instellingen, om daardoor bij te dragen aan de **ontwikkeling** van een werkelijk **nationaal netwerk**. Het netwerk verleent een officieel **mandaat** aan een coördinator. Deze handeling wordt bekrachtigd door overlegging van een formeel document dienaangaande aan het secretariaat (Dynamo International).
- 1.3 De netwerkcoördinatoren spannen zich in om informatie **regelmatig te communiceren** naar de leden van het netwerk en naar het secretariaat van Dynamo International.
- 1.4 Eenmaal in het leven geroepen blijft elk nationaal netwerk onafhankelijk in haar manier van functioneren en haar prioriteiten.
- 1.5 Als er meerdere (lokale/regionale)netwerken in één land zijn, wordt slechts één coördinator in de pilotgroep vertegenwoordigd. Indien nodig worden specifieke situaties door de pilotgroep op waarde geschat.

- 1.6 Het netwerk komt tenminste eens per twee maanden bijeen om een voortgaande dynamiek van reflectie en mobilisatie te scheppen rond uiteenlopende internationale activiteiten en uitwisseling van werkwijzen met de andere netwerken.
- 1.7 De netwerken spannen zich in om de planning van het internationale netwerk in acht te nemen.
- 1.8 De netwerkcoördinatoren beloven om binnen de toegestane tijd te reageren op alle post die zij zelf en vanuit het secretariaat van Dynamo International ontvangen.
- 1.9 De netwerkcoördinatoren kondigen het bestaan van het nationale netwerk en de samenwerking met Dynamo International publiekelijk aan.
- 1.10 Ze communiceren alle publicaties die in de pers of andere media verschijnen over de projecten van het netwerk richting het secretariaat.
- 1.11 Het netwerk belooft om alle bruikbare informatie over nieuwe lidmaatschappen door te geven aan het secretariaat.
- 1.12 Het is het netwerk toegestaan om projecten te organiseren of mede te organiseren zoals: een seminar, pilotgroep, trainingssessie...
- 1.13 Elk nationaal netwerk mag het internationale netwerk in het eigen land vertegenwoordigen.

2. Secretariaat en algemene coördinatie

- 2.1 Dynamo International voert de voorgenomen voorschriften uit en verzorgt het secretariaat en de algemene coördinatie.
- 2.2 Het belooft alle informatie door te geven aan de nationale netwerkcoördinatoren en te reageren op alle ontvangen verzoeken om informatie.
- 2.3 Het verzorgt de voortzetting van de projecten en het beheer van de internetsite: (www.street-work.net)
- 2.4 Dynamo International vertegenwoordigt het internationale netwerk, verzorgt de promotie ervan en organiseert en/of helpt bij het organiseren van de bijeenkomsten van de pilotgroep.
- 2.5 Het belooft de benodigde financiële middelen te zoeken voor het wereldwijde functioneren van het netwerk, inclusief de kosten voor het secretariaat en de algemene coördinatie, kosten voor communicatie en kosten in verband met het beheer van de internetsite.
- 2.6 Het belooft samen met de netwerkpartners de verdere benodigde financiële middelen te zoeken voor de verschillende projecten van het netwerk, inclusief kosten verbonden aan de pilotgroep, reizen en de organisatie van specifieke projecten in het kader van het opstarten van het netwerk (publicatie, conferenties, seminars, training,...)
- 2.7 Het belooft met de partners de projecten van het netwerk te organiseren, waaronder internationale bijeenkomsten, projecten verbonden met de gekozen thema's en andere projecten die door de pilotgroep worden uitgekozen.
- 2.8 Het belooft de synergie en samenwerkingsverbanden te bevorderen die de partners helpen bij hun acties buiten het netwerk.
- 2.9 Ze hebben echter de bevoegdheid om alle nieuwe verzoeken tot lidmaatschap te onderzoeken en ze voor te leggen aan de pilotgroep die het uiteindelijke besluit daarover neemt. Het onderzoek zal nagaan of in voldoende mate wordt voldaan aan de lidmaatschapscriteria zoals die in de huidige statuten zijn opgenomen.

3. Regionale groepering (Amerika, Caribisch Gebied, Europa, Afrika, Azië)

- 3.1 Aan nationale netwerken die tot hetzelfde geografische gebied behoren wordt gevraagd nauwer samen te werken, rekening houdend met nabijheid en efficiëntie.
- 3.2 Het staat elke regionale groepering vrij om eigen projecten te ontwikkelen in aansluiting op hun behoeften.

4. Pilotgroep

- 4.1 De pilotgroep verenigt de nationale netwerkcoördinatoren, het secretariaat en de algemene coördinator.
- 4.2 Er kunnen experts worden uitgenodigd.
- 4.3 Een pilotgroep komt tweemaal per jaar bijeen. De notulen van de bijeenkomst worden opgesteld door het secretariaat en verstuurd naar de leden.
- 4.4 De pilotgroep beslist wanneer thema's worden besproken en welke projecten binnen het netwerk worden gelanceerd.
- 4.5 Ze kan werkgroepen opzetten rond specifieke projecten (bijvoorbeeld: redactioneel personeel)
- 4.6 Deelname aan alle projecten van het netwerk is niet verplicht, maar eenmaal vrijwillig bij een project betrokken, legt een nationaal netwerk zich erop toe om het te voltooien in overeenstemming met de onderscheidende kenmerken, behoeften en voorwaarden van dit project.
- 4.7 De pilotgroep neemt alle beslissingen met betrekking tot aanmeldingen voor lidmaatschap. Als aan de toelatingscriteria wordt voldaan, wordt het besluit aan nieuwe netwerken toegang te verlenen na een tweejarige proefperiode van kracht.

Aldus opgesteld en goedgekeurd te Lille, tijdens de bijeenkomst van de pilotgroep op 22 juni 2004

Contactgegevens van de leden van het *international network of social street workers*

LAND	ORGANEN	COÖRDINATOR	ADRES	TELEFOON/ FAXNUMMERS	E-MAIL
COÖRDINATIE					
België	Dynamo international www.dynamoweb.be http://parcequelarueexiste.skynetblogs.be	Edwin de Boevé	Rue de l'Etoile 22 1180 Bruxelles	☎ +32 2 378 44 22 ☎ +32 2 378 44 21	dynamo-int@travail-de-rue.net
Partners					
AZIË					
Filippijnen	Virlanie Fondation Inc	Dominique Lemay Arlyne Fernandez	4055 Yague St. <u>Brgy Singkamas</u> Makati City - Philippines	☎ 63 2 896 22 89 ☎ 63 2 895 52 60 ☎ 63 2 895 52 32	virlanie2003@yahoo.fr arlynef16@yahoo.com
Nepal	CPCS	Jean-Christophe Ryckmans	Dili Bazar Katmandou - NEPAL	☎ 00 977 1 44 14394	international@cpcs-nepal.org cpcs_nepal@yahoo.com
Vietnam	HCMC Child Welfare Foundation	Bui Thi Thanh Tuyen	85/65 Pham Viet Chanh Ward 19 Binh Thanh District HoChiMinh City/Vietnam	☎ 84 8 840 14 06 ☎ 84 8 840 14 07	hcwf@hcm.vnn.vn csxlithaodan@vnn.vn
AFRIKA					
Burkina Faso	C.I.J.E.R.	Koda Zinsoudo	06BP 9268 Ouagadougou 06	☎/☎ +226 503 72371 ☎ + 226 703 98900 (mobile)	edr@fasonet.bf
Burundi	O.P.D.E. www.opde.org	Athanase Rwamo	Bvd du 28 novembre, Kigobe n°15, B.P 6252 Bujumbura Burundi	☎ 257 22 23 0112 ☎ 257 22 24 1099 ☎ 257 22 22 7893 ☎ 257 22 21 33 54	arwamo@opde.org athanaserwamo@yahoo.fr
Egypte	Caritas Egypt www.caritasalex.com	Hany Maurice	Saad Zaghioul Street, Building N°24 – Rami Station - Alexandria	☎ 203 4806307 ☎ 203 4806306 ☎ 203 487 7332 ☎ 002 0124785401 (mobile)	caritasalex@link.net hanymaurice400@yahoo.com
Gambia	Centre for street children and child trafficking studies	Sheikh E. T. Lewis	P.M.B. 457, Serekunda, Gambia	☎ 00220 9995959 ☎ 00220 7875959 ☎ 00220 6805959	streettraffickingchildren@yahoo.com setlewis@yahoo.com amblewisset@hotmail.com

Democratische Republiek Kongo	CATSR Comité d'appui au travail social de rue	Edho Mukendi	rue Bonga, 2 Q/Matonge; C/Kalamu Kinshasa – RD Congo B.P. : 13 348 KIN I	☎ 243 9997 05 88 ☎ 243 81320 28 80	edhomuk@yahoo.fr cs_trav_rue_rdc@yahoo.fr
Senegal	Avenir de l'Enfant	Moussa SOW	ADE / Sénégal B.P. 261 Rufisque Sénégal	☎ 221 338 36 13 08 ☎ 221 776 33 23 96 (mobile)	msowade@hotmail.com avenirenfant@orange.sn
Tsjaad	Association pour la Réinsertion des jeunes de la Rue (ARJR)	Appolinaire Dioninga Ndoubatar	B.P. 62.75 N'djamena Tchad	☎ +235 627 10 14/620 97 13 ☎ + 235 52 14 52 /52 14 98	arjrtchad@yahoo.fr
Togo	Action Développement - Togo	Adomayakpor T.Tsèvi	B.P. 30 645 LOME TOGO	☎/☎ 228 222.15.18 ☎ +228 904 81 27	adomayakpor@yahoo.com
Benin	Concertation des structures d'accueil et d'hébergement pour enfants en situation difficile	Laetitia Akplogan Roger Ouensavi	AFVP/UNICEF 01 BP 344 RP Cotonou – Bénin		laetakp@yahoo.fr ouenro2006@yahoo.fr gresbenin_protectenfant@yahoo.fr
AMERIKA EN HET CARIBISCH GEBIED					
Brazilië	Centro Social e Cultural resgate e socializaçao	Geraldo Magela de Andrade (Gê)	Rua Caxambu, n° 64 Bairro Nossa de Fatima Cep : 34.600- 300 Sabara – Minas Gerais - Brasil	☎ + 55 31 8734 68 12 ☎ + 55 31 3673 18 84	abordagem-de-rua@bol.com.br magela_andrade39@hotmail.com
Haiti	Centre d'Education populaire	Jean-Robert Chéry	Rue St Gérard # 10 Port-au-Prince Haïti	☎+3509 245 8269 (Privé) ☎ +3 509 222 3763	enfantsderue_cep@yahoo.com jnrobmat@yahoo.fr chery_jr@hotmail.com
Martinique	I.F.M.E.S.	Marie-Claire Lavater	Rivière l'Or 97212 Saint Joseph- Martinique	☎ 596 596 42 56 56 ☎ 596 596 50 31 39	marie-claire.lavater@wanadoo.fr
Guadeloupe	CISMAG Centre d'insertion spécialisée de Marie Galante	Alza Bordin	Avenue des Caraïbes – Immeuble Lacavé 97134 Saint Louis	☎ +590 590 97 07 41 ☎ +590 590 97 07 51	cismag@wanadoo.fr
Mexico	EL CARACOL www.elcaracol.org Taller Mexicano de educadoras y educadores calleseros	Juan Martin Perez Garcia	Rafael Heliodoro Valle No 337 Col. Lorenzo Boturini, CP	☎+52(55) 5764 2121 ☎ +52(55) 5768 1204	info@elcaracol.org martin@elcaracol.org

			IS820 Mexico		
Nicaragua	CODENI 	Daysi Sanchez de Illescas	Canal 2, 1º/2C al lago Abojo Barrio Bolomia, Managua Nicaragua	☎ +505 266 84 33 ☎ + 505 265 09 07	codeniez@ibw.com.ni aniesca@ibw.com.ni
Peru	REDENAC www.angelfire.com/pro/redenac/rde_myv.htm	Pilar Urbina	Pascual de Andagoya 117 Maranga San Miguel, Lima 32 Peru	☎ 971 58103 ☎ + 00511 5783767	pilarurbina@hotmail.com
Quebec	ATTRueQ www.attrueq.org	Serge Morin		☎ 1 418 641 0168 ☎ 1 418 641 0045 ☎ 1 418 621 5279 ☎ 1 514 835 9237	attrueq@hotmail.com travailleurderue@yahoo.ca
EUROPA					
Albanië	ARSIS www.arsis.gr	Arapidou Natassa	Rr Sulejman Delvina, Pallatet Moskat 3, Shkalla 5, Ap. 28, Tirana	☎ +35542249879 ☎ +35542249879	infotirana@arsis.gr
Duitsland	BAG EJSÄ www.bagejsa.de	Hans Steimle	Wagenburgstr.2 6-28 D-70184 Stuttgart Germany	☎ + 49 711 1648922 ☎ + 49 711 164 8921	steimle@bagejsa.de
Verenigd Koninkrijk	Federation for detached youth work	Graeme Tiffany	C/o Nya, 19-23 Humberstone road – LE5 3GJ Leicester	☎ 0116 242 7490 ☎ 113 279 8415	Graeme.tiffany@gmail.com fdyw@nya.org.uk
België	Dynamo ASBL	De Myttenaere Stephan	300 Av Victor Rousseau 1190 Bruxelles	☎ + 32 2 332 23 56 ☎ + 32 477 44 83 04 ☎ + 32 2 332 30 25	dynamoamo@gmail.com dynamostef@hotmail.com
Tsjechische Republiek	Česká asociace Streetwork www.streetwork.cz	Jindrich Racek	Rakovského 3138, 143 00 Praha 12	☎ +42 774 912 777 ☎ + 42 777 580 587	asociace@streetwork.cz racek@streetwork.cz
Spanje	Hezi-Zerb Elkartea www.hezizerb.net	Jon Etxeberria Esquina	Zubiaurre 30 Bajo 20013 Donostia San Sebastian	☎ + 34 943326784 ☎ + 34 943326785	nuevosproyectos@hezizerb.net hezizerb@hezizerb.net
Frankrijk	CNLAPS www.cnlaps.fr	Bernard Heckel	21, rue Lagille 75018 – Paris France	☎ +33 1 42 29 79 81 ☎ +33 6 07 79	contact@cnlaps.fr bheckel@cnlaps.fr

				23 22 ☎ +33 1 58 60 15 57	
Griekenland	ARSIS Association for the Social Support of Youth www.arsis.gr	Dina Theofilidi	35, Ptolemeon str. 54630 Thessaloniki Grèce	☎ 30 2310526150 ☎ 30 2310227311 ☎ 30 2310 227311	infothes@arsis.gr
Italië	Centro Accoglienza La Rupe	Claudia Iormetti	Via Rupe 9 40037 Sasso Marconi (Bologna)	☎ +39 051 841206 ☎ + 39 051 6750400	rupeprevenzione@centriaccoglienza.it rupeformazione@centriaccoglienza.it
Noorwegen	Landsforeningen for utekontakter (LUK) www.utekontaktene.no	Monica Island Per Arne Skjeggestad	PO BOX 9331 Gronland 0135 Oslo Norvège	☎ +47 90 59 23 23 ☎ +47 97 58 96 88 ☎ +47 22 05 77 01	monica@utekontaktene.no perarne@utekontaktene.no post@utekontaktene.no (secretariaat)
Nederland	NAPYN National Association of Professional Youthworkers	Henk Geelen	Achter de Molens 23, 6211 JC Maastricht Netherlands	☎ +31 654283774	www.jongerenwerker.nl www.nji.nl – Engels henk.geelen@home.nl
Polen	OSOS Network of Polish streetworking organisations www.osos.org.pl	Andrzej Orlowski	Szaserow 115/38 04-349 Warsaw POLAND	☎ +48 880 860 220 ☎ +48 224 083 298	andrexor@yahoo.com siec-osos@wp.pl
Portugal	Conversas de Rua – Associação www.conversasderua.org	Helder Luis Santos	Palacio dos Coruchéus – AT53 R. Alberto Oliveira 1700 – 019 Lisboa	☎ + 351 91 484 53 38 (Mobile) ☎ +351 21 795 99 65 ☎ +351 21 795 99 64	helluis@conversasderua.org conversasnomail@conversasderua.org
Roemenië	Salvati – Copii Save the Children	Georges Roman	Intranea Stephan Future, 3 – Sector 1 77116 Bucarest - Roumanie	☎ + 40 21 21 261 76 et + 40 21 311 13 43 ☎ +40 21 312 44 86	george_roman@salvaticopiii.ro rosc@salvaticopiii.ro
Zwitserland	Plate-forme romande des travailleurs sociaux hors murs (TSHM)	Vincent Artison	Les Uttins 5 CH – 1400 Yverdon-les- Bains	☎ + 41 79 347 34 61 ☎ + 41 24 445 35 14	vincent.artison@gmx.net vincent.artison@gmx.ch
Zweden	RIF www.rif.o.se	Malin Andersson		☎ +46 705 279713	Malin.andersson@socialresurs.goteborg.se

Contactgegevens van experts.

Naam	Adres	Telefoon/ faxnummer	E-mail
Jean Blairon	R.T.A. ASBL Rue des Relis Namurwes 1 5000 Namur	+32 81 74 67 48	jean.blairon@rta.be
Annie Fontaine	UQAM		fontaine.annie@uqam.ca
Alphonse Tay	Alphonse Tay Village d'Agou-Akplolo Via B P. 50 AGOU-GARE Togo	00 228 922 41 01 00 228 919 59 75	Alphonsetay1@hotmail.fr
Tran Quoc-Duy	Lab.Cognition-Langage-Développement CP 191 ULB Av. Fr. Roosevelt, 50 1050 Bruxelles	32 2 650 26 41 (Bureau) GSM 0477 78 36 30 32 2 650 22 09	qtran@ulb.ac.be
Stéphane Tessier	Regards Rue du château, 132 75014 Paris - France	+ 33 1 43 35 20 74	sfessier@free.fr http://dautresregards.free.fr

Literatuurlijst

- « *La main invisible des puissants* », in *Contre-feux 2*, P. Bourdieu Paris Raisons d'agir, 2001, p. 53.
- « Le néo-libéralisme, utopie (en voie de réalisation) d'une exploitation sans limites », in *Contre-feux*, P. Bourdieu Paris, Raisons d'agir, 1998. Wij wijzen op de publicatiedatum, die tien jaar vóór het begin van de huidige crisis ligt.
- Abrégé d'un texte de Bernard Monnier, éducateur spécialisé. Informations sociales N°60.
- *Actes du forum international des acteurs clés de l'enfance et du travail de rue* – Jean Blairon – p.41 - Novembre 2002.
- *Aide à la jeunesse et Contrats de sécurité - Réflexions préliminaires*, Yves CARTUYVELS, Rapport de mission, novembre 1994.
- *Côté cours – Côté rue*, Edwin de Boevé et Pierre Van den Bril – Analyse des pratiques et politiques de formation à l'ordre du jour. – Juin 1995.
- *Critique de la modernité*, Alain Touraine, Paris, Editions Fayard – 1993 – p.318-331
- *Detached Youth Work Guidelines 2007*. The Federation for Detached Youth Work (2007), Leicester.
- *Guide de formation. Travail de rue et communication vers les médias*. - Le travail de rue, un métier particulier mais qui s'explique mal. – P.11
- *Handicap et politique* – Emile Servais - *Eléments d'analyse sociologique des pratiques d'accompagnement* – Bruxelles Equipage Editions 1993 – P. 250
- *L'accompagnement, des postulats et des engagements pédagogiques à sauvegarder* C. Bartholomé, <http://www.intermag.be/images/pdf/accompagnement.pdf>
- *La mondialisation du capital*, F. Chesnais Paris, Syros, 1994.
- *La prévention, un concept en déperdition*. – Editions Luc Pire – Jacqueline Fastrès et Jean Blairon – 2002
- *Le Ligueur - Mais comment peut on être adolescent ?* – Philippe Mérieux – 21 octobre 1992.
- *Le travail de rue en Communauté française de Belgique. Nature et enjeux*. Christine Schaut et Luc Van Campenhout, FRB, 1994
- *Le Travail de rue en communauté française*, Rapport de recherche pour la fondation Roi Baudouin, Bruxelles, 1994
- *Le travail de rue et l'action-recherche réflexive. Projet de recherche*. Pector, Jacques (1999) Montréal : Québec.
- *Méditations pascaliennes* – Pierre Bourdieu – Paris, Seuil – 1997 – P. 275 – 276.
- *Outreach social work aimed at young people*, par Børge Erdal, Ville d'Oslo, Norvège
- *Outreach work, among marginalised populations in Europe – Guidelines on providing intergrated outreach services*. – by Mika Mikkonen, Jaana Kauppinen, Minna Huovinen & Erja Aalto and the Correlation outreach expert group – 2007.
- *Outreach work with young people, young drug users and young people at risk – Emphasis on secondary prevention*, by N. P. Svensson and S. Horner-Knight, T. Husebye, S. Muerwald, J. Schaffranek - P-PG/Prev(2003)6, October 2003
- *Outside / Inside – Outreach social work with young people* - Børge Erdal, Oslo, June 2006.
- *Reconnecting Detached Youth Work: Guidelines and Standards for Excellence*, Leicester, Tiffany, G. A. (2007) .The Federation for Detached Youth Work
- *Rendre la réalité inacceptable*, L. Boltanski Paris, Demopolis, 2008.
- *Traité de l'efficacité*, François Jullien, Paris, Grasset, 1996.
- *Un paysage d'événements* « Le grand Soir », P. Virilio Paris, Galilée, 1996.